

KAZAKİSTAN

ÜLKE RAPORU

Hazırlayan : **Tuğrul SOMUNCUOĞLU**
Ankara - April, 2011

T.C. Başbakanlık
Dış Ticaret Müsteşarlığı
İHRACATI GELİŞTİRME ETÜD MERKEZİ

KAZAKİSTAN

Temel Sosyal ve Ekonomik Göstergeler

Temel Ekonomik Göstergeler

	2007a	2008a	2009b	2010c	2011c
Reel GSYİH Artışı (%)	8,9	3,2	-1,8	2,6	3,9
Tüketici Fiyatları Enflasyonu (ort., %)	18,8	9,5	6,0	6,7	6,6
İhracat (milyar \$)	48,4	72,0	43,5	53,8	60,6
İthalat (milyar \$)	33,3	38,5	28,1	31,3	34,8
Cari İşlemler Dengesi (milyar \$)	-8,2	7,0	-1,7	1,5	0,8
Döviz Kuru Tenge: ABD \$ (yılsonu)	120,3	120,8	149,0	144,0	142,5
Döviz Kuru Tenge:Avro (yılsonu)	175,7	167,9	219,8	199,5	200,9

Kaynak: The Economist Intelligence Unit, Kazakhstan Country Report, Ocak 2010

a: Gerçek b: EİU Tahmini c:EIU Projeksiyonu

Temel Sosyal Göstergeler

Nüfus	15,8 milyon (31 Ocak 2009 itibarı ile, tahmini)
Dil	Kazakça. Ayrıca yaygın olarak Rusça.
Din	Müslüman (%47), Ortodoks (%44), Protestan (%2), diğer (%7)
Başlıca Sanayi Malları	Petrol, kömür, manganez, kromit, kurşun, çinko, bakır, titanyum, boksit, altın, gümüş, sülfür, demir ve çelik, traktörler ve diğer tarımsal makineler, elektrikli makineler, inşaat malzemeleri
Başlıca Tarım Ürünleri	Hububat (başta buğday), pamuk; hayvancılık ürünleri
Başlıca İhraç Malları	Petrol ve petrol ürünleri, demirli metaller, kimyasallar, makineler, hububat, yün, et, kömür
Başlıca İthal Malları	Makine ve ekipman, metal ürünler, gıda maddeleri
Başkent	Astana (10 Aralık 1997'den itibaren)
Yüzölçümü	2 724 900 km ²
Başlıca şehirleri	Almatı, Karaganda, Çimkent, Semipalatinsk, Pavlodar, Petropavlovsk, Cambul, Türkistan, Kökçetav, Turgay, Guryev
Limanları	Aktav (Şevçenko), Atırav (Guryev), Öskeman (Ust-Kamenogorsk), Pavlodar, Semey (Semipalatinsk)
KDV Oranı	% 12
Kurumlar Vergisi Oranı	% 20
Kişi Başına Düşen Milli Gelir (Satınalma gücü paritesine göre)	11 264 \$

Kaynaklar: The Economist Intelligence Unit, CIA World Fact Book, T.C. Astana Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği

Üyesi Olduğu Uluslararası Kuruluşlar

Kazakistan, Birleşmiş Milletler, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Avrupa-Atlantik İşbirliği Konseyi ve İslam Konferansı Örgütü üyesidir.

Kazakistan bölgesel bütünleşme hareketlerinin de içinde yer almaktadır. Bağımsız Devletler Topluluğu,

Avrasya Ekonomik Topluluğu (EURASEC) ve Orta Asya İşbirliği Teşkilatı (CACO) üyesidir.

Kazakistan, 2010 yılında Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (OSCE) başkanlığını üstlenmiştir. Ülke, bu görevi üstlenen ilk eski Sovyet Cumhuriyeti olacaktır. Kazakistan bu görevi üstlenebilmek için seçim yasası, siyasi partiler ve basınla ilgili mevzuatta önemli değişiklikler yapmıştır.

Rusya ve Çin Kazakistan'ın en önemli stratejik ortaklarıdır. Bu ülkeler ile ilişkilerin geliştirilmesi ve derinleştirilmesine yönelik faaliyetler gelecekte de devam edecektir. Çin son yıllarda özellikle enerji alanında ülkenin en önemli ortağı konumuna gelmiştir. Bunun ardında Çin'in Orta Asya'daki hidro karbon kaynaklarına ulaşma amacı ve Kazakistan'ın ihrac pazarlarını çeşitlendirerek Rusya ile transit fiyatlar üzerinde pazarlık gücünü güçlendirme hedefi bulunmaktadır. Kazakistan'ın son yıllarda Çin'le geliştirdiği ilişkiler, ülkenin yürüttüğü çok yönlü dış politikanın bir yansımasıdır. Ülkenin Rusya ile geçmişten gelen ekonomik bağları ve bölgesel güvenliğe yönelik ilişkileri güçlü bir şekilde devam edecektir.

DTÖ üyeliğinin Rusya ile birlikte 2010 yılında gerçekleşmesi beklenmekte iken, Kazakistan, Rusya ve Beyaz Rusya arasındaki Gümrük Birliği Anlaşmasına dahil olmak için DTÖ'ye üyelik müzakerelerine 2009 Haziran'ında ara vermiştir.

Genel Bilgiler

Coğrafi Konum

2 724 900 km² yüzölçümüne sahip olan Kazakistan, yüzölçümü açısından dünyanın dokuzuncu, eski Sovyetler Birliği ülkelerinin ikinci en büyük ülkesidir. Türkiye'nin yaklaşık 3,5 katı büyüklüğündeki ülke, Orta Asya'da Çin'in kuzeybatısında, Ural Nehri'nin batısında yer almaktadır. Ülkenin sınır komşuları Çin (1 533 km), Kırgızistan (1 051 km), Rusya (6 846 km), Türkmenistan (379 km) ve Özbekistan (2 203 km)'dir. Kazakistan'ın Aral Gölü'ne 1 070 km'lik ve Hazar Denizi'ne 1 894 km'lik sınırı da bulunmaktadır.

Doğudaki Altay Dağları, güneydoğusundaki Tien Şan -diğer adıyla Tanrı Dağları- ve onun uzantıları Jongar Alatau ve Saur-Tarbagatay ülkenin en büyük dağlarını oluşturmaktadır. İrtiş, Esil, Jayık, İli, Sırderya, Tobıl, Sarısu ülkenin en büyük nehirleridir. İrili ufaklı ve çoğu yaz aylarında kuruyan 7 000'den fazla akarsu bulunmaktadır. İrtiş, Esil ve Tobıl nehirleri Obi havzasına dahil olup Kuzey Buz Denizine, diğerleri ise ülke içindeki göllere dökülmektedir.

İrtiş, Esil ve Jayık'ta gemi taşımacılığı yapılmaktadır. Ülkede irili ufaklı 48 bin göl bulunmaktadır. Hazar, Aral, Balkaş, Alagöl, Zaysan, Tengiz, Siletı gölleri ülkenin belli başlı büyük gölleridir. Ülkenin güneybatısında bulunan Aral Gölü suyunun çekilmesi nedeni ile küçülmektedir. Göllerin önemli bir kısmı çok tuzlu olduğundan tuz üretimi yapılmaktadır. Balkaş ve Zeysan ise önemli tatlı su gölleridir. İrtiş'de iki, İle ve Sırderya'da birer olmak üzere ülkenin dört büyük barajı vardır.

Ülkede tam anlamıyla karasal iklim hakimdir. Bu nedenle çok soğuk kışlar ve çok sıcak yazlar yaşanmaktadır. Kuraklık süresi ve sıcaklık farkları büyüktür. Yazın ortalama hava sıcaklığı kuzey bölgelerinde 20°C, güney bölgelerinde ise 30°C'dir. Kışın ortalama hava sıcaklığı ise kuzey bölgelerinde -20 ila -22°C, güney bölgelerinde -4 ila -8 °C'dir. Astana'daki ortalama sıcaklıklar kışın -18°C, yazın 20°C'dir. Almatı'daki ortalama sıcaklıklar ise kışın -8°C, yazın 22°C olmaktadır. Yıllık metrekareye düşen yağış miktarı ortalama 250-350 mm'dir.

Kazakistan'da tabii bitki örtüsü kuzeyden güneye gittikçe farklılaşmaktadır. Kuzeydeki küçük orman ve ağaçlıklarla kaplı bozkır sahası güneye inildikçe çöle dönüşmektedir. Irmak boyları ağaçlık ve çalılıktır. Kumluk alanlarda saksavül ağaçları ve çalı türünden ılgınlar bulunmaktadır. Altay ve Tanrı Dağları ise çam ağaçları ile kaplıdır. Ülkenin en yüksek noktası 6 994 metre yükseklikle Tanrı Dağları'ndaki (Tien-Şan) Han Tengri zirvesidir. En alçak yeri ise -132 metreyle Batı Kazakistan'daki Karakıya Çukuru'dur. Kazakistan'ın %7'sini ormanlar, %4'unu dağlar, %26'sını ekilebilir alanlar, %23'ünü bozkır, %40'ını da çöl görünümlü topraklar oluşturmaktadır.

Siyasi ve İdari Yapı

Parlamente bir cumhuriyet olan Kazakistan Cumhuriyeti, 16 Aralık 1991 tarihinde Sovyetler Birliği'nden bağımsızlığını kazanmasından bu yana Nursultan Nazarbayev başkanlığında yönetilmektedir. Nazarbayev, 1991 yılında göreve gelmesinin ardından 1999 yılı Ocak ayında yedi yıllığına yeniden Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Nazarbayev, 2005 yılı Aralık ayında gerçekleştirilen en son Cumhurbaşkanlığı seçiminde yeniden Cumhurbaşkanlığına seçilmiştir. Cumhurbaşkanı Nazarbayev'in otoritesi her alanda hissedilmektedir. Yönetiş alanlarında Nazarbayev tarafından yapılan düzenlemeler, özellikle Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri ve Bakanlık yenilemeleri ile gerçekleştirilmektedir. Nazarbayev, ülkede günümüzdeki politik istikrarın ana unsuru konumundadır. Özellikle 1995 yılından itibaren Nazarbayev'in Kazakistan'ın politik yapısı üzerindeki etkisi giderek artmıştır. Bunda, 1995 yılında gerçekleştirilen iki referandum etkili olmuş, sözkonusu referandumlar neticesinde 30 Ağustos 1995 tarihinde Cumhurbaşkanı'nın yetkilerini genişleten ülkenin bağımsızlık sonrasındaki ikinci Anayasası kabul edilmiştir. Bu Anayasaya göre Kazakistan Cumhuriyeti demokratik, laik bir hukuk devletidir. 1998 yılı Kasım ayında parlamento Cumhurbaşkanı'nın gücünü artıran bir dizi karar almıştır. Buna göre Cumhurbaşkanlığında azami yaş sınırı ve en fazla iki dönem sınırı kaldırılmış; Cumhurbaşkanlığının bir dönemlik süresi beş yıldan yedi yıla çıkartılmıştır. Nazarbayev, 27 Ekim 2000 tarihinde dokunulmazlık hakkı kazanmıştır. Nazarbayev ailesinin üyeleri devlette önemli görevlerde bulunmaktadır. Ülkenin başkentinin Almatı'dan Astana'ya taşınması kararı 1994 yılında Nazarbayev

Yasama organı parlamento ve senatodur. Kirkyedi üyeli senatonun otuziki üyesi altı yıllığına seçilmektedir. Geri kalan onbeş üye ise Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır. Parlamento ise yüzeydi üyeden oluşmakta, doksansekizi seçilmektedir. Geri kalan dokuz koltuk ise ülkedeki etnik azınlıkları temsil eden Kazakistan Halkları Asamblesine ayrılmıştır. 2007 Ağustos ayında gerçekleştirilen seçimlerde Nazarbayev'in partisi Nur Otan parlamentodaki tüm koltukları kazanmıştır.

Ülke, içinde Almatı'nın da yer aldığı bazı seçilmiş şehirler için ayrı yönetim yapılarına sahip 14 idari bölgeye (eyalet) bölünmüştür. Yerel hükümet bütçesi yerel meclis tarafından onaylanmaktadır. Bölgesel temsilcilerin görev süresi beş yıldır. Bölgesel yönetimin (Akimat-Valilik) idarecisi olan Valiler, Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır. Bölgesel hükümetlere sınırlı özerklik tanınmıştır. Ancak, Almatı'nın istisnai olarak kapsamlı otoritesi bulunmaktadır.

Ülkedeki Eyaletler: Akmola, Aktöbe, Almatı, Atıray, Batı Kazakistan, Doğu Kazakistan, Güney Kazakistan, Jambul, Karagandı, Kızılorda, Kostanay, Kuzey Kazakistan

Nüfus ve İşgücü Yapısı

Ülkenin nüfusu 2009 yılı itibarı ile 15,8 milyondur. Yüzölçümü açısından dünyanın 9., eski Sovyetler Birliği'nin 2. en büyük ülkesi olan Kazakistan'da nüfus yoğunluğu 2009 yılı itibarı ile kilometrekareye 5,8 kişidir. Nüfusun çoğunluğu, ülkenin kuzey ve güney doğusunda yaşamaktadır. Ülkenin orta ve batı kısımlarında nüfus seyrek. Nüfus yoğunluğunun bu derece düşük olmasının başlıca nedeni ülkeden dışarıya olan göçlerdir. Doğal nüfus artış hızı, dışarıya olan göçe yetişmemektedir. 1989-1999 yılları arasında 1,5 milyon kişi Kazakistan dışına göç etmiştir. Bunların çoğu, Rusya'ya göç eden etnik Ruslardır; etnik Alman nüfusunun da yarısı Almanya'ya gitmiştir. 2000 yılından bu yana gerçekleşen güçlü ekonomik büyüme ülkeden göç eğilimini tersine çevirmiş ve 2004 yılında net göç ilk kez pozitif dönmüştür. Nispeten yüksek doğum oranları ve azınlıkların göçü neticesinde 1920'lerden bu yana ilk defa Kazak nüfus çoğunluğu elde etmiştir. Ülke, son yıllarda Orta Asya'daki fakir komşuları ve Çin'den göç almaktadır. Buna ilave olarak ülkeden Rusya'ya göçte yavaşlama gözlenmektedir.

Göçe rağmen ülkede halen geniş bir Rus azınlık bulunmaktadır. 2001 itibarı ile ülkedeki Rusların nüfusa oranı % 30'dur. Bağımsızlık sonrasında Ruslar kamudaki önemli görevlerden uzaklaştırılmıştır. Kazaklaştırma Programı kapsamındaki bu uygulama kamuda vasıflı işgücü kaybına neden olmuştur. Günümüzde bu uygulama yumuşatılmıştır. Nazarbayev'in Kazak alfabesinin Kiril alfabesinden Latin alfabesine dönüştürülmesi yönünde bir teklifi vardır. Bunun 12-15 yıllık bir süreçte gerçekleştirilmesi öngörülmektedir.

60 yaş üzeri nüfusun toplam nüfusa oranı düşük düzeydedir. Nüfusun yalnızca yaklaşık %10'u 60 yaş üzerindedir. Ülkedeki fakirlik son yıllarda GSYİH'daki hızlı artış eğilimi ile birlikte önemli ölçüde düşüş göstermiştir. Kazakistan İstatistik Ajansı'na göre ülkede fakirlik sınırı (ayda 35 \$) altında yaşayan nüfusun oranı 2001'de %28 iken, 2006 yılının son çeyreği itibarı ile %8'e gerilemiştir.

1999'dan itibaren gözlenen hızlı ekonomik büyüme istihdam artışı ve yaşam standartlarında artış sağlamıştır. 2004'te 381 000 kişi olan yıllık ortalama işsizlik 2007'de 597 200 kişi (toplam işgücünün %7,3'ü) olmuştur. Yıllık ortalama işsizlik 1999 yılına göre (950 000 kişi-toplam işgücünün %13,5'i) yarı yarıya azalmıştır.

Gerçek işsizlik verilerinin resmi istatistiklerden daha yüksek olduğu tahmin edilmekle birlikte, Kazak işsizlik istatistikleri diğer Orta Asya ülkelerine göre daha gerçekçi verilere dayanmaktadır. Resmi olarak kaydedilen işsizlik, 1999 yılı itibarı ile 950 000 iken (toplam işgücünün yaklaşık %13,5'i), 2006 yılında 625 400 kişiye (toplam işgücünün %7,8'i) düşmüştür.

Müteahhitlik hizmetleri gibi sürekli büyüme gösteren sektörlerdeki istihdam resmi verilerde yeterince yansıtılmamaktadır. Bunun nedeni özellikle konut inşaatında gayri resmi istihdamın hakim olmasıdır. 2008 yılında konut inşaat sektöründeki daralma işten çıkarmalara neden olmuştur.

Petrol sektörü ile ivme kazanan ekonomik büyümenin etkileri başta hizmet sektörü olmak üzere diğer sektörlerde de yansımıştır. Hizmet sektörü ülkede en fazla istihdam sağlayan sektör konumundadır. Bununla birlikte uzun vadeli işsizlik verileri özellikle ülkenin kuzeyindeki eski ağır sanayinin yoğunlaştığı bölgelerde yüksektir.

İstihdam-İşgücü İstatistikleri

	2003	2004	2005	2006	2007
İşgücü (milyon)	7,7	7,8	7,9	8,0	8,2
İşsizlik Oranı (%)	8,8	8,4	8,1	7,8	7,3

Kaynak: The Economist Intelligence Unit, Kazakhstan Country Profile, 2008

Kazakistan yabancı işgücü istihdamında kota uygulamaktadır. Kotalar devlet tarafından her yıl yeniden

Belirtilmektedir. 2006 yılı için belirlenen rota, ekonomik olarak akın Kazak Haritası 701,9'dur. Yetkililer yabancı yatırımcıları yerli işçi eğitme ve istihdam etme konusunda giderek artan bir şekilde yönlendirmeye çalışmaktadır.

Doğal Kaynaklar ve Çevre

Kazakistan, petrol ve doğal gaz rezervleri yönünden zengindir. Ülkenin petrol rezervleri doğal gaz rezervlerine göre daha fazladır. Kazakistan eski Sovyet Cumhuriyetleri içinde Rusya'dan sonra ikinci büyük petrol üreticisidir. Ülke ekonomisi büyük ölçüde petrol ihracatı gelirlerine dayalıdır.

British Petroleum (BP) tarafından yayımlanan Statistical Review of World Energy isimli süreli yayının tahminlerine göre 2007 yılı sonu itibarı ile ülkenin toplam petrol rezervi 39,8 milyar varil civarındadır. Bu rakam, toplam dünya rezervinin %3,2'sini oluşturmaktadır. Suudi Arabistan ise 2006 yılı sonu itibarı ile 264,2 milyar varil (dünya rezervinin yaklaşık %21,3'ü) kanıtlanmış rezerve sahiptir. Ülkenin rezerv seviyesi Hazar Denizi'ndeki yeni bulunan rezervler ile birlikte giderek artış göstermektedir.

Kazakistan'ın doğal gaz rezervi ise 2007 yılı sonu itibarı ile dünya toplam rezervinin %1,1'ini oluşturmakta olup, toplam 1,9 trilyon metreküpe tekabül etmektedir. Ayrıca, ülke dünya kömür rezervinin de %3,7'sine (31,3 milyar ton) sahiptir. Kazakistan altın rezervleri bakımından da zengin bir ülkedir.

Ülkenin Vasilkovskoye madeninde yaklaşık 370 ton altın rezervi bulunmaktadır. Ayrıca zengin demir filizi, bakır, krom, kurşun, wolfram, tungsten ve çinko yatakları da bulunmaktadır.

Kazakistan, Sovyetler Birliği döneminden kalan iki ciddi çevre problemi ile karşı karşıyadır. Bunlardan birisi, doğu sınırına yakın Semipalatinsk bölgesinin Sovyetler Birliği döneminde nükleer deneme alanı olmasından kaynaklanan radyoaktivite sorunudur. Bölgede kansere yakalanma oranı ortalamanın üzerinde olmamakla birlikte, radyoaktivitenin insan sağlığı ve çevre üzerinde uzun dönem etkileri hala belirsizdir. İkinci bir sorun da, Kazakistan'ın kıyısı olduğu Aral Gölü'nün Siriderya ve Amuderya nehirlerinin Orta Asya'daki pamuk üretimi nedeniyle aşırı kullanımı dolayısıyla kurumakta olmasıdır. Kalan su da böcek ilaçları ve gübre atıkları ile kirlenmekte olduğu için, bölge nüfusu ve tarımsal kullanım açısından çok önemli sorunlar doğmaktadır. Bu sorunlar ülkede balıkçılığın sona ermesine ve su temini zorluklarının yaşanmasına neden olmuştur. Aral Denizi'nin kurutulması, Vozrozhdensky adasının bir yarımada haline gelmesine neden olmuştur. Ancak Sovyet döneminde biyolojik test bölgesi olan adanın, yarımada haline gelmesi ile çeşitli salgın hastalıkların yayılması tehlikesi oluşmuştur.

Dahil Olduğu Uluslararası Anlaşmalar

Kazakistan, Birleşmiş Milletler, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Avrupa-Atlantik İşbirliği Konseyi ve İslam Konferansı Örgütü üyesidir.

Kazakistan bölgesel bütünlüşme hareketlerinin de içinde yer almaktadır. Bağımsız Devletler Topluluğu, Avrasya Ekonomik Topluluğu (EURASEC) ve Orta Asya İşbirliği Teşkilatı (CACO) üyesidir.

Kazakistan, 2010 yılında Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (OSCE) başkanlığını üstlenmiştir. Ülke, bu görevi üstlenen ilk eski Sovyet Cumhuriyeti olacaktır. Kazakistan bu görevi üstlenebilmek için seçim yasası, siyasi partiler ve basınla ilgili mevzuatta önemli değişiklikler yapmıştır.

Rusya ve Çin Kazakistan'ın en önemli stratejik ortaklarıdır. Bu ülkeler ile ilişkilerin geliştirilmesi ve derinleştirilmesine yönelik faaliyetler gelecekte de devam edecektir. Çin son yıllarda özellikle enerji alanında ülkenin en önemli ortağı konumuna gelmiştir. Bunun ardında Çin'in Orta Asya'daki hidro karbon kaynaklarına ulaşma amacı ve Kazakistan'ın ihrac pazarlarını çeşitlendirerek Rusya ile transit fiyatlar üzerinde pazarlık gücünü güçlendirme hedefi bulunmaktadır. Kazakistan'ın son yıllarda Çin'le geliştirdiği ilişkiler, ülkenin yürüttüğü çok yönlü dış politikanın bir yansımasıdır. Ülkenin Rusya ile geçmişten gelen ekonomik bağları ve bölgesel güvenliğe yönelik ilişkileri güçlü bir şekilde devam edecektir.

DTÖ üyeliğinin Rusya ile birlikte 2010 yılında gerçekleşmesi beklenmekte iken, Kazakistan, Rusya ve Beyaz Rusya arasındaki Gümrük Birliği Anlaşmasına dahil olmak için DTÖ'ye üyelik müzakerelerine 2009 Haziran'ında ara vermiştir.

Genel Ekonomik Durum

Ekonomik Yapı

GSYİH'nin Sektörlere Göre Dağılımı (%)

Sektörler	2007
Hizmet	54,8
Sanayi	39,4
Tarım	5,8

Kaynak: The Economist Intelligence Unit, Kazakhstan Country Profile 2008

1991 yılında gerçekleşen bağımsızlık öncesinde Kazakistan'ın uzmanlaşmaya dayalı Sovyet sistemi içindeki rolü buğday üretimi, metalurji ve mineral üretimi üzerinde yoğunlaşmıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılması, merkezi planlı ekonominin çöküşü ile birlikte Kazakistan'ın üretiminde ciddi bir düşüş meydana gelmiştir. Ekonomisi büyük ölçüde Rusya'ya bağlı bir Orta Asya ülkesi olan Kazakistan'ın bağımsızlık sonrası yaşadığı durgunluk döneminde tüketim malları üretimi gibi bazı alt sanayi sektörleri büyük zarar görmüştür. Sonuç olarak 1990'lar süresince GSYİH içinde sanayi sektörünün payı gerilemiştir. 2000 yılı itibarı ile sanayi sektörü GSYİH içindeki payı yeniden yüzde otuzlara ulaşmıştır. Bunda en önemli rolü, yatırımlarla ivme kazanan petrol sektörü oynamıştır. Günümüzde petrol, toplam sınai üretimin yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Sanayi sektörünün GSYİH içindeki payı 2007 yılı itibarı ile %39,4'tür.

Kazak ekonomisinin diğer önemli sektörleri ise metal işleme ve çelik üretimidir. Bu sektörler de Sovyet sonrası dönemde ülkeye giren yabancı yatırımlar sayesinde en çabuk toparlanan sektörler olmuştur.

İnşaat sektörü tamamen petrol sektörüne bağımlı olup, sektörün GSYİH içindeki payı petrol sektöründeki yatırımlarla birlikte aşamalı olarak artmıştır. Ekonominin geri kalanı, küçük olmakla birlikte hızla gelişen hizmet sektöründen ve verimsiz, emek-yoğun tarım sektöründen oluşmaktadır. Tarım sektörü en fazla istihdam sağlayan sektördür.

2007 yılında tarım sektörünün GSYİH'daki payı yalnızca %5,8 olmuştur. Bu oran, 1992 yılında %23'tür. Üretimde giderek önem kazanan gıda sanayi ürünlerinin ihracat gelirleri içindeki payı ise düşük düzeydedir.

Ekonomik büyümenin ve yabancı yatırımların olumlu etkisi sayesinde gerçekleşen refah artışının nüfusun her kesimi tarafından paylaşılamamasına rağmen fakirlik düşüş eğilimindedir. Kırsal kesimdeki fakirlik çok daha belirgindir. Özellikle ülkenin güneyinde yerleşik Kazaklar kırsal kesimde yaşayan nüfus içindeki en fakir kesimdir.

1999-2006 yılları arasında gözlenen hızlı ekonomik büyüme istihdam artışını tetiklemiş ve yaşam standardını yukarı çekmiştir. Yıllık ortalama işsizlik oranı 1999 yılında %13,5 iken, 2006 yılında %7,8'e gerilemiştir.

Reel ücretlerdeki artış da olumlu etkilerini göstermeye başlamış olup, tüketim malları ithalatı artış eğilimine girmiştir. Yaşam standartlarının yükselmesinde Tenge'nin istikrarı önemli role sahiptir.

Kazakistan, Dolar bazında BDT ülkeleri içinde-Rusya hariç- en yüksek kişi başı GSYİH ve aylık ücretlere sahip ülkedir. Bu göreceli yüksek refah düzeyinin en önemli göstergelerinden biri de ülkeye diğer Merkezi Asya ülkelerinden özellikle Özbekistan'dan giren çok sayıda kaçak göçmendir. Özbek işçiler her yıl yaz mevsiminde pamuk toplamak üzere ülkeye girmektedir. Bu işçiler için Kazakistan'da çalışmak, sadece Özbekistan'daki ücretlerden 5 kat fazla kazanmak değil, aynı zamanda konvertibl bir para cinsinden kazanç sağlamak anlamına gelmektedir.

Ekonomide yaratılan katma değer büyük bir bölümü petrol sektöründen kaynaklanmaktadır. Petrol üretimi ülkenin batısındaki Hazar Denizi'ne yakın bölgelerde yoğunlaşmıştır. Ağır sanayi sektörü ülkenin kuzeyinde konumlanmış olup, bu bölgede nüfusun çoğunluğunu Ruslar oluşturmaktadır. Eski kollektif çiftliklerde gerçekleştirilen hububat üretiminin büyük çoğunluğu da ülkenin kuzeyinde yapılmaktadır. Ülkenin güneyinde de bir miktar petrol bulunmakla birlikte bu bölgede daha çok tarımsal üretim gerçekleştirilmektedir. Bu bölgede Kazak nüfus pamuk üretimi gerçekleştirmektedir. Aral Gölü'nün kuruması bölgede tarımsal üretimi olumsuz etkilemektedir. Bölge, ülkenin en fakir bölgesidir. Ülkenin en doğusunda bulunan Almatı ülkenin finans ve iş merkezidir. Başkent Astana, ülkenin orta-kuzey bölümünde konumlanmıştır.

Ekonomi Politikaları

Kazakistan'da bağımsızlıktan bu yana ekonomi politikaları, neredeyse tüm varlıkların devlet mülkiyetinde olduğu merkezi planlamadan, özel sektörün ağırlık kazandığı piyasa temelli ekonomiye geçiş üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu geçişin ilk 5 yılında Sovyet sistemi içinde kurulan ihracat piyasasının çöküşü ve büyük ölçekli Sovyet mali yardımlarının kaybedilmesi nedeniyle çok şiddetli üretim düşüşü yaşanmıştır. Sovyetler Birliği'nin çöküşü, Kazakistan'ı çok büyük ölçekli, verimliliği ve rekabet gücü düşük bir ağır sanayi sektörü ile başbaşa bırakmış, verimliliği artırma fırsatı olmasına rağmen dünya piyasaları ile rekabete girmek üzere girişimlerin yeniden yapılması yavaş bir süreç olmuştur.

Ülke, ciddi ekonomik reformlar uygulamaya ancak 1994 yılında bir istikrar, özelleştirme ve yabancı yatırım paketi ile başlamıştır. Pazar ekonomisi için gereken reformların gerçekleştirilmesi zaman almış olsa da, ülke bu yönde önemli bir gelişme göstermiş durumdadır.

Ekonomi politikalarının oluşturulmasında Cumhurbaşkanı en önemli rolü üstlenmektedir. Ana ekonomi politikalarının çoğunluğu Cumhurbaşkanlığı kararnameleri ile yürürlüğe konmaktadır. Cumhurbaşkanlığının yanı sıra Merkez Bankası da ekonomideki önemli kurumsal aktörlerden biridir.

2003-2015 yılları için uygulamaya koyulan Yenilikçi Sınai Kalkınma Programı, ekonomide sektörel çeşitlendirme sağlamayı ve uzun vadede hizmet ve teknoloji sektörleri bakımından güçlü bir ekonomi yaratmayı amaçlamaktadır.

Kazakistan'ın 2030 Stratejisi ise ulusal güvenlik, siyasal istikrarın sağlanması ve sağlamlaştırılması, ülkeye yabancı yatırımların çekilmesi ve buna dayalı gelişme sağlanması, halkın sağlık ve eğitiminin iyileştirilmesi, enerji kaynaklarının etkin kullanımı, ulaşım ve telekomünikasyon altyapısının

genişletilmesi ile uzmanlaşmış ve profesyonel devlet uygulamasına geçmesi gibi nedenler koymaktadır.

Resmi verilere göre GSYİH büyüme hızı 2008 yılında %3,2'dir. Büyüme hızında 2007 yılına kıyasla yaklaşık yarı yarıya bir yavaşlama gözlenmektedir. Sektörel veriler 2008 yılında hem sanayi üretiminde hem de finansal hizmetlerde düşüş olduğunu göstermektedir.

Mali sektördeki likidite sıkışıklığı, sanayi üretimindeki düşüş ve zayıf dış ekonomik koşullar 2009 yılında da ekonomide durgunluğa neden olmuştur. 2009 yılı geneline ilişkin mevcut beklentilere göre reel GSYİH'da yaklaşık %1,9 oranında bir düşüş olacaktır. Küresel ekonomik durumun düzelmeye başlaması (petrol fiyatlarının da yükselmesi ile birlikte) 2010'da yavaş da olsa büyümenin tekrar sağlanması beklenmektedir. 2009-2010 yıllarına yönelik büyüme tahminlerinin gerçekleşmesi büyük ölçüde hükümetin alacağı tedbirlere, petrol fiyatlarına ve mali piyasalara bağlıdır.

Kazak bankaları halihazırda aktif kalitesinin kötülemesi ve azalması sorunu ile karşı karşıyadır. Ülkede tüketici kredilerinin kullanımı sınırlandırılmış durumdadır. Bu durum özel tüketim harcamalarına olumsuz yansımaktadır. Yatırım harcamalarında da düşüş olmuştur. İthalat ve ihracat hacminde gerileme beklenmektedir.

Ekonomik Performans

Yıllar İtibarı ile GSYİH ve GSYİH Büyüme Oranı

	2006 a	2007 a	2008 a	2009 b	2010 c	2011 c
GSYİH (milyar ABD \$)	81.0	104.9	134.4	103.0	123.1	139.8
Reel GSYİH Büyüme Oranı (%)	10.6	8.9	3.2	-1.8	2.6	3.9

Kaynak: The Economist Intelligence Unit, Kazakhstan Country Report, Ocak 2010

a: Gerçek b: EIU Tahmini c: EIU Projeksiyonu

Resmi verilere göre GSYİH büyüme hızı 2008 yılında %3,2'dir. Büyüme hızında 2007 yılına kıyasla yaklaşık yarı yarıya bir yavaşlama gözlenmektedir. Sektörel veriler 2008 yılında hem sanayi üretiminde hem de finansal hizmetlerde düşüş olduğunu göstermektedir.

Mali sektördeki likidite sıkışıklığı, sanayi üretimindeki düşüş ve zayıf dış ekonomik koşullar 2009 yılında da ekonomide durgunluğa neden olmuştur. 2009 yılı geneline ilişkin mevcut beklentilere göre reel GSYİH'da yaklaşık %1,9 oranında bir düşüş olacaktır. Küresel ekonomik durumun düzelmeye başlaması (petrol fiyatlarının da yükselmesi ile birlikte) 2010'da yavaş da olsa büyümenin tekrar sağlanması beklenmektedir. 2009-2010 yıllarına yönelik büyüme tahminlerinin gerçekleşmesi büyük ölçüde hükümetin alacağı tedbirlere, petrol fiyatlarına ve mali piyasalara bağlıdır.

Kazak bankaları halihazırda aktif kalitesinin kötülemesi ve azalması sorunu ile karşı karşıyadır. Ülkede tüketici kredilerinin kullanımı sınırlandırılmış durumdadır. Bu durum özel tüketim harcamalarına olumsuz yansımaktadır. Yatırım harcamalarında da düşüş olmuştur. İthalat ve ihracat hacminde gerileme beklenmektedir.

Ekonomide Geleceğe Yönelik Beklentiler

Ekonomide Geleceğe Dönük Beklentiler

Ekonomik Büyüme

Ocak-Eylül 2009 dönemi itibarı ile GSYİH %2,2 oranında gerilemiştir. Bununla birlikte hükümet hala vasat da olsa pozitif büyüme beklemektedir. Ancak emtia fiyatlarında 2008 yılına kıyasla gerçekleşen düşüş, dış talep eğilimi ve bunların yatırımlar ve tüketici talebi üzerindeki olumsuz etkisi göz önünde bulundurulduğunda hükümetin ekonomik büyüme tahminlerinin aksine GSYİH'da %1,9 daralma olması beklenmektedir.

Ekonomide genel olarak gözlenen durgunluğa rağmen sınai üretimde Ağustos ayında bir çanlanma gözlenmiştir. Buna rağmen ülkenin yatırımlar ve ticari ilişkiler bakımından en önemli ortağı konumunda olan Rusya'da ekonomik düzelmeye sağlanmadan Kazak ekonomisinde de tam bir düzelmeye geçilemeyeceği düşünülmektedir. Bankacılık piyasasında aktiflerin değer kaybetmeye devam etmesi nedeni ile kredi erişimindeki kısıtlar devam edecek, bu durum yatırım ve tüketim harcamalarını olumsuz yönde etkileyecektir.

Pozitif ekonomik büyüme 2010 yılında yeniden sağlanacaktır. 2011'de ekonomik faaliyetlerin daha da canlanması ve GSYİH artış hızının %4,3 olması beklenmektedir. 2010-2011 yıllarında ekonomik büyümenin itici gücünü petrol sektörü projelerinde devam eden yatırımlar, hidrokarbon ve metal

fiyatlarının yeniden artışı ve hükümet tarafından uygulamaya konan ekonomiyi canlandırma paketinin olumlu etkileri olacaktır. Ancak hükümetin bankacılık piyasasının istikrarına yönelik aldığı önlemler başarılı olmaz ve Tenge'nin ikinci kez devalüasyonu önlenemez ise pozitif büyümeye ilişkin tahminlerin tersine dönmesi de söz konusu olabilecektir. Ülke ekonomisinin yeniden canlanması aynı zamanda dünya emtia fiyatlarına da bağlıdır.

Enflasyon

Küresel emtia fiyatlarının düşük seyretmesi ve zayıf ekonomik büyüme, 2008 yılının sonuna doğru tüketici fiyatları enflasyonunun gerilemesine neden olmuştur. 2009 yılı Şubat ayında gerçekleşen devalüasyon, 2008 yılında gerileyen fiyat artış hızının yeniden yükselmesine neden olmuştur. Bu nedenle ithal malların maliyetleri de artış gösterecektir. Bu gelişmelere rağmen enflasyondaki düşüş eğiliminin para arzı artışının zayıflaması ve iç talepteki daralmanın ve emtia fiyatlarındaki düşüşün etkisi ile 2009 yılında da devam edeceği düşünülmektedir. 2009 Eylül ayında yıllık enflasyon önceki yılın aynı dönemine göre yavaşlayarak %6 olmuştur. 2010 yılının ortasından itibaren düşüş eğiliminin tersine döneceği tahmin edilmesine rağmen enflasyonun 2007-2008 dönemi oranlarının altında gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Enflasyon tahminlerinin kriz nedeni ile hem daha aşağı, hem de daha yukarı yönde sapma riski bulunmaktadır. Tenge'nin daha da değer kaybetmesi ithal malların maliyetlerini daha da yükseltecektir. Diğer yandan düşük talep düzeyi bunun fiyatlara olan etkisini bir ölçüde telafi edecektir. Hükümetin likidite arzını artırma çabaları da fiyatları yukarı doğru itecektir. Diğer yandan ekonomik büyümedeki yavaşlamanın fiyatlarda yaratacağı düşüş etkisi de tahmin edilenden fazla olabilir.

Döviz Kurları

4 Şubat 2009 tarihinde Tenge devalüe edilmiştir. Tenge 2008'deki ortalama değerine göre yaklaşık %20 değer kaybederek aşağı yukarı 1 \$: 150 Tenge kurundan işlem görmektedir. Halihazırda Dolar/Tenge döviz kurunun %3 bandında değer kaybedip kazanmasına izin verilmektedir. Tenge'nin devalüe edilmesinin ardından rezervlerin sürekli azalması ve Kazakistan'ın Rusya gibi başlıca ticari partnerleri karşısında rekabet edebilirliğini kaybettiği yönündeki endişeler yatmaktadır. Tenge'nin devalüasyonu beraberinde faiz oranları da düşürülmüştür. Faizlerin indirilmesi ticari kredilere ve tüketici kredilerine erişimi biraz kolaylaştırmış ancak Kazak ticari bankaların dış borç ödemelerinin maliyetini yükseltmiştir. Döviz kurunun 2010-2011 yıllarında mevcut seviyesini koruyacağı tahmin edilmektedir. Ancak spekülasyonlar olduğu ve bankacılık krizinin daha da kötüleşmesi halinde döviz kuru daha da zayıflayacaktır. Bu durum yeni bir ekonomik krize neden olabilir.

Dış Ticaret ve Cari İşlemler Dengesi

Cari işlemler dengesi 2008 yılında 7 milyar \$'lık fazla veren cari işlemler dengesinin 2009'dan itibaren açık vermeye başlayacağı tahmin edilmektedir. İthalat artış hızındaki yavaşlama ve petrole bağlı ihracat gelirlerindeki yüksek miktarda artış 2008 yılında cari işlemler fazlasına neden olmuştur. 2009 yılında gerileyen petrol fiyatları ve zayıflayan dış talep ihracat gelirlerine olumsuz etki etmiştir. Bu nedenle cari işlemler dengesinin 2009'da yeniden açık vermesi beklenmektedir. Diğer yandan durgun iç taleple birlikte devalüasyon nedeniyle düşen satın alma gücü ithalat harcamalarını kısıtlamıştır. Cari işlemler açığının GSYİH'ya oranının 2010'da %1,2, 2011'de ise %0,6 olacağı tahmin edilmektedir. Kazakistan'a son dönemde giren doğrudan yabancı sermaye tutarı, büyük ölçüde ülkenin başlıca hidro karbon projelerine doğrudan yabancı sermaye akışına bağlı olarak, Rusya ve Ukrayna gibi eski Sovyet Bloğu ülkelerine kıyasla çok daha yüksek düzeydedir.

► Sektörler

Tarım ve Hayvancılık

Kazakistan, yaklaşık 84,6 milyon hektarlık tarımsal araziye sahiptir. Tarımsal arazinin 24 milyon hektarı ekilebilir arazi olup, 61,1 milyon hektarı ise meradır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından 1990'lı yılların başlarında tarım sektörü genel ekonomik durgunluktan ciddi ölçüde etkilenmiş ve toplam tarımsal üretim önemli miktarda düşüş göstermiştir. Tarım sektörü, yaklaşık 10 yıllık yoğun bir makro ekonomik reform programının ardından düzelmeye işaretleri vermeye başlamıştır. Sektör, 2000 yılından itibaren diğer sektörler kadar olmasa da büyümeye başlamıştır.

Tarımda 2003 yılında Toprak Reformu başlatılmıştır. 2005 yılında Devlet Tarım ve Gıda Programı tamamlanmıştır.

Ülkenin kuzeyinde yapılmakta olan hububat üretimi tarım sektörü üretiminde en fazla paya sahiptir. Et ve yün üretimi ise diğer önemli üretim kollarıdır. Tarımsal arazinin iyi kalitede olmasına rağmen ülkedeki sert iklim koşulları üretimi zorlaştırmaktadır. Buna ilave olarak çiftçilerin ekipman ve tarımsal girdi temininde zorluklar yaşanmaktadır. Sektörde özelleştirmenin yavaş ilerlemesi de zaten sınırlı olan yakıt, gübre ve tarımsal makine yedek parçalarına erişimi daha da zorlaştırmıştır. Büyük ölçekli devlet çiftlikleri ve kollektif çiftliklerin eski sahiplerine satılması verimliliği olumsuz etkilemiştir. Toprak reformunun yavaş ilerlemesi küçük özel çiftliklerin başarısını engellemiştir.

Son yıllarda gözlenen hububat üretiminden sebze üretimine yönelik eğilimi sona ermiş olup, hububat üretimi 2007 yılında yıllık 20,1 milyon tona yükselmiştir.

Kazakistan, Orta Asya devletleri arasında en fazla tarım reformu gerçekleştiren ülkedir. Tarımsal üretimi zorlaştıran bazı faktörlerin olmasına rağmen çiftçilerin üretimden elde ettikleri kazanç, diğer Orta Asya ülkelerine kıyasla daha fazladır. Alım fiyatları uluslararası standartlara göre düşük düzeyde olmakla birlikte bölge geneline göre yüksektir. Tarımdaki reform süreci bölgedeki diğer ülkelere göre oldukça ileri düzeyde olmakla birlikte henüz yeterli düzeye ulaşmamıştır. Tarımsal üretimin gelişmesinin önündeki önemli engellerden biri de arazi satın alma haklarının henüz tam olarak

uzatılmaması için işleyen bir emek piyasasının oluşmasına imkan sağlamamıştır.

Ülke sahip olduğu tarımsal üretim potansiyeli ile tarım makineleri ve gıda işleme ekipmanları bakımından ihracat olanakları sunmaktadır.

Sanayi

Bağımsızlık sonrası üretimdeki çöküşü takiben ülkeye giren yabancı yatırımlar imalat sanayinin yeniden canlanmasını sağlamıştır. Bağımsızlığın ardından, 1990-1995 yılları arasında imalat sanayii üretimi %52 oranında daralmıştır. Sınai üretim, 1998 yılında Rus pazarında talebin düşmesi ve düşük seyreden petrol ve metal fiyatları neticesinde üretim yeniden daralmıştır. Dünya fiyatlarının yeniden artması metal ve petrol üretimini olumlu etkilemiş; 1999 yılında sınai üretim de tekrar artış göstermeye başlamıştır. 2003 yılından itibaren artan petrol ve kömür üretimi ve dünya mal fiyatlarındaki artış eğilimi sınai üretim hızının son yıllarda güçlenmesini sağlamıştır. İmalat sanayi 2005-2007 dönemi itibarı ile %4-7 oranında büyüme kaydetmiştir.

Geçmişte enerji sübvansiyonu ve Sovyet pazarlarından istifade eden metal işletmeleri büyük ölçüde verimsiz olarak çalışmıştır. Ancak son yıllarda sektörde yabancı yatırımlar sayesinde bir dönüşüm gözlenmektedir. Metalurji sektörü, en fazla doğrudan yabancı yatırım çeken ikinci sektördür. Bu yatırımların büyük çoğunluğu yabancı şirketlerin yerel işletmeleri belirli bir süreliğine kiraladığı projeler üzerinden yapılmaktadır. Bu kapsamda yabancı yatırımcılar yerli işletmenin tüm varlık ve borçlarını üstlenmektedir. Enerji fiyatları, dünya fiyatlarının altında olmasına rağmen iç pazar için yüksek olup, sektörün gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir.

Sanayi Üretim İstatistikleri

	2003	2004	2005	2006	2007
Sınai Üretim	8,8	10,1	4,6	7,0	4,5

Kaynak: The Economist Intelligence Unit, Kazakhstan Country Profile 2008

Madencilik

Petrol üretimi (ham petrol ve gaz) bağımsızlık sonrasında hızla artarak 2007 yılı itibarı ile 67,5 milyon tona (günde 1,35 milyon varil) ulaşmıştır. Petrol üretiminin %85'i yabancı yatırımcılar tarafından gerçekleştirilmektedir. Üretim geri kalan %15'lik kısmı Şubat 2002'de kurulan devlet petrol şirketi Kazmunaigaz tarafından gerçekleştirilmektedir. Kazmunaigaz hidro karbon üretimi ve taşımacılıktan sorumlu olan kamu şirketleri Kazakhoil ve TransNefteGaz Şirketlerinin birleşmesi yolu ile kurulmuştur. Toplam üretimde az bir payı olsa da Kazmunaigaz ülkedeki tüm ortak girişimlerde yer almaktadır.

Doğal gaz üretiminde de son on yılda önemli artışlar olmuştur. 2007 yılında çıkarılan doğal gaz miktarı 29,2 milyar metreküptür. Çıkarılan doğal gaz miktarı on yıl öncesinde ise yalnızca 8,1 milyar metreküptür.

Kazakistan diğer mineral kaynaklar bakımından da zengindir. Kazakistan toprakları eski Sovyet Bloğu'nun krom rezervlerinin %90'ını; kurşun, tungsten, bakır ve çinko rezervlerinin %50'sini; ve kömür rezervlerinin %20'sini barındırmaktadır.

Ferro metalürji sanayi tarafından kullanılan demir cevheri Karaganda bölgesindeki madenlerden çıkarılmaktadır. Dzhezkazgan bölgesi ise bakır madenlerinin merkezidir. Güney Kazakistan'daki Cambul ve Çimkent'ten fosfat çıkarılmakta ve bu bölgelerde aynı zamanda fosfatın işlenmesi de gerçekleştirilmektedir.

Kazakistan son yıllarda petrol ve gaz sektörlerinde faaliyet gösteren yabancı yatırımcıların sözleşmelerini revize etmeye başlamıştır. Bunun nedeni önceki sözleşmelerin yabancı yatırımcıların fazlasıyla lehine olduğunun düşünülmesidir. Kazak yetkililer ayrıca bazı konsorsiyumların vergi ve çevre mevzuatına aykırı hareket ettiğini de iddia etmektedir. Hükümet Kazmunaigaz'ın sondaj sözleşmelerinde daha fazla rol almasına çalışmaktadır. Ayrıca 2009 yılında yürürlüğe giren yeni vergi kanununda da değişiklik yapılarak petrol dışı sektörler üzerindeki vergi yükünün doğal kaynaklar sektörüne aktarılması sağlanmıştır.

Müteahhitlik Hizmetleri

1990'lı yılların başında küçülen müteahhitlik hizmetleri sektörü, izlenen ulusal kalkınma programı çerçevesinde uygulanan politikalar sonucunda 2003-2004 yıllarından itibaren canlanmaya başlamıştır. İnşaat faaliyetleri 2004'ten 2007 ortalarına kadar çok güçlü büyüme kaydetmiştir. Petrol çıkarım faaliyetlerindeki önemli artışla birlikte inşaat faaliyetlerinde de dikkate değer artış meydana gelmiştir. Sektör, 2005 yılında yaklaşık %40 genişleyerek en fazla büyüyen sektör olmuştur.

Devletin yeni başkent Astana'daki binalar için 1 milyar \$'dan fazla harcama yapma kararı alması ve boru hatları inşaat faaliyetleri müteahhitlik hizmetlerinde önemli artış sağlamıştır. Sonuç olarak ülke, Astana'nın inşası ve geliştirilmesi için önemli oranda inşaat malzemesi ithal etmektedir. Çimento, çelik ve prefabrik binaların yerel üretimi son birkaç yıldır artış göstermiştir. Bu gelişme ile birkaç yıl önce ülkede artan inşaat faaliyetlerine bağlı olarak ortaya çıkan girdi açığının ithalatla karşılanma eğilimi

Konut ve işyeri inşaatlarındaki artışa rağmen gayrimenkul fiyatları kredi sıkışıklığının baş gösterdiği 2007 yılına kadar hızla yükselmiştir. İnşaat sektöründeki faaliyetler kredi sıkışıklığına bağlı olarak 2007'nin ikinci yarısında aniden yavaşlamıştır. Bu durum aynı zamanda gayrimenkul fiyatlarında düşüşe neden olmuştur.

2006 yılı süresince metrekare başına ortalama gayrimenkul fiyatları bir önceki yıla göre % 34 artmıştır. Söz konusu fiyat artışı Almatı'da %72'dir. 2007 yılında fiyatlarda ortalama %30 artış olmuştur. Fiyat artışı Almatı'da %53'tür. Ancak Ağustos 2008'de fiyatlar genel olarak yıllık %5 düşüş göstermiştir. Almatı'daki fiyat düşüşleri daha şiddetli olmuştur. 2007 yılında Almatı'da gayrimenkul fiyatları yaklaşık %15 gerilemiştir.

Astana, Almatı ve Atrau (petrol üretim bölgesinin merkezi) gayri menkul yatırımlarının en yüksek düzeyde olduğu kentlerdir. Özellikle Astana çok hızlı bir gelişme göstermiş ve çok sayıda proje başarı ile tamamlanarak kısa zamanda kentin çehresi değiştirilmiştir.

Turizm

Orta Asya'daki başlıca tarihi ve turistik yerlerin Özbekistan'da bulunması nedeni ile ülkede turizm faaliyetleri sınırlı düzeydedir. Ülkedeki oteller daha çok işadamlarına hizmet vermekte olup, otelcilik altyapısı yeterli düzeyde değildir. Bu nedenle Kazakistan'a seyahat pahalıdır.

Ulaştırma ve Telekomünikasyon Altyapısı

Ülkenin yüzölçümünün genişliği ve nüfusunun dağılımı nedeni ile entegre bir iletişim altyapısı kurulması yüksek maliyetlidir. Ülkenin başlıca ekonomik faaliyeti batıda, Hazar Denizi'ne yakın bölgededir. Bununla birlikte ülke nüfusunun çoğunluğu orta, güney ve doğu bölgelerde yaşamaktadır.

Kazakistan son yıllara kadar taşımacılık altyapısının geliştirilmesi yönünde çok az harcama yapmıştır. Hükümetin petrolden elde edilen gelirleri bu alandaki harcamalara yönlendirmek üzere yapmış olduğu planlar, küresel likidite krizine bağlı olarak rafa kaldırılmıştır.

Demiryolları mal taşımacılığında hayati öneme sahiptir. 2004-2006 yılları arasında Kazakistan Demiryolları dış borçlanma yolu ile finanse edilen 1 milyar \$'lık bir iyileşme programı başlatmıştır. Gelecek yıllarda demiryolu taşıt araçlarına en az 3 milyar tutarında yatırım yapılması öngörülmektedir. Yine de demiryolu altyapısı halen zayıf durumdadır. Kazakistan demiryolları 15 000 km. uzunluğundadır. Yeni hatların Çin'in batısı, orta Rusya ve Avrupa arasındaki seyahatleri kısaltması beklenmektedir. Demiryollarının reformu ve yeniden yapılandırılması yavaş ilerleyecek bir süreç olup bu sürecin 2010 sonundan önce tamamlanması beklenmemektedir.

Ülkedeki karayolları altyapısı da iyileştirmeye ihtiyaç duymaktadır. Kazakistan'ın 93 000 km.'lik karayolları ağının 84 000 km.'lik (%90) kısmı asfaltlıdır. Petrol üretimindeki yüksek artışa bağlı olarak binek araçları kullanımı hızla artmıştır. 2004 yılında özel mülkiyet altındaki araç sayısı 1 milyon iken, 2007 yılında bu sayı 2 milyona ulaşmıştır. Buna rağmen kişi başına düşen araç sayısı hala düşük seviyededir. 2007 yılında 100 kişi başına düşen binek otomobili sayısı 13'tür. Yasadışı yollardan ülkeye giren ikinci el araçlar otomobil pazarının önemli bir kısmını kapsamaktadır.

Kazakistan kara ile çevrili bir ülkedir. Ülkenin açık denizlere açılımı Rusya ve Gürcistan'ın Karadeniz kıyıları üzerinden sağlanmaktadır. Kazak mavnaları Karadeniz'e Rus egemenliğinde bir su yolu olan Volga-Don kanalından girebilmektedir. Kazakistan'ın Hazar Denizi'ndeki en önemli limanı Aktau'dur. Aktau limanından Rusya, Türkmenistan, Azerbaycan ve İran limanlarına kargo yüklemeleri yapılmaktadır.

Sovyetler Birliği'nin dağılması ve dolayısıyla devlet destekli iç hat uçuşlarının sona ermesinden sonra, hükümetin etkin ve karlı bir hava taşımacılığı geliştirme çabaları sonuçsuz kalmış ve 1993 yılında kurulan Kazakistan Havayolları 1996 yılında iflas etmiştir. Daha sonra kurulan Air Kazakistan da 2004 yılında iflasını ilan etmiştir. Ülkenin ulusal havayolu taşımacılığının büyük çoğunluğu halihazırda özel bir şirket olan Air Astana tarafından yürütülmektedir.

Ulaştırma İstatistikleri

	2003	2004	2005	2006	2007	
Demiryolları Toplam uzunluk (km)	14 648	15 081	15 021	15 082	15 082	
Mal taşımacılığı (milyon ton)	202,7	17,7	215,6	16,4	222,7	16,5
Yolcu taşımacılığı (milyon)	246,9	17,8	260,6	18,1		
Karayolları Toplam uzunluk (km)	88 992	83	90 018	84	90 845	82
Asfaltlı (km)	634 1	618,2	112 1	444,8	818 1	511,1
Mal taşımacılığı (milyon ton)	8 874,5	1,1	9 372,6	1,1	9 908,8	1,3
Yolcu taşımacılığı* (milyon)	10 573,0	1,6	11 139,1	2,1		
Kayıtlı özel araçlar (milyon)						
Brüt Tarımsal Üretim Artış Hızı (%)	8,4	-5,6	3,0		2,0	
Havayolu Taşımacılığı (milyon ton)	24,2	1,3	18,2	1,3	20,7	1,7
Mal taşımacılığı (milyon ton)					16,5	1,9
Yolcu taşımacılığı (milyon)					25,7	2,7

*: Otobüs, taksi, trolleybüs ve tramvay

Kaynak: The Economist Intelligence Unit, Kazakhstan Country Profile 2008

Sabit hat kullanımı azalırken, göreceli olarak yüksek maliyetli olmasına rağmen mobil telefon kullanımı hızla artmıştır. 2007 sonu itibarı ile sabit hat aboneleri sayısı 100 kişide 20,8 iken, mobil hat aboneleri sayısı 100 kişide 80,9'dur. Mobil hat aboneleri sayısı 2003 yılına göre 10 kat artış göstermiştir.

İnternet kullanımı 2000 yılında 1000 kişide 7 iken, 2007 yılında 91'e yükselmiştir. İnternet kullanımı, Orta Asya standartlarına göre yüksek düzeyde olsa da henüz yeterli düzeye erişmemiştir.

Telekomünikasyon İstatistikleri

	2003	2004	2005	2006	2007
Sabit telefon hattı sayısı (bin)	2 345,9	2 488,1	2 700,9	2 928,4	3 236,9
Sabit telefon hattı sayısı (100 kişi başına)	15,7	16,5	17,7	19,0	20,8
Mobil hat aboneleri (bin)	1 317,0	2 447,0	5 398,2	7 830,4	12 587,8
Mobil hat aboneleri (100 kişi başına)	8,9	16,2	35,5	50,9	80,9

Kaynak: The Economist Intelligence Unit, Kazakhstan Country Profile 2008

Enerji

Kazakistan dünya genelinde önemli bir enerji üreticisi haline gelmenin henüz ilk aşamalarında. Ülke halen enerji ihtiyacının belirli bir bölümünü ithal eder durumdadır. Halihazırda ithal edilen enerjinin zaman içinde ülkenin kendi üretimi ile karşılanı hale geleceği öngörülmektedir. Kazakistan'ın elektrik ihtiyacının yarıya yakın kısmı Rusya'dan ithalat yolu ile karşılanmaktadır. Ülke halihazırda güneyde kullanılmak üzere Özbekistan'dan gaz ithal etmektedir.

Yabancı petrol şirketlerinin Kazakistan'da gerçekleştirdikleri yatırımlar ülkenin son yıllardaki hızlı ekonomik gelişiminin itici gücü olmuştur. Petrol üretiminde yabancı firmaların sayısındaki artış dikkat çekicidir. Sektöre giren yabancı yatırımlar sayesinde bağımsızlık sonrasında petrol üretimi hızlı bir artış göstermiştir.

Kazakistan'ın Sovyet döneminden kalan enerji nakil ve dağıtım sistemleri bakım ve onarıma tabi tutulmaktadır. Toplam elektrik üretim kapasitesi 18 500 megawatt olup, yatırımların yetersiz olması nedeni ile elektrik santralleri %80 kapasite ile çalışabilmektedir. Yeni bir yatırım programı çerçevesinde 2016 yılına kadar elektrik üretim kapasitesinin yaklaşık 6 500 mw artırılması planlanmaktadır. Söz konusu hedef, elektrik santrallerinin yaklaşık %80'inin termik santral olması nedeni ile kömür üretiminde de artış gerektirecektir. Ülkenin batısında yeni bir nükleer santralin kurulması da Hükümetin gündemindedir. Bunun yanı sıra Kırgızistan'ın elektrik üretim sektörüne yatırım olarak ülkeden elektrik ithalatını artırmak da bir çözüm olarak göz önünde bulundurulmaktadır.

Enerji İstatistikleri

	2003	2004	2005	2006	2007
Petrol (milyon ton/yıl) Petrol (bin varil/gün)	51,4 1 032	59,4 1 193	61,9 1 243	65,0 1 305	67,5 1 355
Gaz (milyar metreküp)	16,2	21,9	25,2	25,7	29,2
Elektrik (milyar kilowatt saat)	63,7	66,8	67,8	71,7	76,1
Kömür (milyar ton)	80,5	82,9	81,9	91,5	90,2

Kaynak: The Economist Intelligence Unit, Kazakhstan Country Profile 2008

Bankacılık

Bankacılık ve finans piyasası 1990'larda ve 2000'lerin başlarında Kazakistan Merkez Bankası kontrolü altında bir reform ve konsolidasyon sürecinden geçmiştir. Bankacılık sisteminin uluslararası standartlarda faaliyet göstermesini teminen muhasebe, nakit yönetimi, sermaye yeterliliği, sorunlu kredilerin zamanında farkedilmesi, ayrıcalıklı işlemlere kısıtlama getirilmesi gibi konularda yeni düzenlemelere gidilmiştir. Ayrıca bankaların kurulması için gerekli koşullar ve izinler de sıkılaştırılmıştır. Ticari bankacılık sektöründe ruhsat verme sorumluluğu Finansal Denetleme Ajansı'nındır. 2004 yılına kadar daha çok petrol ve gaz sektörlerini kredilendiren bankalar. 2004 yılından itibaren dış

borçlanmadaki hızlı artış sayesinde tüketici kredileri ve mortgage kredileri de vermeye başlamıştır. 2007 yılı Ağustos ayından beri yaşanan küresel kredi sıkışıklığı ülkede kredilendirme artışını yavaşlatmıştır. Bu tarihten itibaren bankalar mevduat artırma çabalarına yönelmiştir.

1 Mart 2008 tarihi itibarı ile sektörde 35 banka bulunmaktadır. Batı ülkelerinden para transferleri 24 saat içinde SWIFT ağı ile gerçekleştirilebilmektedir.

T.C. Ziraat Bankası ülkede KZI Bank (Kazakhstan-Ziraat Bank) (www.kzibank.com, www.kzibank.kz, www.ziraatbank.kz) adı altında faaliyet göstermektedir.

Perakende Sektörü

Kazakistan'ın GSYİH'sı 1999-2008 yılları arasında ortalama olarak %8,7 oranında büyümüştür. Söz konusu dönemde GSYİH'da sağlanan sürdürülebilir büyüme ülkede özel tüketim harcamalarının da önemli artış göstermesini sağlamıştır. Bu gelişmeler paralelinde ülkedeki perakende satışlarda da dikkat çekici artışlar olmuş, perakende satışlar 2007 yılında 2003 yılına göre iki kat artarak 26 milyar \$'a ulaşmıştır. 2008 yılında satışlarda bir miktar yavaşlama olsa da, perakende satışların GSYİH'ya oranı %23'tür. Küresel mali kriz Kazak ekonomisinde dikkate değer bir daralmaya neden olmuştur. 2009-2011 döneminde iç talep artış hızının küresel krize bağlı olarak yavaşlaması beklenmektedir. 2009 yılında perakende satışlarda küresel finansal krizin ve Tenge'nin Şubat ayındaki devalüasyonunun olumsuz etkilerine bağlı olarak ciddi bir düşüş olması beklenmektedir. Perakende satışlarda artışın 2011 yılından sonra sağlanacağı tahmin edilmektedir.

Kazak perakende piyasası son yıllarda önemli gelişmeler göstermekle birlikte halen açık pazarlar ve büfelerin egemenliği altındadır. Açık pazarlar son yıllarda yeni düzenlemeler ile kapalı alışveriş merkezlerine dönüştürülmeye başlanmıştır. Söz konusu açık pazarlarda ve Merkezlerde her çeşit ürün satılmaktadır. Her çeşit tüketim mallarının bir arada satıldığı pazarlar olduğu gibi, inşaat malzemeleri, otomotiv yedek parçaları v.b. ürünlerin satıldığı uzmanlaşmış pazarlar da bulunmaktadır. Örneğin ŞALAMAT inşaat malzemeleri satılan kapalı pazar, TASTAK inşaat malzemeleri satılan açık pazardır. Ülke ekonomisinde gözlenen değişim süreci ile birlikte perakende sektöründe de gelişmeler olmaya başlamış, büyük kentlerde batılı anlamda perakende mağazaları gelişmiştir.

Ülkenin çeşitli kentlerinde merkezi Kaliningrad'da bulunan Rus sermayeli Vester hipermarket zinciri faaliyet göstermektedir. Almatı'daki market zincirleri arasında 14 mağaza ile SM Market ve Ramstore Kazakistan bulunmaktadır. Alman toptancı zinciri Metro Cash&Carry Kazak pazarına girmek için 2008 yılı Eylül ayında Kazak hükümeti ile bir anlaşma imzalamıştır. Firmanın ilk mağazası 27 Ekim 2009 tarihinde Astana'da açılmıştır.

2009 yılı Eylül ayında Almatı'da 55 000 m²'lik A'port isimli bir alışveriş ve eğlence merkezi açılmıştır. Dünya Bankası'na bağlı IFC, A'port projesine 25 milyon \$ yatırmıştır. Merkezin 10 000 yeni istihdam yaratması beklenmektedir. 45 000 m²'lik yeni bir merkezin açılması da yakın gelecekte planlanmaktadır. IFC bu projeye de 20 milyon \$'lık finansman sağlayacaktır.

Hazır giyim sektöründe pazar belirli bir doygunluğa ulaşmış durumdadır. Hazır giyim sektörü ile ilgili yapılacak perakende girişimlerinin başarısı fiyat politikası ve doğru marka tanıtımı ve pozisyonlamaya bağlıdır. Tüketim malları piyasasının büyük kısmı ülkede yeterli üretim bulunmaması nedeni ile ithalata bağımlıdır. Tüketim malları sektörlerinin büyük çoğunluğunda %100 yabancı mülkiyete izin verilmesine rağmen doğrudan yabancı yatırımların büyük çoğunluğu madencilik, petrol ve gaz sektörlerinde yoğunlaşmıştır.

Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

Kazakistan, bağımsızlıktan bu yana doğrudan yabancı yatırım çekmekte başarılı olmuştur. Ülke, Orta Asya'daki toplam doğrudan yabancı yatırımların %80'den fazlasını çekmiştir. Doğrudan yabancı yatırım artışı başta Kaşagan yatakları olmak üzere hidrokarbon alanlarındaki gelişmeler sayesinde olmuştur.

1993-2008 yılları arasında ülkeye yaklaşık 147 milyar \$ tutarında yatırım yapılmıştır. Söz konusu dönem itibarı ile ülkeye en fazla doğrudan yabancı yatırım akışı ABD kaynaklı olmuştur. ABD'yi Hollanda ve İngiltere takip etmektedir. 1993-2008 yılları arasında ülkeye yaklaşık 2,4 milyar \$ tutarında Türk sermayeli doğrudan yatırım akışı gerçekleşmiştir.

Ülkeler İtibarı ile Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Ülkelere Göre Yabancı Yatırımlar (milyon \$)

Ülke	1993-2005	2006	2007	2008	Genel Toplam (1993-2008)
Hollanda	7.932,7	2.886,0	3.147,8	4.349,4	25.889,1
ABD	18.389,7	1.708,9	2.462,1	2.059,5	29.922,6

İngiltere	7.119,3	880,5	909,3	1.797,2	12.394,9
Virjin Adaları	1.293,3	503,9	2.465,0	1.590,9	9.090,7
Fransa	2.175,2	802,3	1.022,6	1.203,8	7.803,6
Caiman Adaları	330,6	10,0	9,3	976,5	1.493,3
Kanada	2.315,5	437,1	314,1	944,8	5.009,7
Güney Kore	2.153,4	248,8	232,3	883,3	4.056,4
Rusya Federasyonu	2.036,1	502,7	785,3	851,4	5.687,0
İtalya	4.114,2	376,1	517,2	693,1	6.900,5
Çin	2.593,7	362,9	358,2	692,4	4.944,4
Liberya	810,2	338,8	403,6	486,8	3.117,8
Japonya	1.371,4	342,6	405,3	456,3	3.658,4
Almanya	773,1	-721,4	181,3	321,7	91,6
Türkiye	1.236,9	98,5	337,5	183,6	2.365,4
İsviçre	3.768,5	234,6	633,2	143,9	5.751,3
Romanya	139,8	56,6	87,6	142,9	598,4
Avusturya	121,8	74,9	2.344,7	133,2	5.153,8
Güney Kıbrıs	189,0	58,2	80,0	124,9	630,3
Hong Kong	20,7	1,7	1,7	63,6	98,5
Liste Toplamı	58.885	9.184	16.698	18.099	134.657,7
Genel Toplam (tüm ülkeler)	62.390	10.624	18.453	19.809	146.972

Kaynak: Kazakistan Merkez Bankası

Not: Sıralama 2008 yılı verilerine göre yapılmıştır.

Sektörler İtibarı ile Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Sektörlere Göre Yabancı Yatırımlar (milyon \$)

	1993-2005	2006	2007	2008	1993-2008
Tarım, Ormancılık	22,7	37,3	-24,9	32,5	81,1
Madencilik ve Taşocakçılığı	34 934,5	2 396,1	5 390,5	3 104,4	55 408,8
İmalat Sanayi	8 062,7	642,4	1 061,2	1 756,5	13 530,0
Elektrik, Gaz ve Su Üretimi	845,6	26,7	36,6	134,5	1 226,3
İnşaat	705,0	367,8	478,8	448,2	2 940,5
Perakende ve toptan ticaret, motorlu araçlar, elektrikli ev eşyaları bakım ve tamirati	1 713,7	739,3	237,3	824,1	6 872,2
Otel ve restoran işletmeciliği	172,4	10,2	49,2	34,3	331,3
Taşımacılık, depolama ve iletişim	1 123,1	300,6	181,8	262,1	2 448,0
Finansal faaliyetler	674,1	452,7	2 964,4	2 245,3	9 861,7
Emlakçılık, finansal kiralama ve benzeri faaliyetler	13 365,9	5 551,0	6 980,3	7 941,1	50 017,5
Eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler	207,4	6,3	-0,9	65,6	295,4
Diğer faaliyetler	563,2	93,2	99,0	2 960,7	3 959,3
TOPLAM	62 390	10 624	18 453	19 809	146 972

Kaynak: Kazakistan Merkez Bankası

Yatırımlarda Öncelikli Alanlar

Tarım,
Hafif Sanayi,

Kırıya Sallayı,
Metalurji,
Elektrik Enerjisi,
Taşımacılık,
Lojistik,
İnşaat Malzemeleri,
Turizm

Ülkenin atıl kalan pek çok sektöründe modernizasyon ve yeniden yapılanmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu açıdan ülke her tür yatırım için finansman, malzeme ve yüksek teknolojiye ihtiyaç duymaktadır.

Kazakistan, yatırımları hızlandırmak için, başta altyapı (elektrik ve telekom), hafif imalat (gübre, tahıl vb.), sosyal hizmetler (sağlık, eğitim, spor, turizm) ve başkentin Astana'ya taşınması gibi öncelikli sektörlerle teşvikler sağlaması amaçlanan "Yatırım Komitesi" olmak üzere, çeşitli kurumlar kurmuş ve mevzuat değişikliklerine gitmiştir. 1 Ocak 1995'de yürürlüğe giren Yabancı Yatırım Yasası, petrol yasası, yeni vergi tarifeleri ve Ortak Yatırım (Joint Venture) Kanunu gibi kanunların çıkarılması ve bankacılık reformu ile fiyat liberalizasyonu konusunda yapılan atılımlarla, yabancı yatırımların artırılması amaçlanmıştır. Bu düzenlemelerle, yabancılar Kazak vatandaşları ile eşit haklara sahip olmuş ve özelleştirmeye katılmalarına engel teşkil eden bazı sınırlamalar ortadan kalkmıştır. Ayrıca yabancı yatırımcılara bazı menfaatler sağlanmıştır.

Kazakistan'ın, petrol, doğal gaz ve maden rezervleri, önemli ölçüde yabancı yatırım çekmektedir.

Kazakistan, finansman ve teknoloji sıkıntısı nedeniyle, yatırımların, ortak yatırım (joint venture) şeklinde düzenlenmesini teşvik etmektedir. Bu gelişmelere rağmen, Kazakistan'ın tüm sektörlerinde hakim olan gayri resmi uygulamalar, yatırımların önünde engel oluşturmaktadır. Ayrıca, ticaret ve yatırım ile ilgili başvurular devletin yüksek kademelerinde onaylanmaktadır. Tarım, hayvancılık, et ve et ürünlerinin üretimi, balık ve balık ürünlerinin işlenmesi ve konservesi, meyve ve sebzelerin işlenmesi ve konservesi, bitkisel ve hayvansal yağların üretimi, süt ürünleri üretimi, değirmencilik ürünleri üretimi, hazır yem üretimi, şekerli, kakaolu ürünler üretimi, tekstil, dokumacılık, hazır giyim, deri giysi, ayakkabı üretimi, kimyasallar, sabun ve temizlik malzemeleri üretimi, kağıt ve karton üretimi, kereste işleme ve kereste ürünleri üretimi, plastik üretimi, cam lavha, cam elyaf üretimi, seramik ürünler üretimi, çimento, kireç, metaller, demir çelik borular v.b. gibi inşaat malzemeleri üretimi, makine-donanım üretimi, otomotiv sanayi üretimi, mobilya üretimi yatırımlarda öncelikli alanlardır.

Ülkedeki Serbest Bölgeler (Özel Ekonomik Bölgeler)

Özel ekonomik bölgelere ilişkin kanun 1996 yılında uygulamaya konmuş olup, söz konusu kanun çeşitli değişikliklerle düzenlenmeye devam edilmektedir. Söz konusu kanun uyarınca "özel ekonomik bölgeler" (ÖEB) azami 10 yıllığına kurulabilmektedir. Serbest bölgelerde yabancı firmalar, Kazak firmaları ile eşit haklara sahiptir.

Ülkede halihazırda dört Özel Ekonomik Bölge bulunmaktadır. Bunlar Astana-New City, Morport Aktau, Ontustyk ve Park of Information Technologies-Almatı (Bilgi Teknolojileri Parkı) özel ekonomik bölgeleridir.

Ülkede kurulan her bir ekonomik bölge özel bir sektörün gelişimi üzerine yoğunlaşmıştır. Cimkent kentindeki Ontustyk Özel Ekonomik Bölgesi pamuk-tekstil sektöründeki kümelenmenin geliştirilmesi amacı ile kurulmuştur. Bu ÖEB'de çalışan firmalar kurumlar vergisinden, mülkiyet ve toprak vergisinden ve kısmen de KDV (ithalat işlemlerinde) 10 yıl süre ile muafittir. Ayrıca, yatırımcılar için gümrük ödemelerinde önemli ayrıcalıklar ve muafiyetler tanınmaktadır.

Ülkede İş Kurma Mevzuatı

Kazakistan'da İş Kurma

1 Mart 1995 tarihli Medeni Kanun'a göre yabancı ve yerel yatırımcıların Kazakistan'da çeşitli türlerde şirket kurmaları mümkündür. Söz konusu şirket türleri: tam ortaklıklar, sınırlı/karma ortaklıklar, sınırlı sorumluluk ortaklıkları (limited şirketler), anonim şirket, temsilci ofis ve şubelerdir. Ülkede yabancı yatırımcılar tarafından en fazla tercih edilen şirket türü limited şirket türüdür. Kazakistan'da faaliyet göstermek isteyen yabancı bir firma, temsilci ofis ya da şube kurma yoluna da gidebilmektedir.

Kazakistan'da Şirket Kurma Prosedürleri

Kazakistan'da şirket kurmak için atılması gereken ilk adım kayıttır. Kayıt işlemi Adalet Bakanlığı'nın yerel daireleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Kurulacak şirketin kaydı için gerekli başvuru sürecinde Adalet Bakanlığı'na teslim edilmesi gereken belgeler bulunmaktadır. Adalet Bakanlığı söz konusu dokümanları istatistik ve vergi makamlarına iletmektedir. Bu sürecin tamamlanmasından sonra şirket kayıt belgesi ile birlikte bir istatistik kartı ve vergi kayıt belgesi almaktadır. Şirketlerin banka hesabı açtırmaları önünde bir engel bulunmamakta olup, banka hesaplarının sayısında da bir kısıtlama bulunmamaktadır.

Söz konusu belgeler şöyledir:

- Kayıt için başvuru dilekçesi,
- Şirket statüsünün bildirilmesi (Limited şirket, anonim şirket v.b.),
- Bir şirket kurulma kararı alındığını gösterir belgeler (kurul kararı v.b.).

- İşletmenin Kazakistan'da faaliyet göstermek üzere bina ve müstemat edindiğini gösteren bir kira sözleşmesi örneği ya da benzeri bir belge,
- Kazakistan'da kurulacak şirketle illiyet bağı olan yabancı şirketin statüsü ya da kuruluş sözleşmesi,
- Yabancı yatırımcının yasal statüsünü göstermesi amacı ile ülkesindeki ticaret sicilinden bir kayıt sureti (örneğin: tescil belgesi),
- Kurucu şirket tarafından verilen ve kurulacak işletmeyi bir temsilci gibi hareket etmekle görevlendiren bir vekaletname,
- Kayıt ücretinin ödendiğine dair banka makbuzu,

Kazakistan Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı'na ibrazı gereken yukarıdaki belgelerin Kazakça ve Rusçaya çevrilmesi gerekmektedir. Söz konusu belgelerin noter tarafından tasdik edilmesi ya da apostil taşıması gerekebilmektedir.

Temsilci Ofis ve Şube Açmak için Gerekli Prosedürler

Temsilci ofisler tüzel kişilik olarak tanınmamaktadır. Temsilci ofisler bilgi toplama, ticari ilişki kurma v.b. gibi amaçlar ile kurulabilmektedir. Dolayısı ile, Kazak yetkililer temsilci ofislerin ticari faaliyet yürütmeleri gerektiği görüşündedir. Bu nedenle yatırımcıların "ticari" temsilci ofisleri şube olarak kayıt ettirmeleri gerekmektedir. Temsilci ofisler gibi şubeler de tüzel kişilik değildir. Ancak, temsil ettikleri yabancı tüzel kişiliklerin bir bölümüdür. Şubeler, genel merkezleri adına gerekli faaliyetleri üstlenmekte ve yerine getirmektedir. Şubeler ticari faaliyet yürütebilmektedir. Kazakistan'da bir temsilci ofis ya da şube kurmak için yerine getirilmesi gereken işlemler ülkede tüzel kişiliğe haiz şirket kurma prosedürleri ile benzerlik göstermektedir. Temsilci ofis ve şube kuruluşu için Adalet Bakanlığı'na aşağıdaki belgelerin ibrazı gerekmektedir:

- Ülkede ofis kuran şirketin statüsü ya da kuruluş sözleşmesi,
- Yabancı yatırımcının yasal statüsünü göstermesi amacı ile dış ticaret sicilinden bir kayıt sureti (örneğin: tescil belgesi),
- Şirketin Kazakistan'da bir temsilci ofis ya da şube açma kararını belgeleyen dokümanlar (genel kurul kararı ya da yönetim kurulu kararı gibi)
- Şube ya da temsilci ofisin Kazakistan'da kaydı için başvuru dilekçesi,
- Şube ya da temsilci ofisin tüzüğü,
- Kayıt ücretinin ödendiğini gösterir banka dekontu,
- Temsilci ofis ya da şubenin yöneticisinin şirket adına hareket edebilmesi için vekaletname,
- Ofisin Kazakistan'daki adresini teyit eden kira sözleşmesi örneği.

Kayıt için gerekli söz konusu belgelerin Kazakça ve Rusçaya çevrilmesi gerekmektedir. Söz konusu belgelerin noter tarafından tasdik edilmesi ya da apostil taşıması gerekebilmektedir.

► Dış Ticaret

Genel Durum

Son yıllarda dünya petrol fiyatlarının yüksek seyretmesine bağlı olarak ülkenin dış ticareti fazla vermeye başlamakla birlikte Kazakistan, dış ticaret yapısındaki dengesizlikler nedeni ile zaman zaman geniş dış ticaret açıkları ile karşı karşıya kalabilmektedir. İhracatının önemli kısmını petrol ve ana metaller oluşturan ülkenin ihracat gelirleri bu ürünlerin dünya fiyatlarındaki değişimlerinden önemli ölçüde etkilenmektedir. Örneğin 1998 yılında Asya'daki mali krizin ardından söz konusu ürünlerde dünya fiyatlarındaki ani düşüş ülkenin ihracatının ciddi düşüş göstermesine neden olmuştur. Ayrıca ülkenin geleneksel ihracat ürünlerinin dünya piyasalarında Amerikan Doları üzerinden işlem görmesi nedeni ile devalüasyon, ülkenin ihracatında artış etkisi yaratmamaktadır.

Kazak ekonomisi yüksek düzeyde ithalata dayalı bir ekonomidir. Ülkede gerçekleştirilen üretimin büyük çoğunluğu petrol ve gaz sektörlerinde yoğunlaşmış olup, sermaye ve tüketim mallarında üretim iç tüketimi karşılayacak seviyede değildir. Sermaye ve tüketim malları gerçekleştiren üreticilerin çoğunluğu ise fiyat ve kalite bakımından ithal malları ile rekabet edebilir düzeyde değildir. Geniş ve açık sınırlarından ülkeye çok sayıda ucuz, kaçak mal girişi gerçekleşmektedir. Petrol sektörü yatırımlarındaki ve üretimindeki artış sermaye malları ithalatındaki artışın diğer bir önemli nedenidir.

Yüksek miktardaki kayıt edilemeyen ticaret hacmi ithalatın izlediği seyrin takibine yönelik girişimleri güçleştirmektedir. Kazakistan'ın Rusya, Kırgızistan ve Özbekistan ile sahip olduğu geniş ve geçişi kolay sınırlar küçük ölçekli sınır ticaretine olanak tanımakta ancak sınır ticaretinin hacmi dış ticaret verilerine yansıtılmamaktadır. Kayıt altına alınamayan ithalatın büyük çoğunluğu gıda dışı tüketim malları ve ikinci el arabalardan oluşmaktadır. İnşaat malzemeleri ithalatı ve doğrudan yabancı yatırımların sermaye malları ithalatı önemli ithalat kalemleridir. Petrol ve enerji ithalatı –başta Rusya'dan gerçekleştirilen kömür ve elektrik olmak üzere- düşerken, Özbekistan'dan gaz ithalatı artmaktadır.

Ticaretin gelişmesini sınırlayan en önemli problem, Kazakistan'ın tamamen kara ile çevrili, denize kıyısı olmayan bir ülke olmasıdır. Bu nedenle ihracatta ve ithalatta maliyetler çok fazla yükselmektedir. Ayrıca bir diğer sorun da önemli petrol ve gaz ihracatı yollarının ülkenin dünya enerji piyasasındaki en önemli iki rakibi olan Rusya ve İran üzerinden geçmesidir. Ülkenin denize en yakın limanları Rusya ve Gürcistan'ın Karadeniz'deki kıyılarına yakın limanlardır. Kazak mavnaları Karadeniz'e Rus egemenliğindeki bir su yolu olan Volga-Don kanalından girebilmektedir.

1997 yılına dek Rusya üzerinden petrol geçişi konusunda sürekli sorunlar yaşanması, Kazakistan'ın Azerbaycan ve Türkiye, Çin, Türkmenistan ve İran gibi daha yüksek maliyetli alternatif güzergahları göz önünde bulundurmasına neden olmuştur. Ancak Rusya, 1997 yılından itibaren Kazakistan'ın petrol ihracatını bu şekilde engellemek yerine, Rus firmalarını Kazak pazarına girmeye teşvik ederek ve Kazak

petrolünün transit geçişini kolaylaştırarak Kazakistan petrol sektöründeki varlığını artırmaya çalışmaktadır. Günümüzde iki ülke arasında transit geçiş konusunda hala küçük sorunlar yaşanmaktadır.

İhracat gelirlerinin büyük çoğunluğu yabancı yatırımlar sayesinde elde edilmektedir.

Kazakistan sahip olduğu üretim yapısı itibarı ile daha ziyade ham madde ve yarı mamul ihracatçısı bir ülkedir. Petrol ve petrol ürünleri, demirli metaller, kimyasallar, makineler, hububat, yün, et, kömür ülkenin başlıca ihraç ürünleridir. İhracatın yarısından fazlasını petrol ve petrol ürünleri oluşturmaktadır. Tüketim malları ihracatı çok sınırlı düzeydedir. Ülkenin başlıca ihraç ürünleri olan petrol, gaz ve metallerin ihracatın önemli bir kısmını oluşturması, Kazakistan'ın dış ticaret dengesini uluslararası mal fiyatlarındaki değişimlere karşı korunmasız hale getirmektedir.

Doğu Asya'daki istikrarlı talep artışı metaller ve mineral ürünler sektörlerinin ihracatında artış sağlamıştır. Kazakistan'ın demir ve çelik üreticisi Ispat-Karpat'ın ihracatında önemli artış gerçekleşmiştir. Şirket, yılda 4 milyon tonluk çelik üretimi gerçekleştirmekte, üretiminin tamamını ihraç etmektedir.

Kazakistan bölgedeki en önemli hububat ihracatçılarından biridir. Buğday, ülkenin ihracatı açısından büyük önem taşımaktadır. Hububat ihracatının çoğunluğu Rusya, İran, Çin ve diğer Orta Asya ülkelerine gerçekleştirilmektedir. Hububat üretim ve ihracatı artmaktadır.

Ülkenin ithalatında ise yatırım ve tüketim malları önemli yer tutmaktadır. Makine ve ekipman, metal ürünler ve gıda maddeleri ülkenin ithalatında önem arz eden ürün gruplarıdır.

Ülkenin Dış Ticareti

Dış Ticaret Göstergeleri (Milyon Dolar)

2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	
İhracat	13 233	20 603	28 301	38 762	46 118	71 971	43 961	57 244
İthalat	9 554	13 818	17 979	24 120	30 440	38 452	28 774	24 023
Hacim	22 787	34 421	46 280	62 882	76 558	110 423	72 735	81 267
Denge	3 679	6 785	10 322	14 642	15 678	33 519	15 187	33 221

Kaynak: EIU (The Economist Intelligence Unit)-Kazakhstan Country Report, Temmuz 2010

İhracatında Başlıca Ürünler

İhraç Ettiği Başlıca Ürünler (milyon Dolar)

GTİP	Ürün adı	2009	2010
2709	Ham petrol (petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar)	26206,9	36982,3
2844	Radyoaktif elementler ve radyoaktif izotoplar vb. Bileşikler, karışımları, artık	1618,7	2093,0
7403	Aritilmiş bakır, işlenmemiş bakır alaşımları	1407,1	1866,4
7202	Ferro alyajlar	1187,8	1825,7
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	1191,4	1755,1
2711	Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar	1802,2	1677,5
2601	Demir cevherleri ve konsantreleri	936,1	1189,7
1001	Buğday ve mahlut	632,9	911,5
7108	Altın (ham, yarı işlenmiş, pudra halinde)	652,9	865,2
7901	İslenmemiş cıno	399,9	554,2
2603	Bakır cevherleri ve konsantreleri	456,6	545,7
1101	Buğday unu/mahlut unu	574,5	535,9
2701	Taşkömürü; taşkömüründen elde edilen briketler, topak vb. Katı yakıtlar	538,6	476,2
7210	Demir/çelik yassı mamul, kaplı, sıvanmış (600mm. Den geniş)	520,8	424,5
7207	Demir/alaşimsız çelikten yarı mamuller	269,1	412,9
7209	Demir/çelik yassı mamul, soguk haddelenmiş kaplanmış (600mm. Den geniş)	372,5	406,8
7208	Demir/çelik sıcak hadde yassı mamulleri-genişlik 600mm. Fazla	439,0	403,0

7001 İşlenmemiş alüminyum	100,0	302,7
7106 Gümüş (ham/yarı işlenmiş, pudra halinde)	270,8	333,6
2818 Suni korendon alüminyum oksit ve hidroksit	305,2	225,6
2610 Suni korendon alüminyum oksit ve hidroksit	178,6	211,4
7204 Demir/çelik döküntü ve hurdaları, bunların kulceleri	151,8	179,9
7801 İşlenmemiş kursun	116,5	177,4
2503 Her nevi kukurt (sublime, presipite ve kolloidal kükürt haric)	60,1	156,1
7408 Bakır teller	9,3	151,9
2608 Çinko cevherleri ve konsantreleri	62,5	137,7
2804 Hidrojen, asal gazlar ve diğer ametaller	65,3	111,2
8108 Titanyum ve titanyumdan eşya (döküntü, hurda dahil)	92,9	103,9
8802 Diğer hava taşıtları, uzay araçları	59,3	95,8
5201 Pamuk (kardesiz, taranmamış)	83,2	89,3
2819 Krom oksitleri ve hidroksitleri	48,5	83,8
0304 Balık filetoları ve diğer balık etleri (taze/soğutulmuş/dondurulmuş)	66,6	81,0
2602 Manganez cevherleri ve konsantreleri	69,0	64,5
2715 Bitümenli karışım (tabii asfalt, tabii bitümen, katran esaslı)	151,7	63,0
7404 Bakır hurda ve döküntüler	55,9	62,8
2524 Amyant (asbest)	48,0	53,9
1003 Arpa	39,1	51,4
4104 Sığır ve at cinsi hayvanların dabalıanmış derileri	304,6	49,8
7304 Demir/çelikten (dökme haric)dikişsiz tüp, boru, içi bos profil	34,3	40,3
1512 Ayciceğı, aspir, pamuk tohumu yağları (kimyasal olarak değıştirilmemiş)	24,6	39,0

Kaynak: Trademap

İthalatında Başlıca Ürünler

İthal Ettiğı Başlıca Ürünler (milyon Dolar)

GTİP	Ürün adı	2009	2010
2709	Ham petrol (petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar)	1446,2	1340,9
3004	Tedavide/korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	611,9	745,7
8802	Diğer hava taşıtları, uzay araçları	281,9	622,4
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	779,8	472,1
7304	Demir/çelikten (dökme haric)dıkıssız tüp, boru, içi bos profil	563,6	444,0
8537	Elektrik kontrol, dağıtım tabloları, mücehhez tablolar	381,9	428,2
8517	Telli telefon-telgraf için elektrikli cihazlar	259,3	416,0
8703	Otomobili, steysin vagonlar, yarış arabaları	771,3	403,6
9406	Prefabrik yapılar	148,4	352,7
8481	Muslukçu, borucu eşyası-basınç düşürücü, termostatik valf dahil	638,7	335,4
7308	Demir/çelikten inşaat ve aksamı	624,9	334,3
8429	Dozerler, greyder, skreyper, ekskavatör, küreyici, yükleyici vb.	224,2	307,2
1701	Kamış/pancar sekeri ve kimyaca saf sakaroz (katı halde)	208,7	286,5
8471	Otomatik bilgi işlem makineleri, üniteleri	150,8	280,9
8413	Sıvılar için pompalar, sıvı elevatorleri	286,8	280,1
2711	Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar	285,1	278,2
8606	Kendinden hareketli olmayan yük vagonları, vagonetleri	281,2	276,5
8430	Toprak, maden, cevheri taşıma, ayırma, seçme vb. Is makineleri	203,1	266,8
8544	İzole edilmiş tel, kablo; diğer izole edilmiş elektrik iletkenleri; fiber optik k	202,7	249,1

8414 Hava-vakum pompası, hava/gaz kompresörü, vantilatör, aspiratör	610,9	233,1
7305 Demir/çelikten diğer tüp ve borular-kaynaklı vb.-çapı>406, 4mm	2291,3	200,9
7326 Demir/çelikten diğer eşya	255,4	200,5
8421 Santrifüjle çalışan kurutma, filtre, arıtma cihazları	466,2	199,4
8411 Turbo jetler, turbo-propeller, diğer gaz türbinleri	105,3	197,3
9018 Tıp, cerrahi, dişçilik, veterinerlik alet ve cihazları	146,8	190,8
8474 Toprak, tas, metal cevheri vb. Ayıklama, eleme vb. İçin makineler	254,1	190,1
8704 Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	206,6	188,5
4011 Kauçuktan yeni dış lastikler	216,0	172,1
8504 Elektrik transformatörleri, statik konvertisörler, enduktorler	176,5	167,8
9403 Diğer mobilyalar vb. Aksam, parçaları	193,0	165,4
8901 Yolcu gemileri, gezinti gemileri, feribotlar, yük gemileri, mavnalar	218,0	152,5
8607 Demiryolu taşıtlarının, tramvayların aksam-parçaları	125,8	151,5
8904 Römorkörler ve itici gemiler	25,5	143,2
3002 İnsan ve hayvan kanı, serum, ası, toksin vb. Ürünler	109,0	140,7
8419 Isı değişimliği yöntemi ile maddeleri işlemek için cihazlar	180,2	138,1
2704 Taşkömürü, linyit ve turbdan elde edilen kok/somkok, karni kömürü	110,7	134,4
8479 Kendine özgü fonksiyonlu makine ve cihazlar	175,8	131,8
8431 Ağır ıs makine ve cihazlarının aksamı, parçaları	187,5	131,2
8705 Özel amaçlı motorlu taşıtlar	145,1	130,5
7307 Demir/çelikten boru bağlantı parçaları (rakor, dirsek, manson)	180,4	124,8

Kaynak: Trademap

Dış Ticaretin Madde Grupları İtibarıyla Dağılımı

Madde Grupları İtibarıyla Dış Ticaret (2007)

İHRACAT	Milyon \$	İTHALAT	Milyon \$
Mineral Ürünler	33 286	Makine ve Ekipman	15 264
Metaller	8 166	Mineral Ürünler	4 357
Gıda Ürünleri	2 053	Metaller	4 291
Kimyasallar	1 910	Kimyasallar	3 472
Genel Toplam	47 755	Genel Toplam	32 756

Kaynak: The Economist Intelligence Unit, Kazakhstan Country Profile 2008

Kazakistan sahip olduğu üretim yapısı itibarı ile daha ziyade ham madde ve yarı mamul ihracatçısı bir ülkedir. Petrol ve petrol ürünleri, demirli metaller, kimyasallar, makineler, hububat, yün, et, kömür ülkenin başlıca ihraç ürünleridir. İhracatın yarısından fazlasını petrol ve petrol ürünleri oluşturmaktadır. Tüketim malları ihracatı çok sınırlı düzeydedir. Ülkenin başlıca ihraç ürünleri olan petrol, gaz ve metallerin ihracatın önemli bir kısmını oluşturması, Kazakistan'ın dış ticaret dengesini uluslararası mal fiyatlarındaki değişimlere karşı korunmasız hale getirmektedir.

Doğu Asya'daki istikrarlı talep artışı metaller ve mineral ürünler sektörlerinin ihracatında artış sağlamıştır. Kazakistan'ın demir ve çelik üreticisi Ispat-Karmat'ın ihracatında önemli artış gerçekleşmiştir. Şirket, yılda 4 milyon tonluk çelik üretimi gerçekleştirmekte, üretiminin tamamını ihraç etmektedir.

Kazakistan bölgedeki en önemli hububat ihracatçılarından biridir. Buğday, ülkenin ihracatı açısından büyük önem taşımaktadır. Hububat ihracatının çoğunluğu Rusya, İran, Çin ve diğer Orta Asya ülkelerine gerçekleştirilmektedir. Hububat üretimi 2004 yılında bir önceki yıla göre %6,1 oranında düşerek 13,9 milyon ton olmuştur. Kazak yetkililer, üretimdeki düşüşe rağmen üretim kalitesinin arttığını ifade etmektedir. Ancak üretimdeki düşüş, hububat ihracatında da düşüş anlamına gelmektedir.

Ülkenin ithalatında ise yatırım ve tüketim malları önemli yer tutmaktadır. Makine ve ekipman, metal

urunler ve gıda maddeleri ülkenin ithalatında önem arz eden ürün gruplarıdır.

Başlıca Ülkeler İtibarı ile Dış Ticareti

Başlıca Ülkeler İtibarı Dış Ticaret (2008 - 1 000 Dolar)

İHRACAT	Değer	İTHALAT	Değer
İtalya	11 920 320	Rusya Federasyonu	13 753 820
İsviçre	11 281 330	Çin	4 565 058
Çin	7 676 609	Almanya	2 572 046
Rusya Federasyonu	6 227 049	Ukrayna	2 104 839
Fransa	5 388 682	ABD	1 930 789
Hollanda	4 638 669	İtalya	1 240 260
İsrail	2 226 504	Japonya	979 333
İran	2 039 530	Türkiye	970 750
Ukrayna	2 003 343	Fransa	812 983
Türkiye	1 903 764	Norveç	695 004

Kaynak: Trademap

Kazakistan dış ticaretinin yönü eski Sovyetler Birliği ülkeleri dışındaki ülkelere yönelmiştir. Bunda Kazakistan'ın dünyanın önde gelen ülkelerine gerçekleştirdiği petrol ihracatından elde ettiği yüksek gelir önemli rol oynamaktadır.

İtalya Kazakistan'ın ihracatında %17 oranındaki payı ile birinci sıradadır. İtalya'yı %16 ile İsviçre ve %11 ile Çin takip etmektedir.

Kazakistan, 2002 yılı Haziran ayında Rusya ile yılda 15 milyon ton petrolün Atrou-Samara boru hattından ve 2,5 milyon ton petrolün Mahaçkala-Novorossisk boru hattından ihracatını mümkün kılan bir anlaşmaya imza atmıştır. 2002 sonbaharında ise Hazar Boru Hattı Konsorsiyumu (Caspian Pipeline Consortium-CPC) 28 milyon ton olan yıllık kapasitesini 67 milyon tona çıkarmayı planladığını açıklamıştır. Ayrıca 2002 yılında Kazakistan ve Rusya, Kuzey Hazar Denizi'ndeki üç tartışmalı petrol sahasının (Kurmangazi, Khavalinskoye ve Sentralnoye) ortak olarak geliştirilmesi üzerinde anlaşmaya varmıştır.

Kazakistan ve Çin arasında 2004 yılı Mayıs ayında Çin'e uzanan bir petrol boru hattının inşaatı üzerinde bir anlaşma imzalanmıştır. Söz konusu anlaşma, petrol boru hattının inşaatının 2005 yılı Nisan ayı itibarı ile tamamlanmasını öngörmektedir. Söz konusu boru hattı projesi, Kazakistan tarafından geliştirilen birkaç boru hattı projesinden biri olup, ülkenin petrol ihraç kapasitesini önemli ölçüde artıracak ve ekonomik büyümeye önemli katkısı olacak bir projedir.

Rusya, Kazakistan'ın ithalatından en fazla pay alan ülkedir. Bunda iki ülke arasındaki ticareti kolaylaştırıcı uygulamalar ve anlaşmalar rol oynamaktadır. İki ülke arasındaki geçmişten gelen ticari ve siyasi bağlar günümüzde de korunmaktadır. Rusya, Kazakistan'a petrol ve petrol ürünleri, gıda sanayi ürünleri ve gıda ham maddeleri, makine ve ekipman, motorlu taşıt araçları tedarik eden başlıca ithalatçı olma özelliğini korumaktadır. Rusya'nın ülkenin ithalatındaki payı %36,4'tür. Rusya'yı %12,1 ile Çin, %6,8 ile Almanya takip etmektedir.

► Dış Ticaret Politikası ve Vergiler

Dış Ticaret Politikası

Kazakistan, dış ticarete liberalizasyon yönünde çeşitli adımlar atmaya 1994 yılında başlamıştır. Buna bağlı olarak tüm ithalat kotaları feshedilmiş, ithalat ve ihracat tarifeleri indirilmiştir. Kazakistan dış ticareti ülkenin beklenen Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) üyeliği ile birlikte daha dışa açık bir hale gelecektir. Ancak, DTÖ üyeliğinin Rusya ile birlikte 2010 yılında gerçekleşmesi beklenmekte iken, Kazakistan, Rusya ve Beyaz Rusya arasındaki Gümrük Birliği Anlaşmasına dahil olmak için DTÖ'ye üyelik müzakerelerine 2009 Haziran'ında ara vermiştir.

Tarifeler ve Diğer Vergiler

Kazakistan'ın mevcut vergi rejimi 12 Haziran 2001 tarihli Vergi Kanunu'na dayanmaktadır. Söz konusu Kanun 1 Ocak 2002'de yürürlüğe girmiş olup, kanunda değişiklikler yapılmaya devam edilmektedir. Vergi Kanunu'nda en son değişiklik 29 Ekim 2008 tarihinde yapılmış olup, 1 Ocak 2009'da yürürlüğe

gırmıştır.

Ülkede faaliyet gösteren yabancı yatırımcıları ilgilendiren başlıca vergi türleri şöyledir:

- Kurumlar Vergisi,
- Gelir Vergisi,
- KDV,
- Kişisel Gelir Vergisi
- Sosyal Vergi
- Gümrük Vergi, Resim ve Harçları

Kazakistan'da faaliyet gösteren işadamlarının tabi olduğu diğer bazı vergi ve harçlar da bulunmaktadır. Bunlar özel tüketim vergisi, emlak vergisi, arazi vergisi, taşımacılık vergisi gibidir.

1 Ocak 2009'da yürürlüğe giren yeni Vergi Kanunu swap ve hedging işlemleri dahil olmak üzere finansal türevlere de vergi uygulaması başlatmıştır. Bu nedenle vergi mükelleflerinin söz konusu finansal işlemlerden elde ettikleri gelirleri yıllık toplam gelirleri içine katmaları gerekmektedir.

Türkiye ve Kazakistan arasındaki Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması kapsamında Türkiye için belirlenen stopaj vergisi oranı %10'dur.

Kazakistan'da vergi yılı, bir takvim yılından oluşmaktadır.

Kurumlar Vergisi

Aşağıdaki kuruluşlar Kurumlar Vergisine (kar vergisi olarak da geçmektedir.) tabidir.

- Kazakistan'da kayıtlı tüzel kişilikler,
- Kazak kaynaklarından gelir elde eden ya da faaliyetlerini devamlı işyeri oluşturmak sureti ile yürüten Kazakistan'da yerleşik olmayan tüzel kişilikler.

Kurumlar vergisi oranı %20'dir. Hükümet kurumlar vergisini 2010'da %17,5'e; 2011'de %15'e düşürmeyi planlamaktadır.

KDV

KDV oranı tüm işlemlerde standart olarak %12'dir. Ancak mal ihracatında ve bazı taşımacılık hizmetlerinde KDV %0'dır.

Gümrük Vergileri

Kazakistan'a ithal edilen mallara uygulanan gümrük vergileri ürünün türüne göre değişmektedir. Gümrük vergisi muafiyetleri sınırlı sayıda ürün grubu için söz konusudur. Söz konusu muafiyetler, yatırım mevzuatı çerçevesinde uygulanan muafiyetler ve yeraltı maden işleri ile ilgili muafiyetleri kapsamaktadır.

Gümrük vergileri %0 ila %30 arasında değişmektedir. Ortalama gümrük vergisi oranı yaklaşık %7,9'dur. Gümrük vergileri ortalamasının düşük olmasının esas nedeni ülkenin başlıca ticari partneri olan Rusya'ya (Avrasya Ekonomik Topluluğu Gümrük Birliği Anlaşması nedeni ile) muafiyet uygulanması ve diğer taraftan Rusya, Beyaz Rusya, Kırgızistan ve Tacikistan gibi BDT ülkelerine tercihli oranlar uygulanmasıdır.

Gümrük vergilerine ilave olarak, gümrük işlemleri sırasında 50 Euro tutarında bir gümrükten mal çekme harcı talep edilmektedir. Söz konusu harç, gümrük beyannamesinin esas sayfası ile ilgili işlemlerinin tamamlanması için tahsil edilmekte olup, her bir ilave sayfa için 20 Euro talep edilmektedir.

İhracatta bazı istisnalar haricinde (bazı hayvan deri ve postları, hurda metaller gibi) gümrük vergisi uygulaması bulunmamaktadır.

Tarife Dışı Engeller

Resmi mevzuata uyulduğu takdirde gümrüklerde herhangi bir sorun yaşanmamaktadır. Gümrüklerde her ülkeye eşit koşullar ve aynı kurallar uygulanmaktadır. Kazakistan çifte fatura uygulamasının önüne geçebilmek amacıyla tüm ithalatçıları gümrüklerde ICS Inspection and Control Services isimli bir kuruluşun kontrolünden geçmeye mecbur tutmaktadır. Bu uygulamaya göre gümrük vergi ve resimlerine tabii olacak matrahın tespiti için ithal edilen malın gümrük değeri ICS kontrolüne tabii olmakta ve ICS tarafından hesaplanmaktadır. Söz konusu prosedür ülkedeki tüm ithalatçıları için zorunlu bir uygulamadır.

2004 yılından önce ŞAP hastalığı nedeni ile Türk et ve süt ürünlerinin ülkeye ihracatı gerçekleştirilememekte iken, Büyükelçiliğimiz kanalı ile yürütülen temaslara neticesinde 2004 yılının ikinci yarısından sonra söz konusu tarife dışı engel kaldırılmış ve Türk et ve süt ürünlerinin Kazakistan'a ihracatı başlamıştır. Tarife dışı engel uygulamaları ile karşı karşıya kaldığını düşünen ihracatçılarımızın konuyu T.C. Astana Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği'ne aktarmaları yararlı olacaktır.

Geçmişte fuarlarda sergilenmek üzere ihraç edilen malların ülkeye girişinde gümrük vergisi uygulaması söz konusu iken, halihazırda böyle bir uygulama bulunmamaktadır.

Standartlar ile ilgili uygulamalar

Kazakistan uluslararası standartlardan farklı olan Gosstandart (GOST) Standart sistemini benimsemiştir. İthal edilen pek çok üründe, GOST standartlarına uygunluk aranmaktadır. Kazak GOST sistemi ile ilgili standardizasyon, belgelendirme ve tüketici haklarının korunması hususlarından "Teknik Düzenleme ve Metroloji Komitesi-KAZMEMST" sorumludur. Kazakistan'da uygulanan standartlarla ilgili bilgi KAZMEMST'in aşağıdaki adresinden temin edilebilir.

Ülkede Türk Standartlar Enstitüsü-TSE'nin bir temsilciliği faaliyet göstermekte olup, standartlar hakkında buradan bilgi temin edilmesi de mümkündür. TSE temsilciliği aynı zamanda ülkedeki yatırımcı firmaların ISO sertifikası temininde de danışmanlık hizmeti vermektedir.

KAZMEMST

Astana, 473000, 76 Druzhba str.
Tel: + 7 3172 326887
Fax: + 7 3172 395066
E-mail:standart@memst.kz
http://www.memst.kz/index_en.html

Türk Standartlar Enstitüsü
Ntynsarina Str. No: 83 480035
Tel: +7 32 72 21 72 42
Faks: +7 32 72 25 25 76

► Türkiye ile Ticaret

Genel Durum

Türkiye-Kazakistan Dış Ticaret Değerleri (milyon Dolar)

Yıllar	İhracat	İthalat	Denge	Hacim
1996	164,0	100,6	63,4	264,6
1997	210,6	165,3	45,3	375,9
1998	214,3	253,7	39,4	468,0
1999	96,6	295,9	199,3	392,5
2000	118,7	346,4	227,7	465,1
2001	119,8	90,3	29,5	210,1
2002	160,2	203,9	43,7	364,0
2003	234,0	266,6	32,6	500,6
2004	355,6	442,2	86,6	797,8
2005	459,9	558,9	99,0	1.018,8
2006	696,8	993,7	296,9	1.690,6
2007	1.079,9	1.284,0	204,2	2.363,9
2008	890,6	2.332,0	1.441,4	3.222,6
2009	633,4	1.348,9	715,5	1.982,3
2010	819,9	2.464,3	1.644,4	3.284,2
2010*	81,2	346,4	265,3	427,6
2011*	116,0	598,6	482,7	714,6

Kaynak: DTM Bilgi Sistemi

*: Ocak-Şubat

Türkiye'nin Kazakistan'a ihracatı 1995-1998 yılları arasında sürekli artış göstermiştir. Rusya Federasyonu'nda 1998 yılında yaşanan ekonomik ve finansal krizin olumsuz etkileri neticesinde Kazakistan'a ihracatımızda 1999 yılında bir önceki yıla göre %55 oranında daralma olmuştur. Bunun başlıca sebebi dış ticareti büyük ölçüde Rusya Federasyonu'na bağlı olan ülkenin krizden olumsuz etkilenmesi ve Rus malı ürünlerin Türk ürünlerine kıyasla ucuzlaması sebebiyle Rus ürünlerinin daha fazla tercih edilir hale gelmiş olmasıdır. Ülkeye ihracat, 2000 yılından itibaren artmaya başlamıştır. Ülkeye ihracatımız 214,3 milyon \$ olan 1998 yılı seviyesini ancak 2003 yılında aşabilmiştir. 2007 yılında 1 milyar \$'ı aşan ihracatımız, Kazak ekonomisinde gözlenen talep daralmasının etkisi ile 2008 yılında %17,5 oranında gerileyerek 891 milyon \$ olmuştur. Diğer yandan ülkeden 2008 yılında gerçekleşen ithalatta 2007 yılına göre %81,6 oranında önemli bir artış söz konusu olmuştur. İthalattaki artış büyük ölçüde ham madde ithalatındaki artıştan kaynaklanmaktadır.

Küresel mali krizin etkilerinin dış ticaretimizde gözlenmeye başladığı 2008 yılı sonundan itibaren ülke ile ticaretimizde bir gerileme olmuştur. 2009 yılı itibarı ile Türkiye'nin ülkeye ihracatı bir önceki yıla

göre %20,8 düşerkir, aynı dönem itibarı ile ithalatta ise bir önceki yıla göre %99 oranında gerileme olmuştur. 2010 yılında bir önceki yıla göre ihracatımız %29,4, ithalatımız ise %82,8 oranında artış göstermiştir. 2011 yılı Ocak-Şubat döneminde ise bir önceki yılın aynı dönemine göre ihracatımız %42,8, ithalatımız ise %163 oranında artmıştır.

Kazakistan 2010 yılında Türkiye'nin ihracatında 31., ithalatında ise 19. sırada yer almaktadır. 2000-2010 yılları arasında ihracatımız ve ithalatımız yaklaşık 7 kat artmıştır. (ihracat 118 milyon dolardan 819 milyon dolara; ithalat 346 milyon dolardan 2,4 milyar dolara)

Türkiye'nin Kazakistan'a İhracatında Başlıca Ürünler (Milyon Dolar)

Gtip	Ürün Adı	2008	2009	2010
7113	Kıymetli metaller ve kaplamalarından mücevherci eşyası	50,6	36,7	62,1
5702	Dokunmuş halılar, yer kaplamaları (kilim, sumak, karaman vb)	14,1	23,5	37,8
8544	İzole edilmiş tel, kablo; diğer izole edilmiş elektrik iletkenleri; fiber optik k	52,1	23,8	33,1
3916	Plastikten monofil, çubuk, profiller-enine kesiti > 1mm.	24,9	16,1	27,4
8437	Tohumları temizleme, ayırma, öğütme, işleme makine ve cihazları	15,1	22,0	19,7
6109	Tişört, fanila, diğer iç giyim eşyası (örme)	3,7	6,0	19,5
3917	Plastikten tüpler, borular, hortumlar; conta, dirsek, rakor vb	28,3	30,5	18,1
8516	Elektrikli su ısıtıcıları, elektrotermik cihazlar (şofbenler)	8,8	9,0	17,9
3925	Plastikten inşaat malzemesi	14,1	11,3	13,9
9403	Diğer mobilyalar vb. Aksam, parçaları	14,1	11,4	13,7
7308	Demir/çelikten inşaat ve aksamı	48,3	15,9	13,7
8418	Buzdolapları, dondurucular, soğutucular, ısı pompaları	11,1	9,7	12,5
5407	Sentetik iplik, monofil, şeritlerle dokumalar	2,9	4,6	11,9
8502	Elektrojen grupları, rotatif elektrik konvertisörleri	15,6	7,4	11,8
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	28,1	8,7	10,2
7610	Aluminyum inşaat ve aksamı	15,1	6,7	10,2
6108	Kadın/kız çocuk için iç ve gece giyim eşyası (örme)	3,9	3,8	10,1
3401	Sabunlar, yüzey aktif organik maddeler	7,8	8,4	9,6
8302	Adi metallerden donanım, tertibat vb. Eşya	8,0	6,0	9,5
8708	Kara taşıtları için aksam, parçaları	6,7	5,4	8,8
3208	Sentetik polimerler esaslı; susuz ortamda eriyen/dağılan, boya ve vernik	6,3	8,6	8,8
8536	Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devresi teçhizatı	12,9	9,0	8,6
6302	Yatak çarşafı, masa örtüleri, tuvalet, mutfak bezleri	7,5	8,3	8,1
6203	Erkek/erkek çocuk için takım, takım elbise, ceket vs.	2,8	2,6	7,7
9405	Diğer aydınlatma cihazları, lambalar, ışıklı tabela, plaka vb.	11,0	7,6	7,6
1806	Çikolata ve kakao içeren diğer gıda müstahzarları	11,1	9,2	7,4
6110	Kazak, süveter, hırka, yelek vb. Eşya (örme)	2,7	3,2	7,4
1704	Kakao içermeyen şeker mamulleri (beyaz çikolata dahil)	5,9	3,6	7,3
8479	Kendine özgü fonksiyonlu makine ve cihazlar	5,4	1,3	6,8
6204	Kadın/kız çocuk için takım, takım elbise, ceket vs.	3,7	3,2	6,4
8537	Elektrik kontrol, dağıtım tabloları, mücehhez tablolar	14,4	12,7	6,4
3004	Tedavide/korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	11,1	7,1	6,4
6104	Kadın/kız çocuk için takım elbise, takım, ceket, panolon vs. (örme)	1,2	2,1	6,2
8523	Ses ve diğer fenomenleri kaydetmek için disk, bant, katı hal kalıcı depolama aygı	4,5	5,5	6,0
9401	Oturmaya mahsus mobilyalar, aksam-parçaları	3,0	4,8	5,3
8474	Toprak, taş, metal cevheri vb. Ayıklama, eleme vb. İçin makineler	8,2	3,4	5,3
7326	Demir/çelikten diğer eşya	7,5	4,7	5,2
3402	Yıkama, temizleme müstahzarları-sabunlar hariç	2,7	3,0	5,2
3920	Plastikten diğer levha, yaprak, pelikül ve lamalar	3,3	2,7	5,0

8481 Muslukçu, borucu eşyası-basınç düşürücü, termostatik valf dahil 3,4 3,3 3,0

Kaynak:DTM

(Aylık veriler için tıklayınız)

Türkiye'nin Kazakistan'dan İthalatında Başlıca Ürünler (Milyon Dolar)

Gtip	Ürün Adı	2008	2009	2010
2709	Ham petrol (petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar)	470,86	389,45	1.078,44
7403	Aritilmiş bakır, işlenmemiş bakır alaşımları	862,59	472,36	509,61
2711	Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar	196,37	221,68	409,55
7901	İşlenmemiş çinko	85,05	89,12	138,32
1001	Buğday ve mahlut	433,01	69,85	114,99
7601	İşlenmemiş alüminyum	61,18	32,98	109,32
7204	Demir/çelik döküntü ve hurdaları, bunların külçeleri	30,31	12,76	39,34
7801	İşlenmemiş kurşun	39,68	6,08	35,46
2503	Her nevi kükürt (süblime, presipite ve koloidal kükürt hariç)	9,45	3,25	5,34
0504	Hayvan bağırsak, mesane ve midesi (taze/sogutulmuş/dondurulmuş vs.)	2,67	5,48	4,17
7602	Alüminyum döküntü ve hurdaları	2,75	1,11	3,74
5201	Pamuk (kardesiz, taranmamış)	0,00	1,19	3,32
4104	Siğir ve at cinsi hayvanların dabalılanmış derileri	0,42	0,36	1,78
5205	Pamuk (dikış hariç) ipliği (ağırlık; =>%85 pamuk) (toptan)	6,09	0,28	1,51
7210	Demir/çelik yassı mamul, kaplı, sıvanmış (600mm. Den geniş)	8,61	6,44	1,19
4101	Siğir ve at cinsi hayvanların derileri-ham	0,08	0,06	1,08
1206	Ayçiçeği tohumu	0,08	0,01	0,88
3902	Propilen ve diğer olefinlerin polimerleri (ilk şekillerde)	0,00	0,00	0,86
2620	Metalleri/metal bileşiklerini içeren küller ve kalıntılar	0,00	0,00	0,78
3202	Debagatte kullanılan sentetik organik, anorganik maddeler müstahzarlar	0,60	0,31	0,54
7113	Kıymetli metaller ve kaplamalarından mücevherci eşyası	0,00	0,37	0,51
2841	Oksimetalik/peroksimetalik asitlerin tuzları	0,00	0,17	0,36
7405	Bakırın ön alaşımları (kupro alyajlar)	0,01	0,05	0,33
4105	Koyun ve kuzuların dabalılanmış derileri	0,07	0,14	0,28
2508	Diğer killer	0,00	0,12	0,23
4103	Diğer ham deriler	0,06	0,06	0,22
3923	Eşya taşıma ambalajı için plastik mamulleri, tıpa, kapak, kapsül	0,39	0,26	0,21
9406	Prefabrik yapılar	0,00	0,00	0,17
8413	Sıvılar için pompalar, sıvı elevatörleri	0,02	0,06	0,14
2707	Yüksek sıcaklıkta taşkömürü katranının damıtılmasından elde yağlar ve diğer ürün	0,00	0,02	0,14
2819	Krom oksitleri ve hidroksitleri	0,00	0,21	0,13
8429	Dozerler, greyder, skreyper, ekskavatör, küreyici, yükleyici vb.	0,12	0,00	0,13
4106	Diğer hayvanların dabalılanmış derileri	0,00	0,13	0,10
8481	Muslukçu, borucu eşyası-basınç düşürücü, termostatik valf dahil	0,10	0,08	0,10
7208	Demir/çelik sıcak hadde yassı mamulleri-genişlik 600mm. Fazla	33,63	17,82	0,09
5208	Pamuk men (ağırlıkça %85 ve fazla pamuk m.kare 200gr)	0,16	0,00	0,09
4811	Kağıt/karton, selüloz vatka ve selüloz liften tabakalar	0,01	0,00	0,09
8207	El aletlerinin, makineli aletlerin değişebilir parçaları	0,15	0,00	0,08
2804	Hidrojen, asal gazlar ve diğer ametaller	0,00	0,00	0,08
8502	Elektrojen grupları, rotatif elektrik konvertisörleri	0,06	0,00	0,06

Kaynak:DTM

İki Ülke Arasındaki Anlaşma ve Protokoller

Kazakistan ile Türkiye arasındaki ticaretin altyapısını oluşturan anlaşma ve protokoller aşağıdaki tabloda sunulmaktadır.

İki Ülke Arasındaki Ticaretin Altyapısını Düzenleyen Anlaşma ve Protokoller

Anlaşma Adı	İmza Tarihi	Resmi Gazete Tarihi
Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşması	01.05.1992	07.09.1995
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması	01.05.1992	11.02.1995
Karma Ekonomik Komisyon Kurulmasına Dair Protokol	02.09.1993	
Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması	15.08.1995	08.11.1996
Uzun Vadeli Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması	10.09.1997	10.05.2000
Uzun Vadeli Ticari ve Ekonomik İşbirliği Programı ve İcra Planı	13.12.2007	20.03.2008
KEK IV. Dönem Toplantısı Protokolü	25.08.2006	12.03.2007
KEK V. Dönem Toplantısı Protokolü	06.05.2008	08.09.2008

Kaynak: Dış Ticaret Müsteşarlığı

İhracat Potansiyeli Olan Başlıca Sektörler

Sanayi Ürünleri

- İnşaat Malzemeleri
- İnşaat ve Maden Makineleri
- Oto Yan Sanayi Ürünleri
- Gıda İşleme ve Paketleme Makineleri
- Ambalaj Malzemeleri
- Tıbbi Cihazlar ve İlaçlar
- Mobilyalar
- Elektrikli makineler
- Kablo ve teller
- Hazır giyim
- Hijyenik kağıt ürünleri
- Temizlik malzemeleri

Tarım ve Gıda Sanayi Ürünleri

- Meyve ve Sebze Suyu Konsantreleri
- Konserve Meyve ve Sebzeler
- Deniz Ürünleri
- Peynir, Lor
- Unlu Mamuller, Makarnalar
- Çay
- Margarin
- Bulgur, İrmik
- Zeytinyağı ve fraksiyonları
- Tavuk ve Tavuk Ürünleri
- Dondurmalar
- Şekerli ve Çikolatalı Mamuller
- Mayalar
- Salça

Türkiye-Kazakistan Yatırım İlişkileri

Kazakistan, ülkemizin Orta Asya Türk Cumhuriyetleri içinde en fazla yatırımlarının bulunduğu ülkelerden biridir.

Kazakistan Yatırım Ajansı verilerine göre 2008 yılında ülkeye giren doğrudan Türk yatırımları 183,6 milyon \$ düzeyindedir. 1993-2008 yılları arasında ülkeye giren doğrudan Türk yatırımlarının toplam tutarı ise 2,3 milyar \$'dır.

Ülkedeki Türk şirketlerinin faaliyetleri ticaret, telekomünikasyon, otel işletmeciliği, süpermarket işletmeciliği, müteahhitlik, petrol ürünleri ve gıda imalatında yoğunlaşmıştır. Türkiye, Kazakistan'ın maden çıkarma sektöründe faaliyet gösteren 10 büyük yatırımcı ülkeden biridir.

Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı-TPAO, ülkedeki en büyük Türk yatırımcısıdır. TPAO, Kazakoil ile ortaklaşa kurulan Kazakturmunay-KTM isimli şirketin çoğunluk hissesine sahiptir. Şirket 1994-1997

yılları arasında 272,7 milyon \$ tutarında yatırım yapmıştır. Bu şirketle günde 5000 varil petrol üretilmektedir.

Okan Holding Kazakistan'da otel işletmeciliği, gıda üretimi, pazarlama, inşaat ve finans alanlarında faaliyet göstermekte olup; 1996 yılından bu yana, Sultan Makarna fabrikasında ayda 3400 tonluk kapasiteyle, ülke paketli makarna ihtiyacının yaklaşık %85'ini karşılamakta; Tacikistan, Kırgızistan, Rusya ve Ukrayna'ya ihracat yapmaktadır.

Telekomünikasyon alanında Türkcell, K'cell ile ortaklık oluşturmuş olup Kazakistan'ın önemli GSM operatörleri arasındadır.

Ahşel İnşaat Almatı Ankara Otelini ve Astana'da iş ve alışveriş kompleksini tamamlamış ve bunların işletmeciliğini sürdürmektedir.

Koç grubu ortağı Butya ile dördü Almatı'da, biri Astana'da, biri Karaganda'da, biri Çimkent`te olmak üzere yedi büyük alışveriş merkezi açmıştır.

Anadolu grubu iki bira fabrikası ve bir Coca-Cola fabrikası ile Kazakistan'da 2000 kişiye istihdam olanağı sağlamaktadır.

Turkuaz şirketler grubu Kazakistan'ın 10 bölgesinde bulunan ofis, depo ve bayilikleriyle Kazakistan'ın en büyük dağıtım zincirini oluşturmakta olup, 2500 çalışanı ile istihdama önemli katkı sağlamaktadır. Bünyesindeki 11 şirket ile gıda, temizlik, inşaat malzeleri ve kozmetik alanlarında faaliyet göstermektedir.

Ülkede faaliyet gösteren çok sayıda Türk sermayeli firma uluslararası başarılarına imza atmış olup, başarı ödülleri kazanmıştır. K'Cell Telekomünikasyon Şirketi, Turkuaz Bitkisel Yağ Sanayii bunlardan bazılarıdır.

Türk müteahhitlik şirketleri de ülkede çok önemli başarılarına imza atmıştır. Türk firmaları ülkede Astana Uluslararası Havaalanı, Parlamento Binası, Cumhurbaşkanlığı Konutu, Regent Ankara Otel, Okan İntercontinental Astana, Çocuk Rehabilitasyon Merkezi, Ulusal Müze, Devlet Konukevi, Ahmet Yesevi Üniversitesi, Astana İkiz Kuleler, GSM Telekomünikasyon altyapısı, Tengiz-Novorossiysk boru hattının Kazakistan bölümü gibi önemli projeleri tamamlamıştır. Bu projelerin yanı sıra çeşitli alışveriş merkezleri, otoyollar ve fabrika projeleri de tamamlanmıştır.

Türk müteahhitlik firmaları 2007 yılı sonu itibarı ile ülkede yaklaşık 7 milyar \$ tutarında 276 proje üstlenmiştir. Başkent olduktan sonra yoğun bir inşaat faaliyetinin gözlemlendiği Astana kentindeki projelerin yaklaşık % 70'i Türk firmaları tarafından gerçekleştirilmiştir.

Ayrıca, Türk Eximbank, Kazakistan'a 55,7 milyon Dolarlık kısmi ticaret finansmanı, 184 milyon Dolarlık kısmi yatırım projelerine olmak üzere toplam 240 milyon Dolarlık kredi açmış ve kredi kullanımları tamamlanmıştır.

İki Ülke Arasındaki Ticarete Yaşanan Sorunlar

Kazakistan, Orta Asya Türk Cumhuriyetleri içinde halihazırda en elverişli iş ortamını sağlayan ülkedir. Ancak pazara giriş yapacak firmalarımızın Kazakistan'ın bir dönüşüm sürecinden geçmekte olduğunu, bu bakımdan ülkede çok çeşitli fırsatlar bulunmakla birlikte iş ortamını elverişsiz hale getiren bazı zorlukların da bulunduğu gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Bu zorluklar bürokrasinin fazla olması, yasal altyapının henüz tamamlanmamış olması ve bu nedenle mevzuatta çok sık değişikliklerin yaşanması, ülkede bir iş kültürünün henüz yerleşmemiş olması v.b. gibidir. Ülkeye ihracat gerçekleştiren ya da ihracatta bulunmayı hedefleyen üretici firmalarımızın rekabetin yoğun olduğu bu pazarda uzun vadede kalabilmek için üretim faaliyetine geçmeleri gerekebilecektir. Ülkede üretilen mallar ihtiyacı karşılayacak yeterlilikte değildir. İthalata bağımlı bir dış ticaret yapısına sahip olan ülke, üretimde çeşitliliğin sağlanmasını teminen özellikle tüketim malları üretimini teşvik edici yönde uygulamalar yürütmektedir.

15 milyonluk küçük bir pazar olmakla birlikte Kazakistan, sahip olduğu diğer bölge ülkelerine nispeten elverişli yatırım ortamı, güçlü bankacılık sistemi gibi olumlu koşullar da gözönünde bulundurulduğunda diğer Orta Asya ülkelerine açılım bakımından da Türk firmalarına çeşitli olanaklar sunmaktadır.

Taşımacılıkla ilgili sorunlar Türkiye-Kazakistan ticari ilişkilerinin gelişimi önündeki en önemli sorundur. İki ülke arasındaki uzaklık nedeni ile taşımacılık maliyetleri ülkeye ihracat sırasında ortaya çıkan maliyetlerin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Ayrıca ülkenin sahip olduğu geniş topraklar nedeni ile ülke içi taşımacılık da fiyatlandırmada büyük paya sahiptir. Ülke içi taşımacılık, ülkenin çok geniş topraklara sahip olması, kentlerin birbirine çok uzak mesafelerde konumlanması ve karayollarında tesis bulunmaması nedeni ile zordur. Demiryolu ve karayolu ulaşım hatlarının rehabilite edilmesi ve kombine taşımacılığın geliştirilmesi taşımacılıkla ilgili sorunların aşılmasında etkili olacaktır. Kazakistan'ın uzak bir pazar olması ve ayrıca ülke içindeki taşımacılığın da zor olması nedeni ile ülkede iş yapacak işadamlarımızın depo bulundurması gerekmektedir.

Kazakistan'ın imzalamış olduğu Bağımsız Devletler Topluluğu Gümrük Birliği Anlaşması çerçevesinde Rusya Federasyonu, Beyaz Rusya, Kırgızistan ve Tacikistan menşeli ürünlerin ülkeye girişinde gümrük vergisi muafiyeti bulunmaktadır. BDT Gümrük Birliği Anlaşması'na taraf ülkelere sağlanan söz konusu avantaj ülkemiz ürünlerinin rekabet edebilirliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Kazakistan'ın ayrıca Ukrayna, Moldova, Özbekistan ve Türkmenistan ile tercihli ticaret anlaşmaları bulunmakta; bu ülkelerden ithalata da gümrük vergisi muafiyetleri tanınmaktadır.

Resmi mevzuata uyulduğu takdirde gümrüklerde herhangi bir sorun yaşanmamaktadır. Gümrüklerde her ülkeye eşit koşullar ve aynı kurallar uygulanmaktadır. Kazakistan çifte fatura uygulamasının önüne geçilebilir amacıyla tüm ithalatçıları gümrüklerde ICS-Inspection and Control Services isimli bir kuruluşun kontrolünden geçmeye mecbur tutmaktadır. Bu uygulamaya göre gümrük vergi ve

resimlerine tabii olacak matrahın tespiti için ithal edilen malın gümrük değeri ICS kontrolüne tabii olmakta ve ICS tarafından hesaplanmaktadır. Söz konusu prosedür ülkedeki tüm ithalatçılar için zorunlu bir uygulamadır. Gümrüklere ibraz edilmesi gerekli başlıca belgeler; fatura, nakliye belgeleri, gerekli standart belgeleri ve ithalat beyannamesidir. İthalat beyannamesi belgesi, ICS kontrolü için ithalatçı tarafından ibraz edilmesi gereken bir belge olup, ibraz edilememesi halinde gümrüklerde beklemeler yaşanmaktadır.

2004 yılından önce ŞAP hastalığı nedeni ile Türk et ve süt ürünlerinin ülkeye ihracatı gerçekleştirilememekte iken, Büyükelçiliğimiz kanalı ile yürütülen temaslar neticesinde 2004 yılının ikinci yarısından sonra söz konusu tarife dışı engel kaldırılmış ve Türk et ve süt ürünlerinin Kazakistan'a ihracatı başlamıştır. Tarife dışı engel uygulamaları ile karşı karşıya kaldığını düşünen ihracatçılarımızın konuyu T.C. Astana Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği'ne aktarmaları yararlı olacaktır.

Geçmişte fuarlarda sergilenmek üzere ihraç edilen malların ülkeye girişinde gümrük vergisi uygulaması söz konusu iken, halihazırda böyle bir uygulama bulunmamaktadır.

Ülkemiz menşeli ürünlerin Kazak pazarında olumlu bir imajı bulunmaktadır. Türk malı ürünler kaliteli mallar olarak tanınmakta olup, orta ve üst-orta sınıfa hitap etmektedir. Türk ürünlerinin halihazırda olumlu imajının ülkede yürütülecek yoğun tanıtım faaliyetleri ile güçlendirilmesinde yarar görülmektedir. Bu bakımdan başta ihtisas fuarları olmak üzere ülkede düzenlenen fuarlara katılım önem taşımaktadır.

Bürokrasinin ağır işlemesi ülkede iş yapan Türk işadamlarınca önemli bir sorun olarak ifade edilmektedir.

Ticareti düzenleyen hukuki altyapı yeterli olmayıp, henüz oluşum aşamasındadır. Ülkede faaliyet gösteren işadamlarının ülke koşullarına ve yasalara uygun hareket etmeleri halinde herhangi bir sorun yaşanmamaktadır.

Police kullanımı yaygın olmayıp, mevzuatta çok yeni bir geçmişi bulunmaktadır. Çek kullanımı da mevzuatta yeri olmakla birlikte, yaygınlaşmamıştır. Senet kullanımı da sınırlı düzeydedir.

Ödemelerde peşin ödeme ya da akreditifin tercih edilmesi gerekmektedir. Kazak işadamları genellikle peşin ödeme yöntemini kullanmayı tercih etmektedir. Bankacılık sisteminin gelişmesi ile birlikte akreditif kullanımı da yaygınlaşmaya başlamıştır.

Bankalararası para transferlerinde gerçek kişiler ve şahıs şirketleri için sınırlamalar bulunmakla birlikte, şirketler için herhangi bir sınırlama bulunmamaktadır. Para transferinde sözleşme şartı ve fatura aranmaktadır. Bu koşulların yerine getirilmesi halinde bankalar arası para transferi rahatça gerçekleştirilebilmektedir. Elden para transferinde ise zorluklar bulunmaktadır. Elden para transferinde tüm vergilerin ödendiğini ve paranın yasal olarak kazanıldığını gösteren belgelerin ibrazı zorunludur.

Pazarda rekabet edebilmenin ve tutunabilmenin ön koşulu nakliye, servis ağı ve garanti koşullarının sağlanabilmesidir. Bu nedenle bazı sektörlerde faaliyet gösteren firmalarımızın, bir süre pazarı tanıdıktan sonra ihracat yerine pazarda üretime geçmesi daha avantajlı olacaktır. Pazardaki en önemli rakiplerimiz durumunda olan Çin ve Rusya ile rekabeti ortadan kaldırmanın çözümü de pazarda üretimdir. Gıda işleme, paketlenme, şişeleme, makine, inşaat malzemeleri üretimi alanlarında ülkede üretim olanakları bulunmaktadır. Kazak Hükümeti, imalat sanayi üretimine geçişin sağlanması için çeşitli üretim teşvikleri sağlamaktadır. Yarı mamullerin Kazakistan'a getirilip ülkede monte edilmesi, mamul haline getirilmesi de üretim faaliyeti sayılmakta ve teşvik edilmektedir.

Ticari ilişkilerin tesisinde Kazak iş ve siyaset çevreleri ile iyi ilişkiler olumlu sonuçlar yaratmaktadır. Bu bakımdan pazara giriş yapacak firmaların iyi bir yerel ticari ortakla çalışması, ülkede iş yapmak için önemli bir avantaj sağlayan bir ilişkiler ağına sahip olmayı da beraberinde getirdiği için faydalı olacaktır. Ancak ülkede iyi bir yerel ticari ortak bulmak konusunda firmalarımız zorlanmaktadır. Güvenilir bir ticari ortak arayışında olan firmalarımızın T.C. Astana Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği ve ülkede başarılı olmuş firmalar ile irtibata geçmesi yararlı olacaktır.

Kazakistan pazarına giriş yapacak firmaların pazarı önceden etüd ederek pazara yönelmeleri, Kazak-Türk İşadamları Derneği, Kazakistan Yatırımları Geliştirme Ajansı (Kazinvest), ülkedeki Sanayi ve Ticaret Odaları gibi kuruluşlar ve T.C. Astana Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği ile temasa geçerek bilgi almaları ve doğru ticari ortaklarla çalışmak için araştırma yapmaları tavsiye edilmektedir.

Kazakistan'da yerleşik Türk firmaları arasında halihazırda işbirliğinin geliştirilerek ileriye götürülmesi Türkiye'nin Kazakistan pazarındaki varlığını güçlendirecektir. Ülke ile ticari ilişkilerimizin geliştirilmesi, ülkedeki artan rekabet ortamında firmalarımızın rekabet edebilirliğinin sağlanması bakımından tanıtım faaliyetleri büyük önem arz etmektedir. Zira, ülkedeki en önemli rakiplerimiz olan Çin ve Rusya başta olmak üzere Uzakdoğu ülkeleri ve batılı ülkeler pazardaki yoğun tanıtım faaliyetleri ile dikkat çekmektedir. Kazakistan'da faaliyette bulunan işadamlarımız Türk ürünlerinin sergileneceği daimi bir sergi salonunu da içeren bir Merkez oluşturularak, ülkemiz ürünlerinin ve Türkiye'nin sürekli tanıtımının sağlanmasının faydalı olacağını dile getirmektedir. Ancak, söz konusu daimi sergide sergilenecek ürünlerin uluslararası standartlarda ürünler olması; serginin yanı sıra gelen ziyaretçilere ürünün üreticisi hakkında iletişim bilgileri ve diğer gerekli bilgileri ve gerektiğinde randevu alınmasını sağlayacak nitelikli personel istihdam edilmesi gerekmektedir.

Pazar ile İlgili Bilgiler

Dağıtım Kanalları

Ülkedeki dağıtım kanalları 2000'li yıllarda çeşitlenmiş ve gelişmiştir. Pazarlanacak ürünün özelliklerine

ve sektörün yapısına göre ülkede çok çeşitli dağıtım seçeneklerinin kullanılması mümkündür. Ulke çapında bir dağıtımçı ya da acenta ile; bölgesel dağıtımçı ya da acenta ile çalışılması; ya da ürünlerin bir depodan doğrudan satılması mümkündür. Dağıtım kanalları hala kapsamlı eğitim ve hizmet desteği ihtiyacı içindedir.

Kazakistan'ın nüfusu ülkenin güneydoğusundaki ve kuzeyindeki iki coğrafi bölgede yoğunlaşmıştır. Bu bölgelerde ortalama gelir düzeyi ülkenin diğer bölgelerine kıyasla daha yüksektir. Söz konusu bölgeler güneydoğudaki Almatı, Güney Kazakistan ve Zhambyl bölgeleri ve kuzey/kuzeydoğudaki Akmola, Karaganda, Köstenay, kuzey Kazakistan, Pavlodar ve Doğu Kazakistan bölgeleridir. Adı geçen bölgelerde ortalama gelir düzeyi diğer bölgelere göre yüksek düzeydedir. Petrol yönünden zengin batı bölgesindeki şehirler de ekonomik gelişme göstermektedir.

Ürünlerin dağıtımından sorumlu olacak ticari partnerin seçiminde azami düzeyde dikkat gösterilmesi gerekmektedir. Olası partnerin piyasadaki ünü ve önceki işleri gözden geçirilmelidir. Taraflar arasında güven oluşturuluncaya kadar gayri kabili rücu (geri dönülemez) akreditifle tahsilatın güvence altına alınmasında fayda görülmektedir.

Tüketici Tercihleri

Kazak tüketicilerinin tüketim tercihlerinde 4-5 yıl öncesine kadar ürünlerin fiyat düzeyi daha fazla etkili olurken, günümüzde Kazak ekonomisinin olumlu gidişatı ve pazardaki gelişme paralelinde kalite ön plana çıkmaya başlamıştır. Kazak tüketicisinin kalite bilinci yüksek düzeydedir. Tüketiciler özellikle son teknoloji, yeni çıkan ürünlere ilgi duymaktadır. Kazak pazarında özellikle tüketim malları sektöründe başarı sağlayabilmek için tüketici tercihlerinin anlaşılması önem taşımaktadır. Bu bakımdan rekabetin yoğun olduğu bir pazar olan Kazak pazarının firmalar tarafından ayrıntılı bir biçimde araştırılması gerekmektedir.

Tüketiciler genellikle küçük ambalajlarda, ihtiyacı ve parası olduğunda satın almayı tercih etmektedir. Aylık toptan alışveriş alışkanlığı henüz tam olarak yerleşmemiş durumda olup, belirli bir düzeyin üzerinde gelire sahip aileler aylık alışveriş yapmayı tercih etmektedir. Geçmişte alışverişlerin büyük bölümü açık pazarlardan yapılırken, günümüzde süpermarketlerden ve büyük mağazalardan alışveriş de yaygınlaşmaya başlamıştır.

Kazak pazarına yeni ürünler hızla giriş yapmaktadır. Kazak tüketiciler, yeni çıkan ürünleri takip etmekte ve hızla tüketmektedir. Kazak halkının okuma-yazma oranı yüksek düzeydedir. Diğer taraftan lisans ve yüksek lisans öğrenimini tamamlamış kişi sayısı da yüksek düzeydedir. Bu nedenle halkın özellikle gazete ve dergi okuma oranı yüksek olup, gazetelerde çıkan haberler tüketim alışkanlıkları üzerinde etkili olabilmektedir.

Tarım ve Gıda Sanayi Ürünleri: Kazakistan tarım ürünlerinin net ihracatçısı bir ülke olup, dünyanın en fazla hububat ihraç eden ülkesidir. Bununla beraber ülke, işlenmiş gıda ürünlerinde net ithalatçı olup, 2007 yılında 200 milyon \$'lık gıda ürünleri dış ticaret açığı vermiştir. Gıda işleme sanayi ülke sanayinde önemli bir yere sahiptir. 2008 yılında gıda işleme sanayinin imalat sanayindeki payı % 22 olmuştur. Hanehalkı gelirlerindeki artışla birlikte gıda harcamalarının toplam harcamalardaki payı yıldan yıla düşüş göstermiştir.

Gıda, İçecek ve Tütün Ürünleri Tüketim Göstergeleri

	2004a	2005a	2006b	2007b	2008b	2009c	2010c	2011c	2012c
Gıda, içecek ve tütün tüketim harcamaları (milyon \$)	8 923	10 958	14 059	18 437	23 011	27 191	31 665	37 177	44 439
Gıda, içecek ve tütün ürünlerinin hanehalkı harcamalarındaki payı (%)	38,6	38,5	38,2	38,0	37,6	37,3	37,0	36,6	36,2
Et tüketimi (kişi başına kg)	43,5	44,7	45,9	47,3	48,6	49,9	51,3	52,7	54,2
Meyve tüketimi (kişi başına kg)	20,5	22,6	25,0	27,5	29,9	32,5	35,4	38,6	41,9
Sebze tüketimi (kişi başına kg)	135,9	141,7	145,5	149,2	152,6	156,1	159,9	163,6	167,6
Süt tüketimi (kişi başına litre)	245,1b	253,4b	263,3	274,1	282,0	289,6	298,1	307,0	316,7
Kahve tüketimi (kişi başına kg)	0,4	0,5	0,5	0,6	0,7	0,8	0,9	1,0	1,1
Çay tüketimi (kişi başına kg)	1,2	1,3	1,3	1,3	1,3	1,4	1,4	1,4	1,4

Kaynak: The Economist Intelligence Unit, Kazakhstan Consumer Goods and Retail Report, Ocak 2010

a: Gerçek b: Tahmin c: Projeksiyon

Reklam ve Promosyon

Yazılı ve görsel basın Kazakistan piyahasındaki en yaygın reklam araçlarıdır. Kazak tüketicileri tüketim

yaparken genellikle içeriği yalnızca reklamından oluşan günlük gazetelere bağlanmaktadır. Rusça olarak yayımlanan haftalık "Karavan" gazetesi bunlar içinde en yaygın olarak takip edilen gazetedir. Bir ürünün ülkede yaygın olarak tanınması için söz konusu gazetede tanıtımının yapılması gerekmektedir. Karavan, 550 000 tiraja sahip olup, yaygın tüketim mallarının tanıtımını yapmaktadır. Karavan'ın yaklaşık 350 000 adedi posta kutularına ücretsiz olarak bırakılmaktadır. Her tür ürün grubunun reklamını yapan Karavan, cm2 üzerinden ücret almaktadır (cm2'si yaklaşık 6\$). Karavan gazetesi gibi tüm tüketim malları gruplarının tanıtıldığı gazetelerin yanı sıra sektörel gazeteler de vardır. Örneğin bunlardan Kalyosa otomotiv sektörü, Krişa emlak satışları, Plüs inşaat malzemeleri sektörü ile ilgili tanıtımlara yer vermektedir. Rusça yayımlanan ve iş çevrelerine yönelik güncel ekonomik, politik makaleler ve iş yönetimi makaleleri içeren haftalık "Panorama" gazetesi de reklam ve tanıtım ilanlarının yayımlanabileceği bir gazetedir. İngilizce olarak yayımlanan "Almaty Herald", "Central Asia Times" ve "Kazakhstan Monitor" gazeteleri de ülkedeki yabancı topluluklar tarafından geniş çapta okunan yayınlardır. Televizyon reklamları da tüketiciler üzerinde etkiye sahiptir. Almaty'daki belli başlı televizyon kanalları, ülke genelinde yayın yapan ORT, Khabar, KTK ve 15 büyük şehirde yayın yapan Channel 31'dir.

Radyo, billboard ve şehir taşımacılığı (otobüs ve tramvay üzerinde) üzerinden yapılan reklamlar da etkili olmaktadır.

Yaygın tüketim ağına sahip tüm ürünlerin pazarlanmasında gazete ilanlarına, TV, radyo reklamlarına ihtiyaç bulunmaktadır. Ülkede yürütülecek tanıtım faaliyetlerinde billboard reklamlarının ihmal edilmemesi gerekmektedir. Billboard'lar tanıtımda oldukça etkilidir. Reklam maliyetleri radyolarda dakika başına yaklaşık 250 \$, televizyonlarda yaklaşık 2 500 \$'dır. Billboardlar ise aylık 1 000 \$'a kiralanabilmektedir. Billboard anlaşmaları genellikle 6 ay ila 1 yıl için yapılmaktadır.

Kazakistan'da çok çeşitli milletlerden insanlar bir arada yaşamaktadır. Yoğunlukla Rusların yaşadığı kuzey bölgelerde Rusça yayın yapan kuruluşlar daha fazla takip edilirken, ülkenin güneyinde Kazakça yayınlar, batıda ise Avrupa kanalları daha fazla takip edilmektedir. Bu nedenle, ülkede yaşayan tüm gruplara tek kanaldan ulaşmak mümkün olamamaktadır. Bu bakımdan tanıtımda tüm tanıtım araçlarının (TV, radyo, gazete, billboard) karma olarak etkin bir biçimde kullanımı gerekmektedir.

Kazakistan'da yıl boyunca çok sayıda fuar düzenlenmektedir. Bunlardan en büyüğü her Ekim ayında Almaty'da düzenlenen Kazakistan Uluslararası Petrol ve Gaz Fuarı KIOGE'dir. Diğer önemli fuarlar ise Food Expo (Mayıs), Kazakistan Uluslararası Sağlık Fuarı-KHE (Mayıs), Kazakistan Uluslararası Telekomünikasyon Fuarı-KITEL(Haziran) ve KAZPAOWE isimli enerji fuarı (Eylül) olarak sayılmaktadır.

Ülkede düzenlenen uluslararası nitelikteki fuarlar hakkında bilgiye T.C. Astana Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliğinden veya <http://www.auma.de> adresinden ulaşılabilmektedir.

Ambalaj, Paketleme ve Etiketleme

Kazak Hükümeti'nin test, etiket, marka ve sertifika talepleri değişiklik göstermektedir.

Satış Teknikleri ve Satışı Etkileyen Faktörler

Kazak tüketicileri, batı mallarına çok açıktır. Kazakistan'ı hedefleyen ihracatçıların ulaştırma maliyetleri, ürünlerin fiyatlandırılması, ithalatçı ile kurulacak ilişkiler gibi konuları dikkatle ele alması gerekmektedir. Kazakistan'ın başlıca şehirleri, ülkenin ulaştırma sistemine daha yakın olmaları ve nüfuslarının satın alma gücünün nispeten yüksek olması gibi nedenlerle tüketim malları için öncelikli pazarlar olarak görülmektedir. Ülkenin neredeyse Batı Avrupa'nın tamamı kadar olan geniş toprakları nedeni ile dağıtım ağı daha büyük alanları kapsamaktadır. Ürünlerin Kazakistan pazarına sürekli ihracatını temin etmek için pazara giriş öncesinde ayrıntılı bir pazar araştırması ile pazarlama için gerekli bilgilerin edinilmesi gerekmektedir.

Ülkede Batı ülkelerinin malları Rusya ve Güneydoğu Asya ülkelerinin ürünlerine kıyasla daha pahalıdır. Rusya ve Güneydoğu Asya menşeli ürünler ortalama Kazak tüketicisi için fiyat bakımından daha satın alınabilir ürünlerdir. Türk firmalarının ülkeye ihracat sırasında özenle dikkate alınması gereken fiyat değişkenleri taşımacılık maliyetleri, ithalatla ilgili yükümlülükler (gümrük vergileri ve diğer gümrükle ilgili ödemeler, sertifika masrafları), KDV ve ithalatçıların/dağıtımçıların yüksek kar beklentileri olarak sınıflandırılabilir. Gümrük vergilerinin yanında gümrüklerden geçiş sırasında ortaya çıkan maliyetler gümrük vergilerine kıyasla daha önemli sorunlara neden olabilmektedir. Gümrük mevzuatının sıklıkla değiştirilmesi de sorunlara neden olmaktadır. Gümrük prosedürleri, zorunlu izne tabi mallar listesi ve diğer teknik konular sürekli olarak yeniden düzenlenmekte ve gümrük yetkilileri ilgili mevzuatı ayrımcı ve keyfi bir yaklaşımla uygulayabilmektedir.

Ülkede Rus, Güneydoğu Asya ve Avrupa mallarının yoğun rekabeti bulunmaktadır. Kazakistan'a ihracat gerçekleştirecek firmaların buna göre bir strateji belirleyerek pazara yönelmeleri daha doğru olacaktır. Ülkedeki tüketiciler ürünlerin fiyat ve kalitelerine öncelikle önem vermektedir. Ortalama fiyatların üzerinde bir fiyat politikası kararlaştırılması halinde hizmet koşulları, marka ve diğer pazarlama faaliyetleri ön planda tutulmalıdır.

Satış Sonrası Hizmetler ve Tüketici Desteği

Satış sonrası hizmetler ve tüketicilere sağlanan destekler Kazak pazarında firmalara rekabet avantajı sağlamaktadır. Doğrudan firmanın kendisi tarafından ya da eğitimli yerel temsilci tarafından sağlanacak satış sonrası hizmetler, firmaların fark yaratmasını ve dolayısı ile pazarın rekabet üstünlüğü elde etmesini sağlamaktadır. Bu nedenle, Kazak pazarına giriş yapan Türk firmalarının satış sonrası hizmetler sağlayacak yerel personelin eğitimi için kaynak tahsis etmeleri faydalı olacaktır. Satış sonrası

nizmetler özellikle ukeye taşıt araçları, inşaat sektörü ile ilgili ürünler ve diğer makine ve ekipman satışında önem kazanmaktadır.

Ulaştırma ve Taşımacılık Maliyetleri

İç Hat Tarifeleri: İç hat tarifeleri Kazakistan sınırları içindeki istasyonlar arasında taşınan yükler için belirlenmektedir. Söz konusu tarifeler Ruble cinsinden, 1989 yılında yayımlanan 10-01 sayılı Demiryolu Kargo Taşımacılığı tarifeleri listesine göre belirlenmekte, hesaplamada yükselen enflasyon endeksi dikkate alınmakta ve Ruble'nin Tenge'ye dönüştürülmesi de gerçekleştirilmektedir.

İhracat/İthalat Tarifeleri: Uluslararası taşımacılıkta demiryolu taşımacılık tarifeleri İsviçre Frangı cinsinden belirlenmekte ve enflasyon endeksi de dikkate alınmaktadır. Söz konusu tarifeler ödeme günü, Merkez Bankası Tenge döviz kurundan ödemenin yapılacağı para birimine çevrilmiştir.

Türkiye-Kazakistan Arası Yük Taşımacılığı

Türkiye-Kazakistan arasındaki taşımacılık genellikle Ukrayna ve Rusya üzerinden ya da nadiren İran üzerinden gerçekleştirilmektedir. İran üzerinden gerçekleştirilen taşımacılık sırasında mallar İran, Türkmenistan ve Özbekistan üzerinden Kazakistan'a ulaştırılmakta, ancak söz konusu ülkelerde yaşanan sorunlar nedeni ile bu güzergah genellikle tercih edilmemektedir. Ukrayna üzerinden gerçekleştirilen taşımalarda ise mallar Trabzon limanından Odessa limanına ulaştırılmakta, Odessa'da Ukrayna konteynerine yüklenmekte ve daha sonra Kazakistan'a ulaştırılmaktadır. Rusya üzerinden yapılan sevkiyatlarda ise Novorossiysk limanı üzerinden Rusya'nın kuzeyinden gerçekleştirilmektedir. Tren ve karayolu ile yapılan taşımalarda hemen hemen aynı güzergah takip edilmektedir. Rusya'nın Novorossiysk limanının son yıllarda daha ziyade akaryakıt transferine yönelmiş olması Kazakistan'a yapılan sevkiyatların daha çok Ukrayna-Odessa limanı üzerinden gerçekleştirilmesi neticesini doğurmuştur.

Kazakistan'a ihracatta bulunan bazı firmalarımız Ukrayna-Odessa limanında uzun süreli beklemelemler yaşadığını bildirmektedir. Söz konusu bekleme sorunu Odessa limanından çıkış için gerekli belgelerdeki eksikliklerden kaynaklanmaktadır. Firmalarımızın uzun süreli beklemelemler yaşanmamasını teminen belgelerini eksiksiz doldurmalarında yarar görülmektedir.

Maliyetler:

TIR'la : 7 000-7 500 \$

Vagonla : 6 000-7 000 \$

40'lık Konteyner : 4 000 \$

20'lik Konteyner : 2 800-3 000 \$

Süre:

Tren vagonu : 25-28 gün arasında değişmektedir. Ancak zaman zaman yolcu aktarması gerçekleştirildiği takdirde 40-45 günü bulmaktadır.

TIR ile : 10-12 gün

Taşımacılıkla ilgili sorunlar Türkiye-Kazakistan ticari ilişkilerinin gelişimi önündeki en önemli sorundur. İki ülke arasındaki uzaklık nedeni ile taşımacılık maliyetleri ülkeye ihracat sırasında ortaya çıkan maliyetlerin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Ayrıca ülkenin sahip olduğu geniş topraklar nedeni ile ülke içi taşımacılık da fiyatlandırmada büyük paya sahiptir. Ülke içi taşımacılık, ülkenin çok geniş topraklara sahip olması, kentlerin birbirine çok uzak mesafelerde konumlanması ve karayollarında tesis bulunmaması nedeni ile zordur. Demiryolu ve karayolu ulaşım hatlarının rehabilite edilmesi ve kombine taşımacılığın geliştirilmesi taşımacılıkla ilgili sorunların aşılmasında etkili olacaktır. Kazakistan'ın uzak bir pazar olması ve ayrıca ülke içindeki taşımacılığın da zor olması nedeni ile ülkede iş yapacak işadamlarımızın depo buldurması gerekmektedir.

► İşadamlarının Pazarda Dikkat Etmesi Gereken Hususlar

Ticaret Etkileyen Kültürel Faktörler

Doğal kaynakları ve iş olanakları açısından zengin olan Kazakistan, hızlı değişen bir piyasa görünümünü sergilemektedir. Bu açıdan ülkeye yönelik girişimlerde esnek ve sabırlı olunmalı ve ülkedeki risk faktörü gözardı edilmemelidir.

Kazakistan, Türkiye ile iyi ilişkiler içinde olan Türk Cumhuriyetleri'nin başında gelmektedir. Ancak, Kazak nüfusunun %60'ı çeşitli ırk ve dinlerden oluşan bir topluluktur; dolayısıyla bu özel durum dikkate alınmalıdır.

Kazakistan'da yaz ayları çok sıcak olduğu için, bürokratların büyük çoğunluğu ceket ve kravat kullanmaz. El sıkışma ve insanlara ilk isimleri ile hitap etme adeti vardır. Görüşmelerin sonunda küçük armağanların (kalem, ajanda vb) verilmesi yaygındır. Toplantılarda kartvizit değişimi yapıldığından, bir tarafı İngilizce, diğer tarafı Türkçe yazılı kart buldurmak faydalıdır.

Pasaport ve Vize İşlemleri

Türkiye ile Kazakistan arasında vize konusunda yapılan anlaşmalar gereği, Türk vatandaşlarına, ziyaretleri 30 günü aşmamak kaydıyla vize uygulaması kaldırılmıştır. Ülkeye yapılan girişte, Rusça bir

bu formda olan deklarasyon kayıtlarını verilmekte ve bu formda döviz miktarları ve bazı değerler eşya olarak beyan edilmesi istenmektedir. Ülke terk edilirken, form iade edilmektedir. Seyahat beş günden uzun sürecekse kalınan yere en yakın karakolda pasaportun onaylanması gerekmektedir. Aksi takdirde çıkışta pasaport alıkonmakta, dönüşte sınırdan geçişlerde sorunlar yaşanmaktadır. Söz konusu formaliteyi konaklanan oteller müşteriler adına yerine getirmektedir.

Resmi Tatiller ve Çalışma Saatleri

1 Ocak - Yeni Yıl
28 Ocak - Kuruluş Günü
8 Mart - Kadınlar Günü
21 Mart - Nevruz Bayramı
1 Mayıs - İşçi Bayramı
9 Mayıs - Zafer Bayramı
25 Ekim - Cumhuriyet Bayramı
16 Aralık - Bağımsızlık Günü

Ulaşım

Türk Hava Yolları'nın Almatı ve Astana'ya düzenli seferleri bulunmaktadır.

Yerel Saat

Kazakistan, GMT'nin 6 saat ilerisindedir.

Telefon Kodları

Ülke kodu: 7

İklim

Ülke genelinde, sert, karasal iklim hakimdir. Kışları soğuk, yazları ise sıcaktır. Ocak ayında ortalama sıcaklık ülkenin kuzeyinde -19°'ye, güneyinde ise -3°'ye kadar düşmektedir.

Genel Değerlendirme ve Öngörüler

Sahip olduğu ekonomik kaynaklar itibarıyla Orta Asya ve Türk Cumhuriyetleri içinde oldukça güçlü bir konumda bulunan Kazakistan'da, bağımsızlığın kazanılmasından sonra yaşanan ağır kriz aşılmış, ekonomik istikrar sağlanmış, ekonomik mevzuatın iyileştirilmesi ve özel sektörün canlandırılması konularında ilerleme kaydedilmiştir. Ülke 2007 sonlarından itibaren küresel krizin etkisi altına girmiş, buna bağlı olarak ekonomisinde bir daralma süreci gözlenmiştir. Bununla birlikte sahip olduğu doğal kaynaklar göz önünde bulundurulduğunda Kazakistan'ın yakın bir gelecekte daha zengin bir ülke haline geleceği tahmin edilmektedir.

Türkiye, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Kazakistan'ın bağımsızlığını resmen tanıyarak ülkeye büyükelçi tayini yapmıştır. Ülkeye ilk giren işadamları da Türklere'dir. Bu, hem iki ülke yetkililerinin desteği, hem de iki ülke arasındaki tarihi ve kültürel bağlar sayesinde olmuştur. Bağımsızlıktan sonra, ikili ticari ilişkilerimiz düzenli şekilde artmıştır. Türk girişimcileri ülkede mal ve hizmet üretim faaliyetleri yürütmektedir. Ülkede halen tekstil, madencilik, enerji, telekom, elektronik, gıda, turizm ve bankacılık alanlarında yatırım yapan girişimcilerimiz mevcuttur. Ancak mevcut potansiyel göz önüne alındığında, bu girişimler yeterli değildir. Başkentin Astana'ya taşınması, Türk müteahhitleri için önemli fırsatlar yaratmıştır.

Kazakistan, Türkiye'nin ihracatı açısından da fırsatlar barındırmaktadır. Türk firmaları için inşaat malzemeleri, inşaat malzemeleri, inşaat ve maden makineleri, oto yan sanayi ürünleri, gıda işleme ve paketleme makineleri, ambalaj malzemeleri, tıbbi cihazlar ve ilaçlar, mobilyalar, elektrikli makineler, kablo ve teller, hazır giyim, hijyenik kağıt ürünleri, temizlik malzemeleri ve tarım ve gıda sanayi sektörlerinde ihracat imkanları olduğu düşünülmektedir.

Küresel krizin olumsuz etkileri nedeni ile tüketici kredilerine erişimin kısıtlanmasına bağlı olarak 2009-2010 yıllarında düşen tüketim talebinin 2011'den itibaren toparlanması beklenmektedir. Yerli üretimin yeterli olmayışı nedeni ile ithalata bağımlı bir dış ticaret yapısı olan Kazakistan'da 2011'den itibaren tüketim malları ithalatında yeniden bir canlanma öngörülmektedir.

Tarım ve Gıda Ürünleri İhraç Potansiyelimiz

Bu bölümde Kazakistan'da mevcut durumda potansiyel taşıyan tarım ve gıda ürünlerimize ilişkin değerlendirmeler yer almaktadır.

Sektör	GTİP	Potansiyel Ürün	Ülkenin Toplam İthalatı 2009 (milyon dolar)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2010 (milyon dolar)	Türkiye'nin Toplam İhracatı 2010 (milyon dolar)	Dünya İthalatında Ülkenin Payı 2009	Türkiye'nin Ülkeye İhracatındaki Değişim 2009-2010 (%)	Ülkenin Toplam İthalatındaki Değişim 2008-2009 (%)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2010 Aylık Veriler*	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2011 Aylık Veriler*	Ülke İthalatında İlk 5 Ülke ve Pazar Payları (%)	Ülkenin Türkiye'ye ve Rakip Ülkelere Uyguladığı Gümrük Oranları
Endüstriyel Bitkiler	24	Tütün	73	0,00	697	0,71	-100,0	22	0,80	-	Rusya Fed. (%24,8) Brezilya (%24,6) İtalya (%9,4) Türkiye (%6,5) Hindistan (%5,3)	Bağımsız devletler topluluğu (%0), AB ve diğer gelişmiş ülkeler (%5), Türkiye ve diğer ülkeler (%3,8)
Meyve Suyu	2009	Meyve Suları	57	0,56	174,2	0,37	323,0	-7	0,094	0,4	Rusya Fed. (%20) Çin (%18) İsrail (%17,5) Özbekistan (%9) Ukrayna (%6,5)	Rusya Fed., Özbekistan ve Ukrayna (%0) Çin, İsrail ve Türkiye (%12,9)
Bitkisel Yağlar	1517	Margarin	55	1,63	124,4	1,10	-53,7	31	2,4	1,2	Rusya Fed. (%77,4) Kırgızistan (%20) Singapur (%0,9) Ukrayna (%0,7) Türkiye (%0,5)	Rusya Fed. (%0) Kırgızistan (%0) Singapur (%18,4) Ukrayna (%0) Türkiye (%18,4)
Kesme Çiçek	0603	Kesme Çiçek	17	0,00	26,3	0,20	-100,0	80	0,0005	-	Ekvator (%50) Hollanda (%23) Almanya (%12) Kolombiya (%9) Kenya (%2)	Ülkemiz ve DTÖ Üyesi ülkelere (%3,8), AB üyesi ülkelere (%5), eski BDT üyesi ülkelere ve Etiyopia'ya (%0) gümrük vergisi uygulanmaktadır
Süt Ürünleri	040310	Yoğurt	11	0,02	11,4	0,46	50,1	27	0,011	0,018	Rusya Fed. (%92,7) Almanya (%5,1) Kırgızistan (%1,2) Türkiye (%0,9) İspanya (%0,1)	Rusya Federasyonu (%0) Almanya (%15) Kırgızistan (%0) Türkiye (%15) İspanya (%15)
Zeytinyağı	1509	Zeytinyağı	1,8	0,55	64,2	0,03	316,3	105	0,098	0,40	İspanya (%58) Türkiye (%20) İtalya (%10) Yunanistan (%8) Almanya (%3)	MFN (%5)
Şekerli ve Çikolatalı Mamüller	1704, 1806	Şekerli ve Çikolatalı mamüller	234	14,68	643,5	0,8	14,3	19	8	8,7	Rusya Fed. (%47) Ukrayna (%40) Türkiye (%7) Almanya (%4) Hollanda (%1)	Rusya Fed. (%0) Ukrayna (%0) Türkiye (%20) Almanya (%20) Hollanda (%20)
Bisküvi	1905	Bisküvi ve gofretler	157	2,08	487,3	0,69	22,1	26	1	1,2	Rusya Fed. (%61,6) Ukrayna (%31) Polonya (%1,5) Almanya (%1,4) Belçika (%0,9)	Rusya Fed. ve Ukrayna (%0) AB ülkeleri ve Türkiye (%15)
Süt Ürünleri	0401, 0402	Süt ve Krema	139	0,04	16,1	0,83	-74,7	51	0,09	0,04	Rusya Fed. (%44,9) Belarus (%25,8) Ukrayna (%17,2) ABD (%7,4) Moldova (%1,7) Ukrayna	Rusya Fed., Belarus, Ukrayna ve Moldova (%0) ABD (%14,6) Türkiye (%15)

Süt Ürünleri	0406	Peynir	104	0,09	102	0,42	-42,9	46	0,2	0,07	Rusya Fed. (%57,6) Rusya Fed. (%28,6) Kırgızistan (%6,7) Almanya (%3,3) Finlandiya (%1,2)	Ukrayna (%0) Rusya Fed. (%0) Kırgızistan (%0) Almanya (%15) Finlandiya (%15) Türkiye (%15)
Çay	0902	Çay	94	0,01	9,2	1,78	-64,4	26	0,028	0,005	Kenya (%42,9) Hindistan (%37,5) Rusya (%9,4) Lanka (%6,1) Bangladeş (%1) Türkiye (%0,1)	Sri Lanka (%0), Bangladeş (%2,4)
Bitkisel Yağlar	151219900011, 151620910016, 151620960014	Rafine Ayciçek Yağı	94	0,02	197,7	3,72	314,4	113	0,004	0,015	Rusya Fed. (%84,7) Rusya Fed. (%12,4) Ukrayna (%1,4) İran (%1,2) Çin (%0,2)	Rusya (%0) Ukrayna (%0) Moldova (%0) Moldova (%15) Çin (%15) Türkiye (%15) İran (%15)

Kaynak : Tablonun hazırlanmasında Türkiye'ye ilişkin rakamlarda TÜİK, diğer ülkelere ilişkin istatistik rakamlarında UN-ITC TradeMap, gümrük vergisi konusunda AB ülkeleri için TARIC diğer ülkeler için kendi gümrük idarelerinin verileri kullanılmıştır.

* Veriler 0 ayağıdır.

Bisküvi

Euromonitor'e göre Kazakistan bisküvi sektörü 2008 yılında değer olarak %16 büyüme göstererek 29 milyar Kazak tengesine ulaşmıştır. Un fiyatlarındaki artışa paralel olarak ürünlerin birim fiyatlarında %9'luk bir artış gerçekleşmiştir. Sandviç bisküviler tüketiciler tarafından en çok tercih edilen bisküvi türü olup en hızlı büyüme gösteren bisküvi alt grubudur. Bisküvi tarzı ürünler genelde kahvaltı ya da sosyal toplantılarda tüketildiğinden bu ürünleri satın alanlar çoğunlukla ailelerdir. Ürünlerin reklamı genelde süpermarket veya hipermarketlerdeki reklam panolarında ya da posterlerle yapılmaktadır. Bazı firmalar yeni ürünlerin ücretsiz örneklerini tüketicilere dağıtmaktadır. Birinci sınıf markalar, ürünlerinde yüksek kalite ve güzel ambalaj politikasını izlemektedir. Standart markalar, fiyat avantajı, yeni ürünler, yeni ambalaj şekilleri ve tat gibi unsurları kullanırken ekonomik markalar sadece fiyatla rekabet etmektedir. Tüketici gelirlerindeki artışla beraber sektörün büyümeye devam etmesi beklenmektedir. Un veya tahıl fiyatlarında aşırı bir artış olmadığı sürece sektörde satışların büyüyeceği tahmin edilmektedir. Hükümet tahıl fiyatlarındaki artışa karşı yerel ekonomiyi korumaya devam etmektedir ve bu durum çok uluslu firmaların pazar paylarını kaybetmelerine neden olabilmektedir. Önümüzdeki yıllarda firmaların daha sağlıklı ve farklı ambalajlardaki yeni ürün formlarını tüketicinin beğenisine sunmaya devam etmeleri beklenmektedir.

Kazakistan bisküvi ithalatı 2009 yılında bir önceki yıla göre %15'lik bir artış göstermiştir. Yılda yıla büyüyen bu pazar ithalatının tamamına yakını Rusya Federasyonu ve Ukrayna'dan karşılanmaktadır. Türkiye bu ithalattan ancak %1 pay alabilmektedir. Bu duruma Rusya Federasyonu ve Ukrayna menşeli malların gümrük vergisinden muaf tutulması buna karşın Türk ürünlerinin gümrük vergisi uygulanmasının etkisi de vardır. Pazar payımızın artırılabilmesi ve Türk ürünlerinin imajının iyileştirilmesi için sektörel fuarlara katılım sağlanarak etkin tanıtım yapılması ve ticaret heyetlerinde sektöre yer verilmesi ayrıca önem arz etmektedir.

Bitkisel Yağlar

Kazakistan'ın bitkisel yağ üretim, tüketim ve ticaretinde en önemli yere sahip olan ürün ayçiçeği yağıdır. Kazakistan'ın yağlı tohum ve dolayısıyla ham yağ üretimi yeterli düzeyde olmadığından, ülkenin ham ve yarı işlenmiş ayçiçeği yağı ithalatının yanı sıra rafine ayçiçeği yağı ithalatı da önemli düzeylere ulaşmaktadır. Son yıllarda ülkenin yağ açığını kapatmak ve dışa bağımlılığını azaltmak amacıyla Kazakistan hükümeti tarafından ayçiçeği tohumu üretimini artırıcı tedbirler alınmaktadır. Türkiye'de de bitkisel yağ sanayine hammadde teşkil eden yağlı tohum ve ham yağ üretimi yeterli olmadığından, Kazakistan'a ham ayçiçeği yağı ihracatımız bulunmamaktadır. Kazakistan'ın önemli ölçüde rafine ayçiçeği yağı ithalatı da bulunmasına rağmen Türkiye'ye uyguladığı vergi ve ithalatının %97'sini sıfır gümrük vergisiyle Rusya Fed. ve Ukrayna'dan yapması sebebiyle bu ülkeye olan ihracatımız çok düşük düzeylerde kalmaktadır. Kazakistan'ın margarin için de yerel üretimi yeterli olmadığından ithalatı bulunmakta olup, ithalatının %77,4'ünü sıfır gümrük vergisiyle Rusya Federasyonu'ndan gerçekleştirilmektedir.

Öte yandan Kazakistan'ın zeytinyağı ithalatı da yıllar itibarıyla artış göstermektedir. Ülkede tarımsal üretim düşük olması ve kişi başına düşen gelirin artış göstermesi son yıllarda tarım ürünleri ithalatının yükselmesini sağlamıştır. Petrol gelirleri vasıtasıyla güçlü ekonomik büyümenin devam etmesi öngörülen ülkede genel olarak tarım ve gıda ürünlerine olan talebin de artış göstereceği tahmin edilmektedir. 2008 yılında Kazakistan 470 ton karşılığı 1,8 milyon dolarlık zeytinyağı ithalatı yapmıştır. Euromonitor verilerine göre iç pazarda değer itibarıyla %25'lik büyüme kaydeden perakende zeytinyağı satışları, katı ve sıvı yağlar içinde satışları en çok artan ürün olmuştur. Ancak bu artış zeytinyağı iç pazar satışlarınının 270 bin dolar gibi küçük bir rakamdan 335 bin dolara yükselmesinden kaynaklanmaktadır. Zeytinyağı fiyatlarının ayçiçeği yağına göre yüksek kalması pazarda engel olarak ön plana çıkmakla birlikte zeytinyağı orta ve yüksek gelir grubu dahi tüketiciler tarafından tercih edilmektedir. Son yıllarda yüksek gelirli tüketicilerin ithal ürünlere ve farklı ülke mutfaklarına olan ilgisi artış göstermeye başlamıştır. Kazakistan'da reel ücretlerin artması sonucu tüketicilerin harcanabilir gelirlerinde de yükselme kaydedilmiştir. Bu sebeple tüketicilerin özellikle kaliteli ve sağlıklı gıdalara yönelmeleri neticesinde artan zeytinyağı talebiyle birlikte, Kazakistan'ın zeytinyağı ithalatının da önümüzdeki yıllarda artmaya devam edeceği tahmin edilmektedir. Bu açıdan ülkede zeytinyağı pazarının henüz oturmamış olduğu ve rakiplerimiz olan üretici AB ülkelerinin de pazara yeni girmeye başladıkları göz önünde bulundurulduğunda, pazarda Türk zeytinyağı için önemli bir potansiyel bulunduğu düşünülmektedir. Hali hazırda Kazakistan'ın zeytinyağı ithalatında yaklaşık %60'lık payıyla İspanya birinci sırada bulunmaktadır.

Kazakistan katı ve sıvı yağlar iç pazarında perakende satışlar itibarıyla önde gelen firmalar %33'lük payıyla Maslo Del TOO ve %28'lik payıyla Almaty Margarine Plant JSC firmalarıdır. Unilever firması da Rama markasıyla pazarda %2'lik payıyla beşinci sırada bulunmaktadır. Pazarda çeşitli zeytinyağı markaları bulunmakla birlikte Angel Camacho SA isimli İspanyol firma tarafından 2008 yılında piyasaya sürülen Fragata markalı zeytinyağının nispeten düşük fiyatı ve cam şişedeki göz alıcı ambalajıyla pazarda lider markalardan biri haline gelebileceği beklenmektedir.

Çay

Kazakistan'da çay üretilmemekte bu nedenle tüketiminin tamamı ithalatla karşılanmaktadır. Kazakistan'ın 2008 yılı itibarıyla çay ithalatı 100 milyon dolara yaklaşmış olup, ülke dünyanın sayılı ithalatçıları arasındadır. Kazakistan çay ithalatını büyük ölçüde Kenya ve Hindistan'dan karşılanmaktadır.

Ülkemizden de çay ithal etmekle birlikte ithalat oldukça düşüktür.

Ülkemizde üretim maliyetlerinin yüksek olması nedeniyle kuru çay fiyatları da diğer üretici ülkelere göre daha yüksek düzeydedir. Çay ihraç fiyatlarımız uluslararası fiyatlar düzeyine çekilebildiği takdirde Kazakistan'ın ülkemiz çayları için iyi bir pazar olabileceği düşünülmektedir.

Endüstriyel Bitkiler

Kazakistan'ın tütün ithalatı 2008 yılı itibarıyla 73 milyon dolardır. Bu ithalatın 10 milyon dolarlık kısmı ülkemizde yetişen şark tipi tütünlerin de dahil olduğu 240110 pozisyonunda yer alan sapları ve damarları çıkarılmamış tütünlerdir. Kazakistan'ın bu guruptaki tütün ithalatı son yıllarda ortalama %17 oranında artış göstermektedir. 2008 yılında bu grup tütün ithalatının %45'ini Türkiye'den ve %26'sını Yunanistan'dan ve %12'sini de Bulgaristan'dan yapmıştır. Kazakistan şark tipi tütün piyasası gittikçe gelişme göstermektedir. Ancak ülkemiz tütünleri için yurt dışında en büyük eksiklik tütünlerimizin yeterince tanıtımının yapılmamış olmasıdır. Kazakistan'da sınırlı sayıda bulunan sigara fabrikalarıyla, devlet tütün ve sigara kurumu ile bire bir yapılacak görüşmelerden çok olumlu sonuçlar elde edileceği düşünülmektedir.

Kesme Çiçek

Artan gelir düzeyi ile birlikte, birçok tüketicinin yaşam tarzı değişmeye başlamış ve Batılı tarz tüketim alışkanlıkları benimsenmeye başlanmıştır. Çiçekçi ve bahçecilik mağazaları genellikle büyük alışveriş merkezlerinin yanında yer almaktadır. Lilyum, kırmızı gül, solidago, sümbül, gerbera ve karanfil en çok talep gören çiçek çeşitleri olmakla birlikte, anthurium 'un da kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Ülkemiz kesme çiçek ürünleri ihracat pazarlarımızın çeşitlendirilmesi amacıyla Kazakistan'da gerçekleştirilecek programlarda bu sektöre ağırlık verilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Meyve Suyu

Kazakistan alkolsüz içecek sektörü her ne kadar büyümeye devam etse de 2007 yılında krizin etkisinin hissedilmeye başlandığı ve 2008'de de devam ettiği gözlenmektedir. Ancak, bu dönemde yeni ambalaj, tat ve fiyat seçeneklerini sunan farklı içecek türlerinin piyasaya sürülmesi Kazak tüketiciler arasında alkolsüz içecek içme alışkanlığını olumlu etkilemiştir. Yeni markaları piyasaya süren firmalar daha aktif reklam stratejileri izlemektedir.

Alkolsüz içecek satışları çoğu süpermarket ve hipermarkette artış göstermektedir. Tüketicilerin gelirlerinin artması ve şehirlerde yaşayan tüketicilerin pratik kullanıma daha fazla para ödemeye istekli olmalarından dolayı otomatik makine ve küçük marketlerdeki satışlarda da artış gözlenmektedir. Reklam desteği meyve suyu sektörü için hala önemini korumaktadır. Özellikle tüketici bilinci daha sağlıklı ürünlere kaydıça sektörün önünün açılacağı öngörülmektedir.

2008 yılındaki meyve/sebze suları satışları bir önceki yıla göre %12 artış göstererek 196 milyon litreye ulaşmıştır. Aynı şekilde meyve suyu fiyatlarında da artış gözlenmiştir. Meyve nektarları, ardından aromalı içecekler en çok büyüme gösteren meyve suyu alt sektörleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Tüketiciler %100 meyve suyu ve meyve nektarı arasındaki farkı çoğu zaman algılayamamaktadır. Bu nedenle üreticiler markalarının önüne %100 ya da meyve suyu ibareleri ekleyerek ürünlerinin farklı olduğunu vurgulayarak satışlarını artırma yoluna gitmektedirler. Gıda hizmet sektöründe meyve suyu satışları %22 artış gösterirken aynı oran perakende sektöründe %11 olarak kalmıştır. Bu durum Kazakistan'da gıda hizmet kanalının gelişmesiyle tüm içecek türlerine olan talebi artırması olarak açıklanmaktadır. Meyve sularında en çok tercih edilen tatlar portakal, elma, domates ve şeftalidir. Ekzotik meyveler de tercih edilen tatlar arasındadır. Çoklu meyve karışımları da geleneksel olarak sevilen tatlar arasındadır. Muz ve çilek, elma ve ananas gibi karışım tatlarına olan talep giderek artmaktadır. 200ml ve 500ml'lik alışılmış ambalajların dışında 1 ve 2 litrelik ambalajlar da mevcuttur.

Kazakistan 2008 yılında 57 milyon dolar meyve suyu ithalatı gerçekleştirmiştir. Türkiye'nin bu pazarda payı yok denecek kadar azdır. Kazakistan'ın BDT ile gümrük vergisinden muaf ithalat yapması Türkiye için olumsuz bir durumdur ancak pazardaki diğer büyük rakipler olan Çin ve İsrail'in Türkiye ile gümrük vergisi oranları aynıdır.

Süt Ürünleri

Kazakistan'ın süt ürünleri ithalat istatistiklerine bakıldığında en büyük arz kaynağının Rusya Federasyonu olduğu görülmektedir. Burada ilginç olan durum Rusya Federasyonu'nun aynı zamanda süt ve süt ürünleri ithalatçısı olmasıdır.

Rusya Federasyonu'nun geleneksel süt ve süt ürünleri arz kaynağı olan Ukrayna'nın; Kazakistan'ın peynir ithalatında ilk sırada yer almasına karşın yoğurt, süt ve krema ithalatında geri planda kaldığı görülmektedir.

Kazakistan'ın süt ürünleri ithalatında dikkat çeken bir diğer husus da Hollanda, Danimarka, Avustralya, Yeni Zelanda, Almanya, Fransa, İngiltere ve ABD gibi dünyanın önde gelen süt ve süt ürünleri üretici ve ihracatçılarının söz sahibi olmamalarıdır. Bu durumda uygulanan gümrük vergilerinin yanı sıra ülkenin konumunun ve siyasi ilişkilerinin de etkili olduğu düşünülmektedir. Yine istatistiklere bakıldığında Rusya Federasyonu'nun Kazakistan'a özellikle Ukrayna'dan ithal ettiği süt ürünlerini re-export ettiği

görmektedir.

Şekerli ve Çikolatalı Mamuller

Kazakistan şekerli ve çikolatalı mamuller sektörü yoğun rekabetin yaşandığı bir sektördür. Küresel firmalarla yerli üreticilerin birlikte faaliyette bulunduğu sektörde, özellikle Rusya Federasyonu ve Polonya'dan ithal edilen şekerli ve çikolatalı mamuller rekabetin artmasına neden olmaktadır. Sovyetler Birliği zamanında bu ülkelerden getirilen şekerli ve çikolatalı mamuller belirli bir marka ve lezzetin pazarda yer almasına neden olmuştur. Ayrıca, Rusya Federasyonu'ndan ithal edilen ürünlerin gümrüksüz olarak girebilmesi bu ülkeye büyük avantaj sağlamaktadır. Türkiye'den ithal edilen ürünler gümrük vergileri nedeniyle pazar payını artırmakta zorlanmaktadır. Kazakistan'da süpermarketlerin ve hiper marketlerin sayısı giderek artmaktadır. İthal ürünler bu tür marketlerde daha fazla satış fırsatı bulabilmektedir. Yakın gelecekte bu ürün grubunun ithalatında artışlar beklenmektedir. Pazardaki fiyat seviyesini yakalayabilen kokolin başta olmak üzere şekerli ve çikolatalı mamullerin bu ülkeye ithalatının artacağı tahmin edilmektedir.

Sanayi Ürünleri ve Hizmetler İhraç Potansiyelimiz

Bu bölümde Kazakistan'a ihracatımızda potansiyel taşıyan sanayi ürünlerimize ilişkin değerlendirmeler yer almaktadır.

Sektör	GTİP	Potansiyel Ürün	Ülkenin Toplam İthalatı 2009 (milyon dolar)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2010 (milyon dolar)	Türkiye'nin Toplam İhracatı 2010 (milyon dolar)	Dünya İthalatında Ülkenin Payı 2009	Türkiye'nin Ülkeye İhracatındaki Değişim 2009-2010 (%)	Ülkenin Toplam İthalatındaki Değişim 2008-2009 (%)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2010 Aylık Veriler*	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2011 Aylık Veriler*	Ülke İthalatında İlk 5 Ülke ve Pazar Payları (%)	Ülkenin Türkiye'ye ve Rakip Ülkelere Uyguladığı Gümrük Oranları
Çay	0902	Çay	94	0,028	8	1,78	133	26	0,028	0,003	Kenya (%42,9) Hindistan (%37,5) Rusya (%9,4) Sri Lanka (%6,1) Bangladeş (%1) Türkiye (%0,1)	Rusya ve Bangladeş (%0), diğer ülkeler (%2,4)
Bitkisel Yağlar	151219900011, 151620910016, 151620960014	Rafine Ayçiçek Yağı	94	0,0	278	3,72	-93	113	0,005	0,003	Rusya Fed. (%84,7) Ukrayna (%12,4) Moldova (%1,4) Çin (%0,2) İran (%15) Türkiye (%15)	Rusya (%0) Ukrayna (%0) Moldova (%0) İran (%15) Çin (%15) Türkiye (%15)
Endüstriyel Bitkiler	24	Tütün	73	0,98	757	0,71	-45,5	22	-	-	Rusya Fed. (%24,8) Brezilya (%24,6) Türkiye (%9,4) Hindistan (%6,5) İtalya (%5,3)	Bağımsız devletler topluluğu (%0), AB ve diğer gelişmiş ülkeler (%5), Türkiye ve diğer ülkeler (%3,8)
Meyve Suyu	2009	Meyve Suları	57	0,132	106	0,37	-93	-7	0,071	0,4	Rusya Fed. (%20) Çin (%18) İsrail (%17,5) Ukrayna (%9,5) Özbekistan (%6,5)	Rusya Fed., Özbekistan ve Ukrayna (%0) Çin, İsrail ve Türkiye (%12,9)
Sektör	GTİP	Potansiyel Ürün	Kazakistan'ın Toplam İthalatı 2008 (milyon dolar)	Türkiye'nin Kazakistan'a İhracatı 2009 (milyon dolar)	Türkiye'nin Toplam İhracatı 2009 (milyon dolar)	Dünya İthalatında Kazakistan'ın Payı 2008 (%)	Türkiye'nin Kazakistan'a İhracatındaki Değişim 2008-09 (%)	Kazakistan'ın Toplam İthalatındaki Değişim 2007-08 (%)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2009 Aylık Veriler (milyon dolar)*	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2010 Aylık Veriler (milyon dolar)*	Kazakistan'ın İthalatında İlk 5 Ülke ve Pazar Payları (%)	Kazakistan'ın Türkiye'ye ve Rakip Ülkelere Uyguladığı Gümrük Oranları
Şekerli ve Çikolatalı Mamüller	1704, 1806	Şekerli ve Çikolatalı mamuller	234	12,8	585	0,8	-24,7	19	4,9	4,7	Rusya Fed. (%47) Ukrayna (%40) Türkiye (%7) Almanya (%4) Hollanda (%1)	Rusya Fed. (%0) Ukrayna (%0) Türkiye (%20) Almanya (%20) Hollanda (%20)
Bisküvi	1905	Bisküvi ve gofretler	157	1,7	417	0,69	-15,0	26	0,59	0,91	Rusya Fed. (%61,6) Ukrayna (%31) Polonya (%1,5) Almanya (%1,4) Belçika (%0,9)	Rusya Fed. ve Ukrayna (%0) AB ülkeleri ve Türkiye (%15)
Süt Ürünleri	0401, 0402	Süt ve Krema	139	0,143	15,3	0,83	240	51	0,037	0,036	Rusya Fed. (%44,9) Ukrayna (%25,8) Belarus (%17,2) ABD (%7,4) Moldova (%1,7)	Rusya Fed., Belarus, Ukrayna ve Moldova (%0) ABD (%14,6) Türkiye (%15)
Süt Ürünleri	0406	Peynir	104	0,158	88	0,42	-35,6	46	0,15	0,042	Ukrayna (%57,6) Rusya Fed. (%28,6) Kırgızistan (%6,7) Almanya (%3,3) Finlandiya (%1,2)	Ukrayna (%0) Rusya Fed. (%0) Kırgızistan (%0) Almanya (%15) Finlandiya (%15) Türkiye (%15)

Bitkisel Yağlar	1517	Margarin	55	3,5	93	1,10	-51	31	2,1	1,1	Rusya Fed. (%77,4) Kırgızistan (%20) Singapur (%0,9) Ukrayna (%0,7) Türkiye (%0,5)	Rusya Fed. (%0) Kırgızistan (%0) Singapur (%18,4) Ukrayna (%0) Türkiye (%18,4)
Kesme Çiçek	0603	Kesme Çiçek	17	0,0005	24	0,20	-96	80	0,0005	-	Ekvator (%50) Hollanda (%23) Almanya (%12) Kolombiya (%9) Kenya (%2)	Ülkemiz ve DTÖ Üyesi ülkelere (%3.8), AB üyesi ülkelere (%5), eski BDT üyesi ülkelere ve Etiyopia'ya (%0) gümrük vergisi uygulanmaktadır
Süt Ürünleri	040310	Yoğurt	11	0,016	8	0,46	-69	27	0,009	0,001	Rusya Fed. (%92,7) Almanya (%5,1) Kırgızistan (%1,2) Türkiye (%0,9) İspanya (%0,1)	Rusya Federasyonu (%0) Almanya (%15) Kırgızistan (%0) Türkiye (%15) İspanya (%15)
Zeytinyağı	1509	Zeytinyağı	1,8	0,132	96	0,03	-67	105	0,068	0,22	İspanya (%58) Türkiye (%20) Yunanistan (%8) Almanya (%3)	İtalya MFN (%5)

Kaynak : Tablonun hazırlanmasında Türkiye'ye ilişkin rakamlarda TUİK, diğer ülkelere ilişkin istatistik rakamlarında UN-ITC TradeMap, gümrük vergisi konusunda AB ülkeleri için TARIC diğer ülkeler için kendi gümrük idarelerinin verileri kullanılmıştır.

* Veriler 6 aylıktır.

Ağaç ve Ağaç Mamulleri

AHŞAPTAN İNŞAAT MAMÜLLERİ (gtip 4409, 4418)

2008 yılı itibariyle Kazakistan 98 milyon dolar değerinde ahşaptan inşaat mamulleri ithalatı gerçekleştirmiştir. Pazara hakim ülkelere bakıldığında Rusya toplam talebin yarısını karşılayarak pazarda birinci sırada, pazardaki ithalat talebinin %10 unu karşılayan Çin ikinci sırada yer almaktadır. Ülkenin bu sektörde en fazla ithalat yaptığı ülkeler arasında Türkiye 3. sırada yer almaktadır. Ülkemiz son yıllarda Kazakistan pazarındaki payının giderek artması sonucunda sektörde önde gelen ülkeler arasındaki yerini almıştır. 2003 yılı itibariyle 672 bin dolar olan ahşaptan inşaat mamulleri ihracatımız, 2008 yılı sonunda 11 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Kazakistan'ın toplam ahşaptan inşaat mamulleri ithalatı içindeki kalemler incelendiğinde ilk sırada 58 milyon dolarla kapılar, kapı çerçeveleri ve eşiklerin yer aldığı görülmektedir. Ülkemizden bu ürün grubunda 3 milyon dolar değerinde ihracat gerçekleştirilmiştir. İkinci sırada 14 milyon dolar değerinde ithalat gerçekleştirilen bina ve inşaatlarda kullanılan diğer marangozluk mamulleri yer almaktadır. Bu kalemde ülkemizden gerçekleştirilen ihracat 4 milyon dolar değerinde olup, Kazakistan'a gerçekleştirilen ahşaptan inşaat mamulleri ihracatımız içinde en büyük paya sahiptir.

Pazarda ülkemizin de dahil olduğu MFN ülkelerine uygulanan gümrük vergisi oranı 4409 gtip nolu herhangi bir kenarında, ucunda veya yüzünde sürekli olarak şekil verilmiş ağaçlar için %0 ve %5 arasında değişirken, 4418 gtip nolu ahşaptan bina ve marangozluk mamulleri ve doğrama parçaları için uygulanan gümrük vergisi oranı %10 dur.

Alüminyum İnşaat Malzemeleri

ALUMİNYUM İNŞAAT MALZEMELERİ (gtip:7604, 7606, 7610)

Alüminyum inşaat malzemelerinde 2008 verileri ile 110 milyon dolar düzeyinde ithalat yapan Kazakistan'ın ithalatında 33 milyon dolar ve % 31'lik pay ile Türkiye ilk sırada yer almaktadır. 2009 yılında küresel ekonomik krizin Kazakistan'ın üzerindeki etkilerine paralel olarak 2009'da bir önceki yıla göre ihracatımızda düşüş meydana gelmiştir. Sektörde Türkiye'nin en önemli rakipleri sırasıyla Rusya (% 22) ve Çin'dir (% 21). Ekonomik toparlanma ile birlikte pazar lideri olduğumuz sektörde Kazakistan'a ihracatımızın hızla artması beklenmektedir.

Beyaz Eşya

BEYAZ EŞYA (gtip: 7321, 8418, 8422, 8450, 8509, 8516)

2005 yılında 11 milyon dolar düzeyinde olan Kazakistan'a beyaz eşya ihracatımız 2006 ve 2007 yıllarında önemli artışlar göstererek sırasıyla 21 ve 31 milyon dolara yükselmiş ancak 2008 yılındaki % 54'lük azalma sonucu 14 milyon dolara gerilemiştir. 2009 yılı rakamlarına göre de gerilemenin sürdüğü görülmektedir. Türkiye, Kazakistan ithalatında % 4 paya sahiptir.

2008 yılında Kazakistan'a yapılan beyaz eşya ihracatımızın 8,8 milyon doları fırın, ocak, ızgara vb. ürünlerden, 2,5 milyon doları buzdolaplarından, 1,1 milyon doları elektrik süpürgelerinden oluşmaktadır. Bu ürünlere ek olarak 2008'de 940 bin dolar değerinde çamaşır makinesi, 373 bin dolar değerinde bulaşık makinesi ve 440 bin dolar değerinde diğer küçük ev aletleri ihraç edilmiştir.

Kazakistan'ın beyaz eşya ithalatı 2008 yılında 229 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Ancak bu rakam 2007 yılı değerinin % 27 altındadır. Bu nedenle 2008 yılında ihracatımızda yaşanan gerilemenin bir bölümünün pazardaki daralmadan kaynaklandığı açıktır.

Kazakistan ithalatında birinci sırada olan Çin, aynı zamanda hem 2004-2008 döneminde ihracatını en çok artıran hem de son yıldaki daralmadan en az etkilenen ülkedir. Rusya, Kazakistan ile birlikte yer aldığı gümrük birliğinin sağladığı avantajlar sonucu ikinci sırada gelmekte ise de 2008 yılı ihracatı 2004 yılı rakamının sadece % 25 üzerine çıkabilmiştir. Üçüncü sırada gelen Güney Kore en çok pazar payı kaybeden ülke konumundadır. Güney Kore 2004 yılındaki % 35'lik pazar payını koruyamayarak 2008'de % 8'e gerilemiştir. İthalatta ilk sıralarda gelen ülkeler Ukrayna, Beyaz Rusya, İtalya, Endonezya ve Türkiye benzer ihracat performansları sergilemektedirler.

Kazakistan beyaz eşya ithalatının 101 milyon dolarını buzdolapları, 57 milyon dolarını fırın, ocak, ızgara vb. ürünler, 35 milyon dolarını çamaşır makineleri, 10 milyon dolarını elektrik süpürgeleri, 3 milyon dolarını bulaşık makineleri, 3 milyon dolarını ütüler, geri kalan 20 milyon dolarını ise diğer çeşitli ev aletleri oluşturmaktadır.

Boru ve Bağlantı Parçaları

DEMİR ÇELİK BORULAR VE BAĞLANTI PARÇALARI (gtip: 7305, 7306, 7307)

Yıllık ortalama % 9-10 oranında büyüyen Kazakistan ekonomisinde lokomotif sektörlerinin başında inşaat sektörü gelmektedir. İnşaat sektöründe büyüme hızı, son yıllarda ortalama yıllık % 30'lar düzeyinde gerçekleşmiştir.

Kazakistan'da orta ve uzun vadede uygulanması öngörülen projeler şöyle sıralanabilir:

- Kazakistan Ulaştırma Stratejisi çerçevesinde 2015 yılına kadar gerçekleştirilmesi öngörülen 10 milyar dolar kamu kaynaklarınca karşılanacak toplam 30 milyar dolar bedelli lojistik merkezleri, karayolları, uydu navigasyonlu ulaşım projelerini içeren 80 adet proje (öncelikli olarak Batı Çin Bölgesi ile Avrupa'ya birbirine bağlayacak 2,3 milyar dolar değerinde karayolu projesi);

- Kazakistan ile Kırgızistan'ı bağlayacak Almatı-Issıköl Yolu Projesi;

- Anlaşması imzalanmış ve projesi uluslararası bir konsorsiyumu tarafından hazırlanması öngörülen Hazar-Karadeniz Kanal İnşası Projesi;

- Hükümet tarafından 2007 yılı Mayıs ayında onaylanan Kazakistan'ın 2007-2015 Enerji Sektörünü Geliştirme Eylem Planı kapsamında gerçekleştirilmesi öngörülen 22 milyar dolar tutarında projeler;

- Kazakistan-Rusya Hazar Boru Hattı Konsorsiyumu (CPC) kapasite artırımı çerçevesinde Atreau-Samara boru hattı kapasitesinin iki katına çıkartılması projesi;

- Enerji ve Mineral Bakanlığı'nın 2009 yılında tamamlamayı öngördüğü, 100 milyon dolar değerindeki Aktau Şehri Nükleer Enerji Tesisi Kurulumuna ilişkin fizibilite çalışması;

- Tahmini değeri 150 milyon dolar olan Türkmenistan-İran-Kazakistan Demiryolu Projesinin 130 km'lik kısmına ilişkin fizibilite çalışması;

- 30 Ocak-6 Şubat 2011 tarihlerinde Astana ve Almatı şehirlerinin ev sahipliği yapacağı Asya Kış Olimpiyat Oyunları çerçevesinde 1 milyar dolar toplam bedelli spor tesisi, kayak merkezi, otel gibi yeni tesislerin inşası projeleri.

Bu projeler arasında özellikle Atreau-Samara boru hattı kapasitesinin iki katına çıkartılması projesi ile Kazakistan'da çelik boru talebinin artması çelik boru ithalatının yükselmesine neden olmuştur.

Kazakistan 2008 yılında 2 milyar dolar değerinde demir çelik boru ve bağlantı parçaları ithalatı gerçekleştirmiştir. Gerçekleşen ithalatın 1,3 milyar dolar'ı kaynaklı ve geniş çaplı demir çelik borulara aittir. Diğer ithalat kalemleri 568 milyon dolar ile demir çelikten diğer boru ve içi boş profiller, 171 milyon dolar ile boru bağlantı parçalarıdır.

Kazakistan'ın 2008 yılında 1,3 milyar dolar değerindeki kaynaklı ve geniş çaplı demir çelik boru ithalatındaki başlıca ülkeler, Çin (536 milyon dolar), Rusya (403 milyon dolar), Ukrayna (347 milyon dolar), Almanya (55 milyon dolar) ve İngiltere (3 milyon dolar) dir. 2,4 milyon dolar ile Türkiye sekizinci sırada yer almakta olup payı % 0,2 dir.

2008 yılında Kazakistan 568 milyon dolar değerinde demir çelikten diğer boru ve içi boş profil ithal etmiştir. Başlıca ithalat yaptığı ülkeler Çin (435 milyon dolar), Rusya (84 milyon dolar), Ukrayna (15 milyon dolar), Türkiye (7 milyon dolar) ve Almanya (4 milyon dolar) dir. Dördüncü sırada yer alan Türkiye'nin payı % 1,3'dür.

Kazakistan'ın 2008 yılında 171 milyon dolar değerindeki demir çelik boru ve bağlantı parçaları ithalatındaki başlıca ülkeler, İtalya (54 milyon dolar), Rusya (27 milyon dolar), Çin (20 milyon dolar), ABD (11 milyon dolar) ve İngiltere (9 milyon dolar) dir. 6,6 milyon dolar ile Türkiye yedinci sırada yer almakta olup aldığı pay % 3,8 dir.

2007-2008 döneminde Kazakistan'ın demir-çelik boru ve bağlantı parçaları ithalatı üç katının üzerinde artmış, Türkiye'nin aynı ürünlerde bu ülkeye gerçekleştirdiği ihracat ise % 11 oranında gerilemiştir. Demir-çelik boru ve bağlantı parçalarında yüksek ihracat potansiyeline sahip Türkiye'nin Kazakistan'da yapılacak fuar katılımı, tanıtım, pazarlama ve ticaret heyeti faaliyetleri ile pazar payını rahatlıkla artırabileceği düşünülmektedir.

BORU, KAZAN, TANK, DEPO VE DİĞER BENZERİ CİHAZLAR İÇİN MUSLUKLAR, VALFLER VE BENZERİ CİHAZLAR (gtip: 8481)

Kazakistan boru, kazan, tank ve depolar için musluk ve vana ithalatı 2008 yılında 599 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. 2007 yılına göre sektör ithalatı yaklaşık olarak % 82 oranında artış göstermiştir. Bununla birlikte ülkemiz toplam ihracatı ise 328 milyon dolar civarındadır. 2008 yılında Kazakistan'a yapılan 5,5 milyon dolar dolayında ihracat ile ülkemiz Kazakistan pazarında %0,9'luk pazar payı ile en çok ithalat yapılan ülkeler arasında 11. sıradadır.

Ülke büyük oranda hammadde ve yarı mamul ihracatı gerçekleştirirken petrol ve petrol ürünleri dışında diğer nihai ürünleri büyük oranda ithal etmektedir. Kazakistan'da gerçekleştirilen inşaat sektörü yatırımları içerisinde Türk müteahhit firmalarının doğrudan yatırımları önemli orandadır. Bu yatırımlar ile birlikte Kazakistan musluk ve vana ithalatı da artmaktadır. Türkiye'nin 2008 yılında Kazakistan'a gerçekleştirdiği musluk ve valf ihracat rakamları şu şekilde gerçekleşmiştir:

- Basınç düşürücü valfler (0,2 milyon dolar)
- Yağlı hidrolik valfleri (0,009 milyon dolar)
- Çek valfler (0,5 milyon dolar)
- Emniyet / Bırakma valfleri (0,15 milyon dolar)
- Diğer Muslukçu Eşyası (4 milyon dolar)
- Musluk, valf v.b. cihazların aksam ve parçaları (0,4 milyon dolar)

2009 yılı başında ortaya çıkan ve Kazakistan'ı da etkileyen ekonomik durgunluk sonrasında, inşaat sektörünün hareketlenmesi ile birlikte Türkiye'nin Kazakistan'a, inşaatlarda ve sıhhi tesisatlarda kullanılan diğer muslukçu eşyası ihracatının artması beklenmektedir.

Kazakistan'ın Türkiye'ye boru, kazan, depo ve tanklar için musluklar ile vanalar ticaretinde uyguladığı

gümrük vergisi oranı %5'tir.

Boya Sanayi

İNŞAAT BOYALARI (gtip: 3208 3209, 3210, 3214)

Kazakistan'ın inşaat boya ürünleri ithalatı 2008 yılında 120 milyon dolar olmuştur. İnşaat boya ithalatının % 62'sini susuz ortamda eriyen boyalar, % 22'sini macunlar, dolgu ve sıvama malzemeleri, % 13'ünü sulu ortamda dağılan ve çözülen boyalar, % 3'ünü ise diğer boyalar ve vernikler oluşturmaktadır. Türkiye pazarın son yıllarda en önemli 2. tedarikçisi olmuştur. 2008 yılında ithalatın % 9'u Türkiye'den gerçekleştirilmiştir ve Kazakistan'a olan toplam ihracatımız 12 milyon dolar olmuştur. Pazarın diğer önemli tedarikçileri Rusya Federasyonu, Almanya, Çin, Polonya, İsveç, Finlandiya, BAE, İngiltere ve İtalya'dır.

Başlıca beş tedarikçi ülke ithalatın yaklaşık % 68'ini oluşturmaktadır. İleri teknoloji ile üretilen daha kaliteli boyalar genellikle Almanya başta olmak üzere AB ülkeleri ve Türkiye'den ithal edilmektedir. Diğer fiyatı ve kalitesi düşük ürünler ise Rusya Federasyonu, Çin ve diğer BDT ülkelerinden ithal edilmektedir. Ancak son yıllarda AB ülkeleri tarafından Rusya Federasyonu'nda yapılan yatırımlar (Finlandiya, Almanya, İsveç ve İtalya başlıca yatırım yapan AB ülkeleridir) ve Rusya Federasyonu ile Kazakistan arasında mevcut olan gümrük birliğinden dolayı, Rusya Federasyonu pazarda çok rekabetçi konumundadır. Pazara yapılan inşaat boya ithalatının yaklaşık % 43'ü Rusya Federasyonu'ndan yapılmaktadır.

Kazakistan'ın başta Almatı ve Astana olmak üzere belli başlı şehirlerinde konut ve ticaret merkezleri gibi birçok binanın mevcut inşası ve geleceğe yönelik planlar göz önünde bulundurulduğunda, inşaat malzemelerine ve inşaat boya ürünlerine olan talebin devam edeceği düşünülmektedir. Ancak pazara yeni girecek inşaat boyası üreticisi firmalarımızın (özellikle dış cephe boya ürünlerinde) ülkedeki iklim koşullarına dikkate alarak pazar için doğru ürünleri seçmelidirler.

Cam ve Seramik İnşaat Malzemeleri

İNŞAAT CAMI (gtip: 7005, 7007, 7008, 7016, 7019)

Kazakistan 2008 yılında 128 milyon dolar değerinde inşaat camı ithal etmiştir. Kazakistan'ın inşaat camı ithalatının yarısından Çin ile Rusya'dan gerçekleştirmektedir. Türkiye ise %12 paya sahiptir. Türkiye, 2008 yılında toplam 388 milyon dolar değerinde inşaat camı ihracatı gerçekleştirmiş olup toplam inşaat camı ihracatımızda Kazakistan'ın payı yaklaşık %4 civarındadır.

Kazakistan inşaat camı sektörü son yıllarda büyüme kaydetmiş, ancak, 2008 yılında 2007 yılına oranla % 10'luk bir daralma yaşamıştır. Bu daralmanın kredi sıkışıklığından meydana geldiği tahmin edilmektedir. Astana, Almatı ve Atrou inşaat yatırımlarının en fazla olduğu şehirlerdir.

2008 yılı ile 2009 yılı verileri incelendiğinde Kazakistan'a olan ihracatımız azalma görülmüştür. Kazakistan'a olan 2008 yılı ihracatımızda çok katlı yalıtım camları toplam inşaat camı ihracatımızın % 63'ü ile ilk sırada gelmektedir. Emniyet camları ve lamine edilmiş camlar toplam inşaat camı ihracatımızın % 26'sını, cam lifleri % 7'sini, float cam ve yüzeyi taşlanmış veya parlatılmış camlar % 3'ünü, inşaat ve binalar için dökme kalıp camlar ise %1'ini oluşturmaktadır.

Sahip olduğu ekonomik kaynaklar itibarıyla yakın gelecekte zengin bir ülke haline gelmesi beklenen Kazakistan'a, mevcut girişimler ışığında yapılan çalışmaların ülkenin potansiyelinin çok gerisinde olduğu düşünülmekte ve bu sektöre yönelik çalışmaların artırılmasının faydalı olacağı tahmin edilmektedir.

SERAMİK İNŞAAT MALZEMELERİ (gtip: 6902, 6908, 6910)

Seramik inşaat malzemeleri alanında 2008 verileri ile Kazakistan'ın toplam ithalatı 183 milyon dolar düzeyindedir. Türkiye %3'lük pay ile Kazakistan'ın ithalatında 4. sırada yer almaktadır. Rusya % 43'lük payla pazarın yarısına yakınına hakim konumdadır. İkinci sırada olan Çin'in payı % 33, 3. sırada olan Ukrayna'nın payı % 6, ve 5. sıradaki Almanya'nın payı % 3 dolayındadır.

Küresel ekonomik durgunluk nedeniyle ortaya çıkan ekonomik etki Kazakistan'ın inşaat sektöründe önemli bir daralmaya neden olmuştur. Seramik inşaat malzemeleri ihracatımız 2009 yılında Ukrayna'ya yapılan ihracatta düşüş meydana gelmiştir.

Rusya ve Çin'in pazardaki hakimiyetine rağmen Türkiye'nin toplamda 502 milyon dolarlık ihracat hacminden Kazakistan'ın 3,2 milyon dolarlık pay alması potansiyelin çok altında olması şeklinde değerlendirilmelidir. Azalan petrol fiyatları Kazakistan'ın gelirini dolayısıyla talebini azalttıysa da, önümüzdeki dönemlerde tekrar artış göstermesi, beklenen büyüme oranları çerçevesinde Türkiye'nin pazardan daha fazla pay almasını sağlayacaktır.

Doğal Taşlar

ÇİMENTO, İŞLENMİŞ DOĞAL TAŞLAR, ASFALTTAN /BENZERİ MADDEDEN ÇATI/BİNA YÜZEYLERİNDE KULLANILAN EŞYA, ÇİMENTODAN, BETONDAN, SUNİ TASTAN EŞYA (gtip: 2523, 6802, 6807, 6810)

Kazakistan, petrol ihracatından elde ettiği gelirin önemli bir bölümüne ait ve dış yatırımına ve iyileştirilmesine ayırmıştır. Yıllık ortalama % 9-10 oranında büyüyen Kazakistan ekonomisinde, lokomotif sektörlerinin başında inşaat sektörü gelmektedir. İnşaat sektöründe büyüme hızı, son yıllarda ortalama yıllık % 30'lar düzeyinde gerçekleşmiştir. 2008 yılında dünya genelinde yaşanan ekonomik kriz, inşaat sektöründe durgunluğa sebep olmuşsa da; Kazakistan hükümetinin aldığı acil eylem programı ile piyasada istikrar sağlanmıştır.

Türk sermayesinin en fazla yatırım yaptığı 5. ülke olan Kazakistan, Orta Asya ve Türk Cumhuriyetleri içerisinde en yüksek kişi başı GSYİH' ya sahip ülkedir. Bu anlamda Türk işadamları için Orta Asya'daki önemli bir pazardır. Türk müteahhitlik firmalarının Kazakistan'da son üç yılda üstlendiği işler genellikle konut, altyapı, karayolu ve ticaret merkezi inşası alanlarında olmuştur.

İnşaat sektöründe yaşanan gelişmeler beraberinde inşaat malzemelerine olan talebi de etkilemiştir. 2008 krizi ile durgunluğa giren sektörde çimento alımı en fazla düşüş görülen alan olmuştur. Dünyadan gerçekleştirilen ithalat %28 oranında azalırken; Türkiye'den yapılan ithalat aynı dönemde %9 artmıştır. Ancak 2008-2009 döneminde kriz etkisini göstermiş ve %93'e ulaşan ciddi bir azalma görülmüştür. Dünya çimento ihracatında 4. sırada yer alan Türkiye'nin özellikle bu pazara daha fazla önem vermesi ve pazardaki çalışmalarını artırması faydalı olacaktır.

İşlenmiş doğal taş sektörü, Türkiye'nin ihracat potansiyelinin yüksek olduğu bir diğer sektördür. 2008 yılında dünya ihracatında %8,7'lik değer ile 3. sırada yer almıştır. 2008 yılında Kazakistan'ın dünyadan yaptığı işlenmiş mermer ithalatı %58 artış gösterirken; Türkiye'den yapılan alım %100 artmıştır. Ancak bu olumlu hava ekonomik krizden etkilenerek 2008-2009 döneminde % 47,1 azalmıştır. Kazakistan'da devam eden inşaat faaliyetleri, Türk müteahhitlerin yatırımları ve önceki yıllardaki mermer ihracatımız düşünlüğünde bu pazarda yapılacak çalışmalara önem verilmesi faydalı olacaktır.

Elektrikli Makineler ve Kablolar

Elektrikli Su Isıtıcıları (gtip: 8516)

Kazakistan'ın "elektrikli ısıtıcılar, fırınlar ve benzeri ev-tipi elektro-termik cihazlar" ithalatı 2008 yılında 98 milyon dolar olmuştur. İthal edilen başlıca ürünler:

- 8516.60: Elektrikli fırın, ocak vb cihazlar (24,8 milyon dolar)
- 8516.29: Elektrikli ısıtma cihazları, sobalar vb. (15,5 milyon dolar)
- 8516.80: Elektrikli ısıtıcı rezistanslar (15,5 milyon dolar)
- 8516.50: Mikrodalga fırınlar (12 milyon dolar)
- 8516.10: Elektrikli su ısıtıcılar (12 milyon dolar)

Türkiye'nin Kazakistan'a GTİP 8516 ihracatı 2008 yılında 8,8 milyon dolar olmuştur. 2009 verileri ihracatta azalmaya işaret etmektedir. Türkiye Kazakistan'ın 2008 yılı "Ev-tipi elektro-termik cihazlar, rezistanslar" ithalatında %4'lük payla beşinci sıradadır. Sert karasal iklim kuşağında yer alan Kazakistan'ın kışın soğuk mevsim elektrikli soba, ocak, fırın vb. ve elektrikli küçük ev aletleri için potansiyelini korumaya devam edeceği tahmin edilmektedir.

Kazakistan'ın 2008 yılı "elektro-termik cihazlar" ithalatında başlıca ülkeler Çin, Rusya, ABD ve İtalya'dır. Kazakistan, ülkemize ve MFN kapsamındaki diğer ülkelere 8516 ve tüm alt GTİP'lerine %5'lik gümrük vergisi uygulamaktadır. Rusya menşeli ürünler, Kazakistan ve diğer bazı eski Sovyet Cumhuriyetleri arasında yürürlükte olan gümrük anlaşmaları nedeniyle ülkeye gümrüksüz olarak ithal edilmektedir.

KABLO VE TELLER (gtip: 8544)
ELEKTRİK TRANSFORMATÖRLERİ (gtip: 8504)
ELEKTRİK ANAHTARLARI, SİGORTALAR VB. (gtip: 8536)
ELEKTRİK KONTROL, DAĞITIM TABLOLARI (gtip: 8537)

-Ülkenin elektrik sektörü-

Kazakistan'ın kurulu elektrik üretim kapasitesi 18.981 MegaWatt (MW) ve kullanılabilir kapasite ise 14.788 MW'tır. Ülkede 71 tane elektrik santrali vardır ve kapasitenin %88'ini termik santraller, %12'sini hidroelektrik santralleri (HES) oluşturmaktadır. 2007 yılında ülkenin elektrik üretimi 76,36 milyar kilowatt/saat (kW/s), tüketim ise 76,43 milyar kW/s olmuştur. Elektrik üretiminin, %85'i kömürlü termik santrallerden, %11'i HES'lerden, kalanı da doğalgaz santrallerinden elde edilmektedir. Ülkenin iletim-dağıtım hatlarının toplam uzunluğu 560,000 Km'dir. Sibirya-Kazakistan-Ural eksenindeki uluslararası ana iletim hattının uzunluğu ise 1900 Km'dir.

Kazakistan teknik olarak ihtiyacını karşılayacak miktarda elektrik üretiyor olmasına rağmen altyapıdaki eskime ve bozulma yüzünden 1992'den beri elektrik kesintileri yaşanmaktadır. Ülkenin iletim-dağıtım altyapısının eskiliği üretilen elektriğin %15'nin kaybolmasına neden olmaktadır. Elektrik iletim-dağıtım hatlarında rehabilitasyon yatırımlarına ihtiyaç vardır. Kazakistan'ın gaz türbinlerinin %94'ü, buhar türbinlerinin %57'si ve buhar kazanlarının %33'ü en az yirmi yıllıktır. Bu nedenle, özellikle termik santrallerde ciddi biçimde yenileme yatırımlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Nitekim makine-ekipman eskiliği yüzünden ülkenin elektrik santralleri %65 kapasiteyle çalışmaktadır. Bu yatırımların gerçekleştirilmesi halinde, 2009'dan itibaren elektrik üretiminin tüketimi karşılayamayacağı ve ciddi elektrik kesintileri yaşanacağı ifade edilmektedir. Ayrıca, üretim santralleri kuzey ve orta bölgelerinde yoğunlaşmakta ve bunlar güneye bağlı olmadıklarından ihtiyaç fazlası elektriği ihraç etmektedirler. Güney bölgesi ise, kuzeydeki santrallerle bağlı olmadığından elektrik ithal etmektedir. Kuzey ve güney bölgelerini birbirine bağlamaya yönelik yatırımlar gündemdedir.

Sektördeki tüm bu sorunlara çözüm için hükümet 2007-2015 yıllarını kapsayan ekonomik kalkınma planında güç üretim tesislerinin yenilenmesini, kuzey-güney iletim hattının devreye alınmasını ve küçük

Yeni bir enerji sisteminin temel bileşenleri olarak talep edenlerin programını gerçekleştirilmesi için gerekli tesisleri açılmasına ve mevcutların yenilenmesine ihtiyaç vardır. Kazakistan otoriteleri, tüm bu projeler için, 2015 yılı itibariyle elektrik sektörünün geliştirilmesine 21 milyar dolarlık yatırım çekmeyi planlamaktadırlar.

Kablo ve Teller (gtip:8544)

2008 yılında 344 milyon dolar izoleli kablo ve tel ithalatı gerçekleştiren Kazakistan, bunun 52 milyon dolarlık kısmını Türkiye'den sağlamıştır.

Kazakistan'ın 2008 yılında en çok ithal ettiği başlıca ürün grupları şunlardır:

- 854449: Gerilimi 80V.'u geçmeyen elektrik iletkenleri (190 milyon dolar)
- 854460: Gerilimi 1000V.'u geçen elektrik iletkenleri (87 milyon dolar)

Kazakistan kablo ve tel ithalatının yarısından fazlasını gerilimi 80V.'u geçmeyen elektrik iletkenleri oluşturmaktadır. Buna paralel olarak Türkiye'nin 2008 yılında Kazakistan'a yapmış olduğu kablo ve tel ihracatında ilk sırada %70'i aşan payla gerilimi 80V.'u geçmeyen elektrik iletkenleri yer almaktadır. Kazakistan ithalatında bu ürün grubunu dörtte bir payla gerilimi 1000V.'u geçen elektrik iletkenleri izlemektedir. Ancak Türkiye'nin bu ürün grubu için gerçekleştirmiş olduğu ihracat gerilimi 80 V.'u geçmeyen elektrik iletkenlerine göre oldukça düşük kalmaktadır. Türkiye'nin Kazakistan'a yapmış olduğu gerilimi 1000V.'u geçen elektrik iletkenleri ihracatı Kazakistan'a yapılan toplam kablo ve tel ihracatının yalnızca %7'sini oluşturmaktadır. Kazakistan'ın bu ürün grubu için gerçekleştirdiği ithalata baktığımızda son yıllarda önemli artışlar yaşandığını görmekteyiz. 2009 yılında Kazakistan'a yapılan kablo ve tel ihracatında ciddi düşüş yaşayan Türk kablo sektörü yeniden bir artış trendi yakalayabilmek için özellikle pazardaki payı ve ithalat artış oranları yüksek ürünlerin ihracatına yönelmelidir.

2008 yılında Kazakistan kablo ve tel ithalatında ilk sırada pazarın üçte birine hakim olan Rusya yer almaktadır. Türkiye ise %15 pay ile Rusya'yı takip etmektedir.

Sovyetler Birliği döneminden kalan elektrik iletim ve dağıtım hatlarının modernleştirilmesi ve bu alanda yeni yatırım programı dahilinde elektrik üretim kapasitesinin 2016 yılına kadar yaklaşık 6500 mw artırılması hedeflenmektedir. Bu çerçevede önümüzdeki yıllarda kablo talebinde artış beklenmektedir. Ayrıca inşaat, ulaşım ve telekomünikasyon sektörlerindeki canlanmalar da yine kablo talebi açısından önemli gelişmelerdir. Kazakistan kablo ithalatında % 0 gümrük vergisi uygulamaktadır.

Elektrik Transformatörleri (gtip:8504)

Kazakistan 2008 yılında 275 milyon dolarlık elektrik transformatörü ithal etmiştir. İthalatta 2007'ye göre %8'lik artış olmakla birlikte, 2009 yılında küresel ekonomik konjonktür nedeniyle ithalatta azalma beklenmektedir. 2008 yılında en çok ithal edilen alt-ürünler:

- 8504.23: Sıvı dielektrik transformatörleri, Kapasite> 10.000 KVA (107 milyon dolar)
- 8504.44: Statik konvertörler (başka yerde sınıflanmamış-B.Y.S.) (76 milyon dolar)
- 8504.22: Sıvı dielektrik transformatörleri, Kapasite: 650 -10.000 KVA (27 milyon dolar)

Ülkemizin Kazakistan'a transformatör ihracatı 2008'de bir önceki yıla göre %84 oranında artarak 13 milyon dolara ulaşmıştır. 2009'un on aylık verileri ciddi bir düşüşe işaret etmekteyse de, ilerleyen zamanda ülkedeki elektrik üretim-iletim-dağıtım yatırımlarının hızlanmasıyla sektörde güçlü bir talebin yeniden oluşması beklenmektedir.

Kazakistan transformatör pazarındaki başlıca ülkeler: Ukrayna, Rusya, Çin, İtalya, Almanya olarak sıralanmaktadır. Türkiye 2008 yılında %3,5'lik payla yedinci sıradadır. Ukrayna ve Rusya'nın ürünleri, Kazakistan ve diğer bazı eski Sovyet Cumhuriyetleri arasında yürürlükte olan gümrük anlaşmaları ve serbest ticaret bölgesi nedeniyle ülkeye gümrüksüz olarak ithal edilmektedir.

Elektrik Anahtarları, Sigortalar (gtip:8536)

(8536: Gerilimi 1000 V'u geçmeyen elektrik devresi teçhizatı)

Kazakistan'ın 8536 GTİP grubunda 2008 yılı ithalatı 92 milyon dolar olmuştur. İthal edilen başlıca alt ürünler:

- 8536.90: Elektrik devresi anahtarlama-koruma cihazları (B.Y.S.), gerilim<=1.000 V. (25,8 milyon dolar)
- 8536.20: Otomatik devre kesiciler; gerilim<= 1.000 V. (16,7 milyon dolar)
- 8536.50: Gerilimi 1.000 Voltu geçmeyen elektrik anahtarları (B.Y.S.) (14 milyon dolar)
- 8536.49: Elektrik röleleri, gerilim: 60-1.000 V. (13,7 milyon dolar)

2008 yılında Türkiye Kazakistan'a 13 milyon dolarlık "GTİP 8536" ihracatı yapmıştır. Türkiye bu üründe Kazakistan'ın ithalatında %5'lik payla beşinci sırada yer almaktadır, ancak 2007'den 2008'e ve cari yılda ithalatta azalışlar yaşanmaktadır. Kazakistan'da önümüzdeki yıllarda beklenen elektrik sektörü yatırım sürecinde, Türk ürünleri için de önemli pazar fırsatları olacağı düşünülmektedir.

Kazakistan'ın "gerilimi 1.000 voltu geçmeyen elektrik devresi teçhizatı ithalatında başlıca ülkeler Rusya Çin, Almanya ve Fransa'dır. Kazakistan, MFN kapsamında 8536 ve tüm alt GTİP'lerine %0'lık gümrük vergisi uygulamaktadır.

Elektrik Kontrol, Dağıtım TAablol-PANOLARI (gtip: 8537)

Kazakistan'ın elektrik kontrol dağıtım tabloları ithalatı 2008'de bir önceki yıla göre %38 artarak 270 milyon dolara ulaşmıştır. "Gerilimi 1.000 Voltu aşmayan panolar"ın ithalatı 195 milyon dolar olurken, "gerilimi 1.000 Voltu aşanlar"ın ithalatı ise 75 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye'nin Kazakistan'a elektrik panoları ihracatı ise, 2008'de bir önceki yıla göre yaklaşık %22 oranında artarak 14,4 milyon dolar olmuştur. 2009 yılı verileri ise ihracatın önceki yıla göre azaldığını

göstermektedir. Kazakistan'ın 2008 yılı ithalat verilerine göre, Türkiye pazarında %7'lik payla beşinci sıradadır. Ülkede Türk malı elektrik panoları belli bir yere sahiptir. Elektrik yatırımlarına hız verilmesiyle gelişmesi beklenen elektrik devresi teçhizatı ve kontrol-kumanda panoları/tablolari pazarında Türk ürünleri için de önemli fırsatlar doğacaktır.

Kazakistan'ın "elektrik kontrol-dağıtım tabloları/panoları" ithalatında başlıca ülkeler Rusya, Almanya, İtalya ve Çin'dir. Kazakistan, MFN kapsamında 8537 ve tüm alt GTİP'lerine %0'lık gümrük vergisi uygulamaktadır.

Gıda İşleme Makineleri

GIDA İŞLEME MAKİNELERİ (gtip: 8434, 8435, 8437, 8438, 8417.20, 8419.31, 8421.11, 8479.20)

2008 yılında Kazakistan'a yaptığımız gıda işleme makineleri ihracatı 19 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Toplam 156 milyon dolarlık ithalat gerçekleştiren Kazakistan ithalatından % 12 oranında pay alan Türkiye pazardaki güçlü konumunu sürdürmektedir. 2004-2008 döneminde pazardaki ithalat artışının (%22) üzerinde bir ihracat artış hızı (%43) yakalanmış ve Türkiye, Almanya'dan sonra pazardaki ikinci ihracatçı konumuna yükselmiştir. Ancak 2008 yılı ihracatında bir önceki yıla göre %14 oranında bir küçülme yaşanmıştır. 2009 yılı rakamlarına göre küçülmenin telafi edildiği ve ihracatta artış sağlandığı görülmektedir.

2008 yılında Kazakistan'a 5 milyon doların üzerinde ihracat gerçekleştiren ve rakip olarak nitelendirilebilecek ülkelerden Kanada, Bulgaristan, İsveç, Avusturya ve Çin, Türkiye'den daha yüksek oranda ihracatlarını artırmışlardır. Almanya 40 milyon dolar ihracatla pazar liderliğini sürdürmeye devam etmektedir. Rusya ve İtalya sırasıyla 12,5 ve 7,5 milyon dolarlık ihracat yapmalarına karşılık son yıllardaki ihracat artışları çok yüksek değildir.

Kazakistan bu sektördeki ihracatımızın en büyük kısmını 8437.80 GTİP numaralı değirmencilik makineleri, özellikle un değirmenleri oluşturmaktadır. Bu ürünlerin ticaretinde Kazakistan Türkiye'nin en önemli pazarı, Türkiye de Kazakistan'ın en önemli tedarikçisidir. 2008 yılında Kazakistan 12,5 milyon dolarlık ihracat yapılmış olup, bu rakam Kazakistan'ın 40 milyon dolarlık ithalatının % 30'una tekabül etmektedir.

Kazakistan'da gıda işleme makinelerinin yerli üretimi oldukça sınırlı düzeyde olup, talebin çok büyük bir bölümü ithalatla karşılanmaktadır. 2008 yılı ithalatında görülen % 12 oranındaki azalmaya karşın önümüzdeki yıllarda sektör ithalatının ülkenin genel ekonomik performansıyla doğru orantılı olarak artması beklenmektedir.

Halı

HALI (gtip:57)

Kazak el halıları:

Kazakistan'da halı sanatının özel bir yeri vardır. Kazakistan'ın özellikle Özbekistan tarafında yer alan bölgelerinde eskiye dayalı zengin bir kirkitli dokuma sanatları kültürü bulunmaktadır. Başta Türkistan olmak üzere Çimkent ve Kızılorda yöreleri bu hususta merkez konumundadır. Geçmişte, genelde kamf tezgâhlarının kullanıldığı, bu tezgâhlarda halı, kilim, sumak, cicim ve baskur türü kirkitli dokumalar üretildiği, üretilen ürünlerin ise genellikle geleneksel olarak yaygı ve dekorasyon malzemesi olarak kullanıldığına dair halen geniş bir kültürel yaşam mevcuttur.

Türkistan ve Kızılorda bölgesinin 1853 yılında Rusların eline geçmesiyle birlikte adı geçen el sanatları ürünlerinin geleneksel üretim yöntemlerine devlet tarafından yön verilmeye başlanmıştır. Bu kapsamda halıcılığın atölyelerde üretilmesiyle birlikte, geleneksel olarak kullanılan dokuma tekniklerine de müdahale edilmiş ve eski orijinal dokuma tekniği bozularak kaliteyi olumsuz yönde etkileyen yeni bir dokuma tekniği uygulaması, devlet tarafından verilen kurslar vasıtasıyla yaygınlaştırılmıştır. Bunun sonucunda ise bir Orta Asya Türk kültürü olan halıcılık sanatı aslından uzaklaştırılmış, kamf ve ıstar tezgâhlar yerine sadece germe tip tezgâhlar kullanılmaya, kapalı düğüm yerine açık düğüm uygulanması, iki atkı yerine tek atkı atılmaya, atkı, çözgü ve ilmesi yün olan halılar yerine, atkısı, çözgüsü hatta ilmesi pamuk ya da geliş güzel sentetik ipler kullanılmaya, kök boyalar yerine kimyasal boyalar kullanılmaya başlanmıştır. Buna rağmen yarı göçebe hayatı yaşayan Kazaklar asırlarca motif ve desenlerini saklaya gelmiştir. Sonradan yapılan resmi müdahaleler, desenler konusunda fazla bir yozlaşma oluşturamamıştır. Kazakistan'da yarı göçebe hayatı ile dokuma sanatı birbiriyle kaynaşmış ve adeta düğüm olmuşlardır. Motifleri Hunlardan günümüze kadar bozulmadan ulaşmıştır.

Halı Dış Ticareti:

Kazakistan 2008 yılında 365 bin dolar halı ihraç etmesine karşın 20 milyon dolar ithalat gerçekleştirmiştir. Halı ithalatının % 29'unu Türkiye'den karşılamıştır. Türkiye 6 milyon dolarlık ihracatla Kazakistan pazarına en çok satış yapan ülke konumundadır. 2009 yılında Türkiye'nin Kazakistan'a halı ihracatı 25,9 milyon dolara yükselmiştir. Kazakistan'ın Türkiye'den ithal ettiği halıların % 98'ini makine halıları oluşturmaktadır. Ayrıca, 2009 ve 2008 yılları karşılaştırıldığında Kazakistan'a halı ihracatımızın arttığı görülmektedir.

Hazır Giyim

HAZIR GİYİM (gtip: 61, 62)

Hemen hemen her türlü tüketim malının ithalat yolu ile karşılandığı Kazakistan'da kişi başına gelirin yükselmesine paralel olarak hazır giyim ithalatı da hızla büyümektedir. 2004 yılında 38 milyon dolar olan hazır giyim ithalatı 2008 yılında 132 milyon dolara yükselmiştir. Kazakistan'da ucuz ürün çeşitleriyle pazarın üçte birine sahip olan Çin'le rekabet etmek oldukça zordur. Orta ve üst kalitedeki ürünler ise çoğunlukla İtalya'dan tedarik edilmektedir. İtalya Kazakistan hazır giyim pazarında %16 gibi oldukça önemli bir paya sahiptir. Türkiye'nin orta ve üst kalite ürün pazarındaki rekabet şansı daha fazladır. Halen çok sayıda firmamız Kazakistan perakende sektöründe yer almaktadır. Firmalarımızın doğrudan ya da franchising yoluyla perakende sektöründe etkinliklerini artırmaları, pazarda bilinirlik, kalıcılık ve pazar payının artırılması açısından önem taşımaktadır.

İlaç Sanayi

İLAÇ (gtip: 30)

Kazak hükümeti 2005-2011 yılları arasında sağlık sektörünü geliştirmek ve islah etmek için bazı programlar başlatmıştır. Kazakistan hükümeti, bu programların gerçekleştirilmesi ve sağlık hizmetlerinin devamı için 2009 yılında 299,5 milyar Tenge, 2010 yılında 411,6 milyar Tenge, 2011 yılında 368,9 milyar Tenge harcama yapmayı planlamıştır. 2008 yılında devlet sağlık sistemi için 55 milyar Tenge'lik ilaç alımı yapmıştır. 2009 yılında ise alımın 70 milyar Tenge olacağı beklenmektedir.

Kazakistan sağlık sektöründe toplam 3720 büyük ve küçük çaplı hastane ve sağlık klinikleri vardır. Ülkedeki sağlık merkezlerinin % 58'i devlete aittir ve sağlık konularında en önemli rolü devlet üstlenmiştir. Sağlık hizmetleri genelde Sağlık Bakanlığı tarafından verilmektedir. Ancak Savunma, İç İşleri ve Ulaştırma Bakanlıkları tarafından kendilerine bağlı olan kurumların çalışanlarına sağlık hizmeti verilmektedir. Özel klinikler; aile danışmanlığı, özel tıbbi danışmanlık, rehabilitasyon merkezi şeklinde hizmet vermektedir.

Sağlık Bakanının açıklamasına göre ülkede 2008 yılında 8 sağlık projesi tamamlanmış, 2009 yılında 18 projenin, 2010-2011 yılları arasında ise 78 sağlık projesinin (46 hastane, 36 klinik, 9 kan merkezi, 4 tüberküloz dispanseri, 3 doğum hastanesi) tamamlanması planlanmıştır. 2010-2011 yılları içindeki program için 248 milyar Tenge'lik bütçe ayrılmıştır.

Kazak halkının sağlığını etkileyen çeşitli çevresel problemler mevcuttur. Eski savunma sanayine bağlı radyoaktif ve kimyasal atıklar ve çeşitli testler yapılan araziler, hayvanlar ve insanlar için sağlık riskleri meydana getirmektedir. Endüstriye bağlı kirlilik bazı şehirlerde ciddi boyutlara ulaşmıştır. Aral denizine ulaşan iki önemli akarsuyun yataklarının sulama amacıyla değiştirilmesi sonucu kuruma başlamış ve kimyasal atıklar ve tuzdan oluşan bir katman oluşmuştur. Ayrıca Hazar bölgesinde tarım ilaçlarının yüksek miktarda kullanılmasına bağlı olarak toprak kirliliği; yanlış sulama tekniklerine bağlı aşırı tuzlanma gibi çevresel problemler söz konusudur. Çevresel kirlilik; ülkede kanser vakalarının artmasına, doğum kuşurları ve solunum ile ilgili ciddi problemlere neden olmaktadır. Ülkede sigara ve içki kullanımı da sağlığı ciddi şekilde etkilemektedir.

Sağlık Bakanlığının verilerine göre ülkedeki başlıca hastalıklar kalp-damar hastalıkları, kanser hastalıkları ve çeşitli verazalardan dolayı yaşanan travmalardır. Kalp-damar hastalıkları, ülkedeki ölümlerin % 50.3'ünü oluşturmaktadır. Ayrıca sosyal hastalıkların oranları da yüksektir. Dünya Sağlık Örgütüne göre Kazakistan'da tüberküloz oranı BDT ülkeleri içinde en yüksek olanlardan biridir.

Halen Kazakistan'da lisansı olan 626'den fazla ilaç firmasından sadece 150 tanesi gerçek anlamda faaliyet göstermektedir. Söz konusu firmaların % 90'ının merkezi ve deposu Almatı'dadır. İthalatın % 73'ü Almatı bölgesine, % 9.5'i Kostaıai bölgesine, % 3'ü Karaganda, % 3'ü Güney Kazakistan'a yapılmaktadır. Diğer 12 bölgenin toplam ilaç ithalatı % 11.4'dür (her bölgenin ithalatı % 1'in altındadır).

Kazakistan ilaç pazarı 2008 yılında 1 milyar dolar olmuştur. Yıllık büyüme eğilimi %15-20 arasındadır. Ülkede 2009 yılı itibarıyla 10 000 kayıtlı ilaç bulunmaktadır. Toplam pazarın % 12'sini sadece yerli üreticiler karşılamaktadır. Kazakistan'daki en büyük ilaç üreticisi Shymkent, Almaty Pharmaceutical Plant, Romat ve Leovit'dir. Ayrıca 100'den fazla ülkenin temsilcisi bulunmaktadır.

Kazakistan ilaç sektöründe Türk firmaları da faaliyet göstermektedir. Nobel, Eczacıbaşı, Abdi İbrahim, Mustafa Nevzat, Akpharma, Deltamed ve Turkuaz Grubu faaliyet gösteren başlıca firmalarımızdır.

Kazakistan'ın ilaç ithalatı 2008 yılında yaklaşık 726 milyon dolar olmuştur. Başlıca tedarikçi ülkeler Almanya, Fransa, Rusya Federasyonu, Hindistan, Macaristan, Belçika, İtalya, Avusturya, Slovenya ve İngiltere'dir. Türkiye önemli tedarikçiler sıralamasında 13. sırada yer almaktadır. Türkiye'nin Kazakistan'a ilaç ihracatı 2008 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık % 80 oranında artarak yaklaşık 12 milyon dolar olmuştur. Kazakistan'ın ilaç ithalatı içindeki payı % 2'dir.

Kazakistan'da iş yapmak isteyen firmalarımızın öncelikle, ülkedeki en büyük müşteri olan Sağlık Bakanlığının hangi sağlık projelerini yürüttüğünü ve ilaç tedarikçisi olan kuruluşlarının, ihraç edilecek ürünlerimiz hakkında gerekli bilgilere sahip olup olmadığının araştırılması gerekmektedir. Firmalarımızın, bu önemli tedarikçileri ürün katalogları, firma bilgileri ve ürünleri ile verebilecekleri hizmetler hakkında sürekli olarak bilgilendirmeleri gerekir. Ayrıca Sağlık Bakanlığı dışındaki tedarikçilere ulaşmak için tanıtım ve doğru dağıtım kanallarının oluşturulmasının gerekli olacağı ve bu durumun ihracatımıza olumlu yansıtacağı düşünülmektedir.

İnşaat Malzemeleri

DEMİR ÇELİK İNŞAAT MALZEMELERİ (gtip: 7214, 7216, 7228, 7308, 7318, 7326)

Kazakistan inşaat ve inşaat malzemeleri sektörü ülkenin en canlı sektörlerinden biridir. Tahminlere göre Kazakistan'ın toplam inşaat malzemeleri pazarı 1 milyar doların üzerindedir.

İnşaat malzemeleri üretimi alanında gelen yabancı sermaye miktarı son derece düşüktür. Devletin inşaat malzemeleri alanındaki en önemli kalkınma önceliği, modern teknoloji ve ekipmana dayalı ithal ikameci bir üretim sisteminin kurulmasıdır. Ancak şu anda Kazakistan inşaat sektörü, inşaat malzemeleri için ithalata bağımlı durumdadır.

Kazakistan, inşaat malzemeleri üretimi için yeterli hammaddeye sahiptir. Metalürji ve kimya sanayi atıkları da bu amaçla kullanılabilir. İthal edilen inşaat malzemelerinin ülkede üretilebilmesi için yeni teknoloji ve ekipmana ihtiyaç duyulmaktadır. Bu durum, Kazak hükümetinin de geliştirmek istediği öncelikli sanayi politikaları arasında yer almaktadır.

Kazakistan'da kullanılan inşaat malzemelerinin % 47'si yerli üretimle karşılanmaktadır. Üretilen başlıca inşaat malzemeleri çimento (1 fabrika mevcut), tuğla, inşaat boya (3 fabrika mevcut), ahşap kapı ve çerçeveler, çelik kapılar ve çeşitli çatı malzemeleridir. Diğer tüm ürünler ithal edilmektedir. Başlıca tedarikçi ülkeler Türkiye, Çin ve Almanya'dır.

Kazakistan'da inşaat malzemeleri sanayi uluslararası standartların çok daha gerisindedir. Kazak firmaları ucuz el işçiliği kullanmakta, üstün teknoloji ve katma değerli ürünleri yapamamakta ve bunlardan dolayı da vasat inşaat malzemeleri üretmekte, kalite ve teknoloji açısından rekabetçi olamamaktadırlar.

Kazakistan'ın eski yapılarında genellikle yığma beton (kalıp beton) kullanılmıştır. Eski evler bir veya iki odalıdır. Yerler plastik kaplama, çerçeveler çift, ahşap veya metaldir. Yeni konutlar genelde daha büyük (140 m2 ve üzeri yapılmakta), daha gösterişlidir; ısıya dayanıklı ve modern inşaat malzemeleri kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle dış cephelerde (daha çok ticaret merkezleri için) cam ve granit dış cephe sistemleri kullanılmaya başlanmıştır. Yapılarda çelik konstrüksiyon sistemleri de kullanılmaktadır.

Ülkeye ithal edilen ürünler özellikle bu konularda uzmanlaşmış mağazalarda ve inşaat malzemeleri pazarlarında satılmaktadır. Özellikle mağazalarda satılan ürünlerde kalite ön plandadır. Almatı'da inşaat malzemelerinin satıldığı (Barakoka, Arman, Tastak, Salamat ve Dania gibi) birçok inşaat malzemesi pazarı mevcuttur. Hemen hemen her ürün perakende olarak bu pazarlarda satılmaktadır. Şehir merkezinde ise küçük çaplı daha kaliteli ürünlerin satıldığı mağazalar (Örn. Şeber Mağazası - daha çok İtalyan ve İspanyol ürünler satılmaktadır) ve Reiz yapı marketi mevcuttur. Bazı mağazalar ve pazarlarda Türk ürünleri satılmaktadır.

Almatı'da hemen hemen her çeşit inşaat malzemesinin satıldığı, çeşit ve fiyat alternatifinin olduğu inşaat malzemeleri pazarları mevcuttur.

Kazakistan'a ithal edilen tüm ürünler için kalite sertifikası beyanı zorunluluğu vardır. Uygunluk sertifikaları malın Kazakistan'da satışını yapmak için ön şart olarak aranmaktadır. Söz konusu sertifikalar Kazakistan Cumhuriyeti Enerji Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Standardizasyon, Metroloji ve Belgelendirme Komitesi -GOSSTANDART (yeni adı KAZMEMST) tarafından, ülke standart ve normlarına göre sertifikalandırılmaktadır. KAZMEMST'in kendine ait laboratuvarlarında ürünlerin testleri yapılmaktadır. Kuruluşun her bölgede laboratuvarları mevcuttur. Kazakistan'a yapılan ticaretin ve mal satışının yasal ve güvenli yolu ürettiğiniz mallara sertifika almaktır. Sertifikalandırma işlemleri numune göndererek yapılabildiği gibi, ürününüz gümrükte bekletilerek numune alınabilir veya doğrudan standart uzmanlarının fabrikaya gelip numune alıp test yapması şeklinde de olmaktadır.

Kazakistan'da dağıtım ağı sistemi çok gelişmemiştir. Distribütör, toptancı ve perakendeci gibi kavramlar henüz tam olarak oturmamıştır. Yurt dışından gelen inşaat malzemeleri ithalatçıların kendi depo veya mağazalarında veya perakende pazarlarda müteahhitlere veya diğer alıcılara satışa sunulmaktadır.

Kazakistan'da özellikle Almatı'da inşaat malzemelerinin satıldığı ve toptancı ve perakendecilerden oluşan birçok pazar mevcuttur. Genelde buralarda bizce çok fazla tanınmayan ürünler satılmaktadır. Bazı pazarlarda bilinen ürünlere de rastlanmaktadır. Bunların arasında Türk ürünleri mevcuttur.

Kazakistan doğal kaynaklar bakımından dünyanın en zengin ülkelerinden biridir. Ülke zengin petrol ve doğalgaz rezervlerinin yanı sıra uranyum, bakır, krom, kurşun, çinko, manganez, kömür ve demir cevheri ile altında başlıca üreticidir.

Kazakistan 2007 yılında 4,7 milyon ton ham çelik üretmiştir. Aynı yıl 3,9 milyon ton mamul ve yarı mamul demir çelik ihracatı ve 2,8 milyon ton civarında da ithalat gerçekleştirmiştir. Kazakistan'ın toplam çelik tüketimi yılda 2 milyon ton civarındadır. Bu miktar dünya tüketiminin % 0,2'sinden daha düşüktür. 2012 yılına kadar demiryolları ve diğer altyapı projeleri için malzeme ihtiyacı nedeniyle ülkenin çelik tüketiminin 3 milyon tona çıkması beklenmektedir.

Kazakistan 2008 yılında toplam 1,7 milyar dolar değerinde demir çelik inşaat malzemesi ithalatı gerçekleştirmiştir. Kazakistan'ın demir çelik inşaat malzemeleri ithalatında, 741 milyon dolar ile demir çelikten aksamı ilk sırada yer almaktadır. İkinci olarak 279 milyon dolar ile demir çelikten diğer eşya, ardından 259 milyon dolar ile inşaat demiri, 255 milyon dolar ile demir veya alaşımsız çelikten profiller, 159 milyon dolar ile alaşımlı çelikten çubuklar ve 79 milyon dolar ile demir çelik vida, somun ve civata gelmektedir. Bu ürünler arasında, inşaat demiri, demir veya alaşımsız çelikten profiller, demir çelikten inşaat aksamı ve demir çelikten diğer eşya Türkiye'nin ihrac potansiyelinin en yüksek olduğu ürünlerdir.

Kazakistan'ın 2008 yılında 741 milyon dolar değerinde demir çelik inşaat aksamı ithal ettiği başlıca ülkeler, Azerbaycan (152 milyon dolar), Rusya (140 milyon dolar), Almanya (106 milyon dolar), Çin (92 milyon dolar) ve Türkiye (77milyon dolar) dir. Beşinci sırada yer alan Türkiye'nin payı % 10 dur.

2008 yılında Kazakistan 279 milyon dolar değerinde demir çelikten eşya ithal etmiştir. Başlıca ithalat yaptığı ülkeler İngiltere (40 milyon dolar), İtalya (40 bin dolar), Rusya (40 bin dolar), Türkiye (25 bin dolar) ve Çin (21 bin dolar) dir. Dördüncü sırada yer alan Türkiye'nin payı % 9'dur.

Kazakistan 2008 yılında 259 milyon dolar değerinde inşaat demiri ithal etmiş olup başlıca tedarikçileri Rusya (147 milyon dolar), Özbekistan (68 milyon dolar), Çin (20 milyon dolar), Ukrayna (19 milyon dolar) ve Almanya (3 milyon dolar) dir. Sekizinci sırada yer alan Türkiye 2008 yılında Kazakistan'a sadece 71 bin dolar değerinde inşaat demiri ihraç etmiştir.

Kazakistan'ın 2008 yılında 255 milyon dolar değerindeki demir veya alaşımsız çelikten profil ithalatındaki başlıca ülkeler, Rusya (154 milyon dolar), Ukrayna (44 milyon dolar), Çin (14 milyon dolar), Özbekistan (13 milyon dolar) ve İtalya (5 milyon dolar) dir. 4,4 milyon dolar ile Türkiye yedinci sırada yer almakta olup aldığı pay % 1,7dir.

2007-2008 döneminde Kazakistan'ın demir-çelik inşaat malzemeleri ithalatı % 15 oranında artmış, Türkiye'nin aynı ürünlerde bu ülkeye gerçekleştirdiği ihracat ise % 19 oranında gerilemiştir. Türkiye'nin Kazakistan'a başta inşaat demiri olmak üzere demir çelik profiller, inşaat aksami ve demir çelik eşya ihracatını daha da artırma imkanı bulunmaktadır. Bu yönde ülkede yapılacak fuar katılımı, tanıtım, pazarlama ve ticaret heyeti faaliyetlerinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Adi Metalden Eşya (gtip: 8301, 8302, 8311)

Kazakistan'ın 2008 yılı adi metalden eşya ithalatı 2007 yılı ile kıyaslandığında % 27 oranında artarak 93 milyon dolar olmuştur. Kazakistan'ın 2008 yılında ithalat yaptığı başlıca adi metal ürünleri; 49 milyon dolar ile adi metalden tel, çubuk, boru ve levhalar, 32 milyon dolar ile donanım ve tertibat eşyası ve 11 milyon dolar ile kilit ve sürgülerdir.

Kazakistan 2008 yılında 49 milyon dolar değerindeki adi metalden tel, çubuk, boru ve levha ithalatındaki başlıca ülkeler, Rusya (17 milyon dolar), Çin (7 milyon dolar), Türkiye (7 milyon dolar), Almanya (3 milyon dolar) ve ABD (2 milyon dolar) dir. 7 milyon dolar ile üçüncü sırada yer alan Türkiye'nin payı % 14 dür.

2008 yılında Kazakistan 32 milyon dolar değerinde adi metalden donanım tertibat eşyası ithal etmiştir. Başlıca ithalat yaptığı ülkeler Çin (6 milyon dolar), Almanya (5 milyon dolar), Türkiye (5 milyon dolar), Rusya (4 milyon dolar) ve Polonya (2 milyon dolar) dir. Üçüncü sırada yer alan Türkiye'nin payı % 16 dır.

Kazakistan'ın 2008 yılında 11 milyon dolar değerindeki adi metalden kilit ve sürgü ithalatındaki başlıca ülkeler, Rusya (4 milyon dolar), Çin (2 milyon dolar) ve Türkiye (1 milyon dolar) dir. Üçüncü sırada yer alan Türkiye'nin aldığı pay % 10 dur.

Bu bilgiler ışığında adi metalden eşya ihracatı yapan firmalarımızın Kazakistan pazarından daha fazla pay alabilmesi mümkün görülmektedir. Bu çerçevede, pazara yönelik olarak yapılacak fuar, tanıtım, pazarlama, ticaret heyeti faaliyetlerinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

İş ve Maden Makineleri

İNŞAAT VE MADEN MAKİNELERİ (gtip: 8426, 8430, 8474)

Kazakistan 2008 yılında 1,9 milyar dolar değerinde inşaat ve maden makinesi ithal etmiştir. Kazakistan'ın inşaat ve maden makinesi ithalatının yarısından fazlasını Çin, Rusya, Almanya, ABD ve Finlandiya'dan gerçekleştirmiştir. Türkiye ise Kazakistan'a 2008 yılında 22 milyon dolar değerinde inşaat ve maden makineleri ihracatı gerçekleştirmiş ve Kazakistan'a en fazla inşaat ve maden makinesi ihraç eden ülkeler sıralamasında 8. sırada yer almıştır.

Türk müteahhitlik firmaları Kazakistan'da 2007 yılı sonu itibariyle, yaklaşık 7 milyar Dolar tutarında 276 proje üstlenmişlerdir. Başkent olduktan sonra yoğun inşaat faaliyetleri yürütülen Astana kentindeki projelerin yaklaşık %70'i Türk müteahhitlik firmalarınca gerçekleştirilmiştir. Türk firmalarının tamamlamış oldukları bazı önemli projeler şunlardır: Astana Uluslararası Havaalanı, Parlamento Binası, Cumhurbaşkanlığı Konutu, Regent Ankara Oteli, Okan Intercontinental Astana, Çocuk Rehabilitasyon Merkezi, Ulusal Müze, Devlet Konukevi, Ahmet Yesevi Üniversitesi, Astana İkiz Kuleler, GSM Telekomünikasyon Altyapısı, Tengiz-Novorossisk Boru Hattının Kazakistan kısmı ve çok sayıda alış-veriş merkezi.

Türk müteahhitlik firmalarınca Kazakistan'da 2007 yılında değeri 1 milyar 365 milyon dolar tutarında 43 yeni proje üstlenilmiş ve daha önceki yıllarda üstlenilmiş olan 674 milyon dolar değerindeki 12 projeye devam edilmiştir. Türk firmaları tarafından 2007 yılında üstlenilmiş olan bazı önemli projeler şunlardır: Astana Ticaret Merkezi, Medeu-Çimbulak Teleferik İnşaat ve Montaj İşleri, Almatı-Bişkek Bölgesel Yolunun Rehabilitasyonu Projesi, Astana İlimi-Eğitim Kompleksi, Han Çadırı Eğlence Merkezi, Kaz Nu Üniversitesi Merkez Eğitim Binası, Spor Salonu, 250 Odalı Yurt Binası, T.C. Astana Büyükelçiliği, Almaty Financial District-Kazkommertsbank Binası. Söz konusu projeler, Türk inşaat makineleri üreticileri için önemli bir fırsattır.

Kazakistan'ın mevcut karayolları altyapısını geliştirmek üzere 2015 yılına kadar 26 milyar dolarlık yatırım gerçekleştireceğini açıklaması, Özen-Türkmenistan ile devlet sınırları Demiryolu Hattı'nın inşası, Almatı-Kapçagay kara yolu modernizasyonu, Almatı-Karaganda kara yolu modernizasyonu,

Almati-Issık kul karayolu modernizasyonu, Doğu Kazakistan bölgesinde transport lojistik merkez yapımı ve bunların dışında çeşitli demiryolu, köprü, alışveriş merkezi yapımına dair projelerin gündemde olması dikkate alındığında önümüzdeki dönemlerde Kazakistan pazarındaki inşaat makineleri talebinin devam edeceği tahmin edilmektedir. Kazakistan'daki ihaleler ile ilgili bilgi almak için Rusça bilinmesi halinde <http://goszakup.gov.kz> internet adresi ziyaret edilebilir.

Maden rezervleri açısından dünyanın en zengin ülkelerinden birisi olan Kazakistan, geniş uranyum, bakır, kurşun, manganez, kömür, demir cevheri ve altın rezervlerine sahiptir. Kazakistan maden pazarına yabancı şirketlerin de girmesiyle pazardaki canlılık artmıştır. Dolayısıyla, söz konusu yeraltı kaynaklarının çıkarılması için ülkede maden makinelerine önemli bir talep mevcuttur.

Kağıt ve Karton Ürünleri

HİJYENİK KÂĞIT ÜRÜNLERİ (gtip: 4803, 4818)

2008 yılında 128 milyon dolar hijyenik kağıt ürünleri ithalatı gerçekleştiren Kazakistan'a, Türkiye yaklaşık 3 milyon dolar ihracat gerçekleştirmiştir. Kazakistan hijyenik kağıt ürünleri ithalatını tuvalet kağıdı, kağıt mendiller, kurutma kâğıtları, havlular, masa örtüleri, sofraya peçeteleri ve bebek bezleri ile rulo veya tabaka halinde bulunan tuvalet ve yüz temizliği için ince kağıt, havlu veya kağıt peçete ve ev işlerinde veya sağlık amaçlarıyla kullanılan benzeri kâğıtlar, selüloz vatkı ve selüloz elyaf tabakaları oluşturmaktadır.

2008 yılında hijyenik kağıt ithalatında yaklaşık %50 artış yaşayan Kazakistan'a Türkiye'nin gerçekleştirdiği hijyenik kağıt ürünleri ihracatı aynı dönemde beşte bir oranında düşüş göstermiştir. Ancak 2009 yılında birçok sektörde görülen ihracat düşüşünün aksine Kazakistan'a yapılan hijyenik kağıt ürünleri ihracatı artmıştır. Küresel ekonomideki canlanma ve 2010'da gerçekleşmesi beklenen büyüme ile tüketim harcamalarının artmasına paralel olarak Kazakistan'ın hijyenik kağıt ürünleri talebinde artış beklenmektedir.

Kazakistan hijyenik kağıt ürünleri pazarına ithalattan aldığı üçte bir oranındaki pay ile Polonya hakimdir. Polonya'yı sırasıyla Rusya, Macaristan ve Çek Cumhuriyeti izlemektedir. Türkiye 2008 yılında %5 payla Kazakistan hijyenik kağıt ürünleri ithalatında en çok pay sahibi olan 5. ülke olmuştur.

Kazakistan rulo veya tabaka halinde olan temizlik kâğıtları ile hijyenik havlu, tampon, bebek bezleri, tıbbi, cerrahi ve hijyenik amaçlarla kullanılmaya mahsus eşyalar için %5 gümrük vergisi uygulamakta iken, tuvalet kağıdı, kağıt mendil, yüz temizleme mendilleri ve havlular ile masa örtüleri ve sofraya peçeteleri için %15 gümrük vergisi uygulamaktadır.

Mobilya

MOBİLYA ve AKSAMI (gtip: 9401, 9402, 9403, 9404)

Kırsal ve kentsel nüfus artışıyla 2008 yılında 15,8 milyon olan Kazakistan nüfusunun 2015 yılında 16.3 milyona ulaşması beklenmektedir. Bugün itibarıyla nüfusun %57.3'ü şehirlerde; şehirlî nüfusun yarısından çoğu ülkenin en büyük şehri olan Almati'da yaşamaktadır. Kazakistan genelinde yaklaşık 5 milyon hane mevcuttur. Bunun 1,3 milyonu Almati'da, 592 bini ülkenin en büyük ikinci şehri ve şu anki başkenti olan Astana'da ve 556 bini Çimkent'te yerleşiktir.

Kazakistan çocuk nüfusundaki artış Kazak ailelerin yaşam şekilleri ve tüketici tercihleri üzerinde önemli bir etki yaratmaktadır. Tüm gün çalışan aileler için okul öncesi ve sonrası bakım merkezleri önem kazanmaktadır. Bu çerçevede hem ailelerin evde kullandığı bebek ve çocuk mobilyalarına hem de bakım merkezlerinde kullanılan mobilyalara olan talep artmıştır. Ebeveynler çocukları için yüksek kaliteli mobilyaları tercih etmektedirler.

2008 yılında kişi başına düşen gelir düzeyi 11 bin doları aşan Kazakistan nüfusu buna paralel olarak tüketim harcamalarını artırmaktadır. Artan gelir düzeyi ile birlikte yaşam koşullarında iyileşme görülen Kazakistan toplumunda insanlar temel ihtiyaçlarını karşılama ile birlikte lüks tüketim harcamalarına da yönelmektedir. Buna bağlı olarak 5 milyona yakın hane barındıran Kazakistan mobilya sektörü için önemli bir pazar olarak değerlendirilebilir.

2008 yılı verilerine göre 1.332 milyon dolar değerindeki toplam mobilya ihracatımız içinde 18 milyon dolar değerinde ihracat gerçekleştirdiğimiz Kazakistan, mobilya ihraç ettiğimiz ülkeler sıralamasında 23. sırada yer almaktadır. Kazakistan'a gerçekleştirilen 18 milyon dolar değerindeki ihracat içinde üçte bir oranında paya sahip olan 940360 gtip nolu diğer ahşap mobilyalar ilk sırada gelmektedir. İkinci sırada 940320 gtip nolu metalden diğer mobilyalar ve üçüncü sırada 940350 gtip nolu yatak odalarında kullanılan türden ahşap mobilyalar yer almaktadır.

Kazakistan'ın 380 milyon dolar değerindeki toplam mobilya ithalatı içindeki kalemler incelendiğinde ilk sırada 97 milyon dolar değerinde ithalat gerçekleştirilen 940360 gtip nolu diğer ahşap mobilyalar, ikinci sırada 54 milyon dolar değerinde ithalat gerçekleştirilen 940350 gtip nolu yatak odalarında kullanılan türden ahşap mobilyalar, üçüncü sırada 30 milyon dolar değerindeki ithalat ile 940340 gtip nolu mutfaklarda kullanılan türden ahşap mobilyalar, dördüncü sırada 27 milyon dolar değerindeki ithalat ile 940161 gtip nolu ahşap iskeletli oturmaya mahsus mobilyalar yer almaktadır. En çok ithal edilen bu kalemlerde Türkiye'den gerçekleştirilen ihracatın sırasıyla 6 milyon dolar; 957 bin dolar, 709 bin dolar ve 436 bin dolar olarak gerçekleşmesi pazardan daha fazla pay alınabileceğini göstermektedir.

Pazara hakim ülkelere bakıldığında ise pazardan %31 oranında pay alan Çin ile %21 oranında pay alan Rusya'nın pazarın yarısından fazlasına hakim olduğu görülmektedir. Türkiye ise % 5 oranındaki pay ile bu

Oranında satılır, emsali ve boyut kayda dışı emsal emsal yeri anlamında.

Pazarda mobilya sektörüne yönelik gümrük vergisi oranı tipta ve cerrahide, diş hekimliğinde ve veterinerlikte kullanılan mobilyalar ve bunların aksam ve parçaları için %5 olarak uygulanırken diğer tüm mobilyalar için %15 oranında uygulanmaktadır.

Otomotiv Ana ve Yan Sanayi

OTOMOTİV ANA VE YAN SANAYİ (Ana sanayi gtip: 8701, 8702, 8703, 8704, 8705) (Yan sanayi gtip: 4011, 4012, 4013, 40169930, 40169952, 681310, 7007, 700910, 8407, 8408, 8409, 841330, 841581, 841582, 841583, 842123, 842131, 8482, 8483, 8484, 8507, 8511, 8512, 8706, 8707, 8708, 940120)

Kazakistan'da otomobil üretimi sınırlıdır. Sadece Kuzey-Doğu Kazakistan Oskemen'de bir tane yerli otomobil fabrikası mevcuttur. Bipek Avto tarafından işletilen Asia Avto fabrikası GM-Avtovaz ile ortakdır. Asia Avto, Chevrolet Niva'yı üretmektedir. 2005 yılında Skoda ile bir ortaklık imzalayan Asia Avto, Chevrolet'in üç değişik modelini de üretmeye başlamıştır. Oskemen'deki fabrikanın yıllık araç üretim kapasitesi 45 bin adettir.

Kazakistan'da 2007 yılı sonu itibarıyla 2,18 milyon adet binek otomobil 3,59 milyon adet ticari araç bulunmaktadır.

Kazakistan'da otomotiv pazarı üçe bölünmektedir; ithal edilen yeni araçlar, ithal ikinci el araçlar ve ikinci el ticari araçlar. 2007 yılında Kazakistan otomotiv pazarının %70'ini ithal ikinci el araçlar oluşturmuştur. Bu araçlarında %70'i altı ve yedi yaş arasında değişmektedir. Kazakistan'ın otomotiv ithalatında 2001 yılına kadar Rusya ve Almanya geleneksel pazarlar olarak yer almıştır. Ancak Rus araçlarındaki fiyat artışı talebi Japon ve Çin araçlarına döndürmüştür. Son üç yılda ise Japon ve Çin yapımı araçlar pazarda yerini etkin biçimde almaya başlamıştır. Kazakistan'da Japon (RHD) sağdan direksiyonlu araçlar Avrupa'da satılan Japon (LHD) soldan direksiyonlu araçlara göre %50 ucuza satılmakta ve çok fazla tercih edilmektedir.

Kazakistan'da son beş yılda araç satışları önemli artış göstermiştir. EIU tahminlerine göre 2008 yılında araç satışı bin kişi başına 161 olacak, gelecek beş yılda da %20 artış gösterecektir.

Kazakistan'da en fazla satışı gerçekleşen araç Toyota'dır, bunu Mercedes-Benz (Almanya), Nissan (Japonya), Audi (Almanya), Volkswagen ve BMW takip etmektedir.

Kazakistan ticari araç sektöründe orta ve ağır ticari araç segmentinde oldukça artan bir talep görülmektedir. Söz konusu talep son yıllarda hükümetin ulaştırma sektörüne yaptığı yatırımlardan kaynaklanmaktadır. 2015 yılına kadar tamamlanması gereken bir ulaşım ağı projesi mevcuttur ve bu proje için 26 milyar dolar ayrılmıştır. Ağır ticari araçlara ihtiyaç duyulmaktadır. Kazakistan pazarında ticari araç konusunda Rus markalı Kamaz ve Gaz sırasıyla %60 ve %30 oranında pazara hakim durumdadırlar.

Kazakistan'da şehir içi taşımacılığı önemli hatlarda tramvay ile yapılmaktadır. Bunun dışında toplu taşıma aracı olarak midibüsler ve minibüsler kullanılmaktadır. Son yıllarda Çin'den gelen minibüsler kullanılmaktadır. Bunlar çok ucuz ve kalitesiz olduğundan kısa sürede talebe cevap veremez hale gelmişlerdir. Özel bir barter anlaşması ile Kore mali Hyundai minibüsleri yeni alınmıştır.

Kazakistan'ın dünyadan oto ana sanayi ithalatı 2008 yılında bir önceki yıla göre %43 azalarak 2,3 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. İthalatında başlıca ülkeler Japonya, Almanya, Rusya Federasyonu, ABD ve Çin'dir. Kazakistan'ın oto ana sanayi ithalatında Türkiye 13. sıradadır. Kazakistan'ın ana sanayi ithalatında ilk sırayı binek otomobiller, ikinci sırayı kamyonlar, üçüncü sırayı ise traktörler almaktadır.

Türkiye'nin Kazakistan'a olan oto ana sanayi ihracatı ise 2008 yılında, bir önceki yıla göre %80 azalarak 57 milyon dolar olmuştur. 2009 yılında Ukrayna'ya yapılan ihracatta düşüş meydana gelmiştir.

Pazarda en hızlı gelişen sektörlerden biri de oto yan sanayi ve tamir/bakım hizmetleri sektörüdür. Kazakistan'da önemli sayılabilecek oto yedek parça üretimi yapılmamaktadır. Yerli üretim çok sınırlıdır. Pazarda bulunan otomobillerin büyük bir çoğunluğunun ikinci el olması (özellikle Audi ve Mercedes) ve yaş sınırlaması olmaması, yan sanayi ürünlerine ve servis hizmetlerine olan talebi daha da artıracaktır.

Kazakistan oto yan sanayi pazarının büyüklüğü 90 milyon dolar civarındadır. Önümüzdeki yıllarda ortalama % 6-8 civarında büyüyeceği tahmin edilmektedir. Pazarın talebinin hemen hemen tamamı ithalat yoluyla karşılanmaktadır. Pazarda yeni araçlardan daha çok kullanılmış araç satıldığından, oto yan sanayi pazarı büyümeye devam edecektir.

Pazardaki başlıca oto yan sanayi tedarikçileri, otomotiv bakım istasyonları, özel ticarethaneler ve tüm yedek parçaların (birinci ve ikinci el) satıldığı büyük bir pazar mevcuttur. Aranılan her türlü (birinci ve ikinci el) oto parçası bu pazarda bulunabilmektedir.

Pazarda filtreler, motor ve fren parçaları, otomobil kaporta parçaları, contalar, egzost kutuları, aküler, elektrik aksamı ve yedek parçaları, oto jantları ve lastikleri, tamponlar, dış aksesuar lambaları, koltuk kılıfları, oto boyaları ve oto aksesuarları en çok satılan oto yan sanayi ürünleri arasındadır.

Ülkede en çok Audi, Mercedes, Opel, Mazda, Volkswagen, Ford, Toyota ve BMW yedek parçaları talep edilmektedir. Yedek parçaların orijinaleri Dubai, Finlandiya, Danimarka ve Japonya'dan, orijinal olmayan yedek parçalar ise Çin'den pazara girmektedir.

Ülkede ulaşım alt yapısının iyi olmaması, yaş sınırı olmaması nedeniyle çok fazla eski otomobilin kullanılması ve servis hizmetlerinin kötü olması yan sanayi harcamalarını artırmaktadır. Otomotiv kullanıcıları, orijinal yedek parçaların fiyatlarının çok yüksek olması nedeniyle, ikinci el otomobillerde genellikle hurdaya ayrılmış araçlardan elde edilen yedek parçaları kullanmayı tercih etmektedirler.

Pazardaki büyük firmaların çoğunun (Toyota, Mercedes, Nissan vb. gibi) Almatı şehrinde kendi servis merkezleri veya anlaşmalı olduğu yerel servis hizmeti veren istasyonlar vardır. Söz konusu otomobil üreticileri parça ve servis hizmetlerini bu alanlarda vermektedir. Bunun dışında şehrin değişik bölgelerinde küçük çaplı servis hizmeti veren yerler de mevcuttur. Kazakistan'ın dünyadan yan sanayi ithalatı yıllar itibariyle artış göstermiş ancak 2008 yılında kriz nedeniyle bir önceki yıla göre %3'lük bir azalmayla 901 milyon dolar olmuştur.

Türkiye Kazakistan'ın dünyadan oto yan sanayi ürünleri ithalatında 12. sırada yer almaktadır. Kazakistan'a olan oto yan sanayi ihracatımız 2008 yılında bir önceki yıla göre % 7 artarak 22 milyon dolar olmuştur. Söz konusu ihracat yıllar itibariyle artış göstermektedir. Ancak 2009 yılında Ukrayna'ya yapılan ihracatta düşüş meydana gelmiştir.

Kazakistan Otomotiv Gümrük vergileri

Kazakistan'a oto ana ve yan sanayi ürünleri ithalatında yasal hiç bir engel mevcut değildir. Faturanın gümrük değerine bağlı olarak % 15 oranında katma değer vergisi uygulanmaktadır. Ayrıca 0,02 oranında gümrük ücreti alınmaktadır.

İthal edilen tüm otomotiv yedek parçaları, KAZMEMST (önceki adı GOSSTANDART) standartlarına göre belgelendirilmektedir. Yasaya göre, Kazakistan'da hemen hemen tüm oto yedek parçalarının belgelendirilmesi zorunludur.

Kazakistan'ın otomotiv sektöründe rakiplerimiz olan Rusya Federasyonu ve Beyaz Rusya ile gümrük birliği, Ukrayna ile de Serbest ticaret anlaşması bulunmaktadır. Türkiye MFN ülkeleri arasında yer almaktadır.

Plastik ve Kauçuk İşleme Sanayi

PLASTİK BORU, PROFİL VE PLASTİK İNŞAAT MALZEMELERİ (gtip 3916, 3917, 3918, 3922, 3925)

2008 yılı itibariyle Kazakistan 272 milyon dolar plastik boru, profil ve plastik inşaat malzemesi ithal etmiştir. Ülkenin bu sektörde en fazla ithalat yaptığı ülkeler arasında Türkiye 3. sırada bulunmaktadır. Ülkemiz son yıllarda Kazakistan pazarındaki payının giderek artması sonucunda sektörde önde gelen ülkeler arasındaki yerini almıştır. 2004 yılı itibariyle 26 milyon dolar olan ihracatımız, 2008 yılı sonunda 69 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Kazakistan ekonomisi bağımsızlığını ilan etmesi sonrasında büyük gelişim göstermiş ve Sovyetler Birliği'nden ayrılan diğer ülkeler içerisinde ekonomisi en gelişmiş ülke haline gelmiştir. Kazakistan ekonomisi petrol ve petrol ürünleri fiyatlarına endeksli bir seyir göstermektedir. Ülke %3,2'lik pay ile dünya petrol rezervleri içerisinde önemli bir paya sahiptir. Sovyet Cumhuriyetleri içerisinde ise Rusya'dan sonra en büyük ikinci petrol üreticisi durumundadır. Bununla birlikte ülke halen petrol ve petrol ürünleri haricindeki sektörlerde dışa bağımlı durumdadır.

Özellikle Dünya petrol fiyatlarındaki dalgalanmalar sonucu oluşan ekonomik krizler etkisini ülkede çok çabuk gösterebilmektedir. Buna bağlı olarak müteahhlik sektörü de tamamen petrol fiyatlarına bağımlı bir seyirdedir. 90'lı yılların başında durgun görünen sektör, gerçekleşen doğrudan yabancı yatırımlar sonrasında son 10 yılda canlılık kazanmıştır. Türk firmaları yoğun bir şekilde bu yatırımlar içerisinde yer almaktadır. 2008 yılı sonu itibariyle Türkiye inşaat sektörü yatırımları içerisinde en yüksek paya sahip 10. ülke konumundadır. 2008 yılında Astana'da inşaat yatırımları için 1 milyar dolar'dan fazla harcama yapılmıştır. Kentin inşaat projelerinin %70'i Türk firmaları tarafından gerçekleştirilmektedir. Boru hatları, maden ocakları, hava limanları ve petrol üretim tesisleri inşaatları devam etmektedir. Özellikle petrol ve yan ürünlerinin üretimi amacıyla kurulan tesislerde kullanılan boru, profil ve inşaat malzemelerinin tamamına yakını ithal edilmektedir. 2009 yılı başında ortaya çıkan ve Kazakistan'da etkileyen ekonomik kriz sonrasında, gelişen inşaat sektörü, sanayi yatırımları ve tarımsal sulama yatırımları ile birlikte ülkemiz plastik boru, profil ve plastik inşaat malzemesi ihracat payının artması beklenmektedir.

Kazakistan ile Türkiye arasındaki plastik boru, profil ve plastik inşaat malzemeleri ticaretinde uygulanan gümrük vergisi oranları %5 ve %10'dur. Türkiye'nin en fazla ihracatını gerçekleştirdiği 3917 gtip numaralı plastik hortum, boru ve bağlantı elemanları için uygulanan vergi oranı ise %10'dur.

Pompa ve Kompresörler

POMPA VE KOMPRESÖRLER (gtip: 8413, 8414)

Kazakistan 2008 yılında, bir önceki seneye göre %38'lik artışla, 995 milyon dolar değerinde pompa ve kompresör ithal etmiştir. 2008 yılı Kazakistan pompa ve kompresör ithalatının %64'ünü pompalar, %36'sını kompresörler oluşturmaktadır. Kazakistan'ın en fazla pompa ve kompresör ithal ettiği ilk beş ülke ve payları şöyledir. Rusya %40, BAE %12, ABD %9, Almanya %9, Çin %6. Türkiye ise Kazakistan'a 2008 yılında 7,5 milyon dolar değerinde pompa ve kompresör ihracatı gerçekleştirmiş olup, Kazakistan'a en fazla pompa ve kompresör ihraç eden ülkeler sıralamasında 16. sırada yer almıştır.

Temizlik Maddeleri

SABUN VE DETERJANLAR (gtip: 3401, 3402, 3405)

Kazakistan'da 2008 yılında 220 milyon dolar olan sabun ve deterjan pazarı gelecekte 700 milyon dolar olarak tahmin edilmektedir. Rusya Fed.'ndan gerçekleştirilirken Türkiye % 6 payı ile ikinci sırada yer almaktadır. Söz konusu ülkeye ithal ettiğimiz ürünlerin başında 7 milyon dolar ile kalıp sabunlar gelmektedir.

Ülkede temizlik maddeleri pazarı giderek büyümektedir. 2008 yılında 300,2 milyon dolar olan pazar büyüklüğünün 2013 yılında 378,8 milyon dolara ulaşması beklenmektedir. Kişisel temizlik ürünlerinin pazar büyüklüğü 36,7 milyon dolar iken, ev temizlik maddeleri ise 263,5 milyon dolar hacme sahiptir. Söz konusu ürünlerde 2013 yılında beklenen büyüklükler ise kişisel temizlik ürünleri 57,7 milyon dolar ve ev temizlik maddeleri 321,1 milyon dolar olarak sıralanmaktadır.

Kazakistan'da temizlik maddeleri sektörü gelişmemiş olduğundan pazarda satılan ürünlerin büyük kısmı ithal edilmektedir. Pazarda Oriflame, Henkel, Procter&Gamble, Colgate-Palmolive, Unilever, Johnson & Johnson gibi uluslararası firmalar yer almaktadır. Kişisel temizlik ürünlerinde Evyap Sabunları'nın (Fax, Duru, Arko markaları ile) % 2 payı bulunmaktadır.

Önümüzdeki dönemde daha da büyümesi beklenen ve ithalata bağımlı olan Kazakistan temizlik maddeleri pazarında ülkemiz firmaları için önemli fırsatlar olduğu düşünülmektedir. Kazakistan'da pazardan alışveriş yapma alışkanlığı devam etmekle birlikte son dönemde mağaza/hipermarket vb. dağıtım kanalları da pazardaki ağırlığını artırmaya başlamıştır. Pazarda tüketiciler markalara önem vermektedir. Bu nedenle pazara girmek isteyen firmalarımızın güçlü reklam kampanyaları ile pazara giriş yapmaları markalarını tanıtmaları açısından faydalı olacaktır. Önümüzdeki dönemde düzenlenecek olan ticaret heyetinin temizlik maddeleri firmalarımız açısından yarar sağlayacağı düşünülmektedir.

Kazakistan - Düzenlenen Önemli Fuarlar

Milli Katılımda Devlet Desteği Olan Fuarlar

HOMEDECO ULUSLARARASI EV TEKSTİLİ, DEKORASYON VE ZÜCCACİYE FUARI (ALMATI - Mart/Her Yıl)

HER TÜRLÜ EV TEKSTİLİ ÜRÜNLERİ (tül perde, havlu, bornoz, masa örtüleri, yatak örtüleri, çarşaf, nevresimler, battaniye, halı, döşemelik kumaş, banyo-mutfak aksesuarları vb.) ev, ofis, bahçe mobilyaları her türlü ev dekorasyonu, aydınlatma ve ZÜCCACİYE ÜRÜNLERİ (cam ürünler, çelik mutfak eşyaları, plastik, porselen ve seramik ürünler, elektrikli ev gereçleri, yapışmaz kaplama mutfak eşyaları, gümüş kaplama hediyelik çeşitleri, dekoratif mamüller, hediyelik eşya)
Web Sitesi : <http://http://www.turkel.com.tr/>

UNISTYLE MODA FUARI (ALMATI - Mart/Her Yıl)

KONFEKSİYON, HAZIR GİYİM, (bay ve bayan giyim, çocuk giyim, spor giyim, triko-örme) YAN SANAYİ VE AKSESUARLARI, HER TÜRLÜ İÇ VE DIŞ GİYİM, KUMAŞ, DERİ VE KÜRK KONFEKSİYON, SARACİYE
Web Sitesi : <http://http://www.turkel.com.tr/>

Bireysel Katılımda Devlet Desteği Olan Fuarlar

ARU-ALMATY - 7th.International Jewellery Fair (ALMATI - Nisan/Her Yıl)

Altın, gümüş, platin mücevherat, değerli ve yarı değerli taşlar, saat ve takılar, gümüş eşya, hediyelik, mücevher sektörüne ilişkin araç ve ekipman, aksesuar, mücevher kutuları
Web Sitesi : <http://www.kazexpo.kz>

ATIRAU BUILD (ATIRAU - Nisan/Her Yıl)

Yapı ve İnşaat
Web Sitesi : <http://www.expo-kz.kz>

BuildExpo KazakhstanInternationale Baumesse (ASTANA - Mart/Her Yıl)

Yapı Teknolojileri ve İç Dekorasyon
Web Sitesi : <http://www.tntexpo.com>

Central Asia Home Textile Uluslar arası Ev Tekstil Fuarı (ALMATI - Kasım/Her Yıl)

Ev Tekstili
Web Sitesi : <http://http://catexpo.kz/>

HOREX Kazakhstan - Central Asian International Trade Fair for Hotels, Restaurants and Supermarkets (ALMATI - Nisan/Her Yıl)

Otel, market, bar ve restoran ekipmanları
Web Sitesi : <http://www.iteca.kz>

InterFood Astana (ASTANA - Haziran/Her Yıl)

Yiyecek ve içecek
Web Sitesi : <http://http://www.gima.de>

